3ок.2
12843

Пролетарыі ўсіх краін, злучайцеся

СОЦЫЯЛІСТЫЧНАЕ
БУДАЎНІЦТВА

№ 8—9

МЕНСК [redacted] 1936

3 ок. 2
12843

СОЦЫЯЛІСТЫЧНАЕ БУДАЎНІЦТВА

85

ПАЛІТЫКА-ЭКАНАМІЧНЫ
ЧАСОПІС ДЗЯРЖПЛАНА
І КІРАЎНІЦТВА НАРГАС-
УЧОТА БССР

№ 8–9

ГОД ВЫДАННЯ АДЗІНАЦЦАТЫ

МЕНСК—1936

Библиотека ООН
Академии Наук СССР

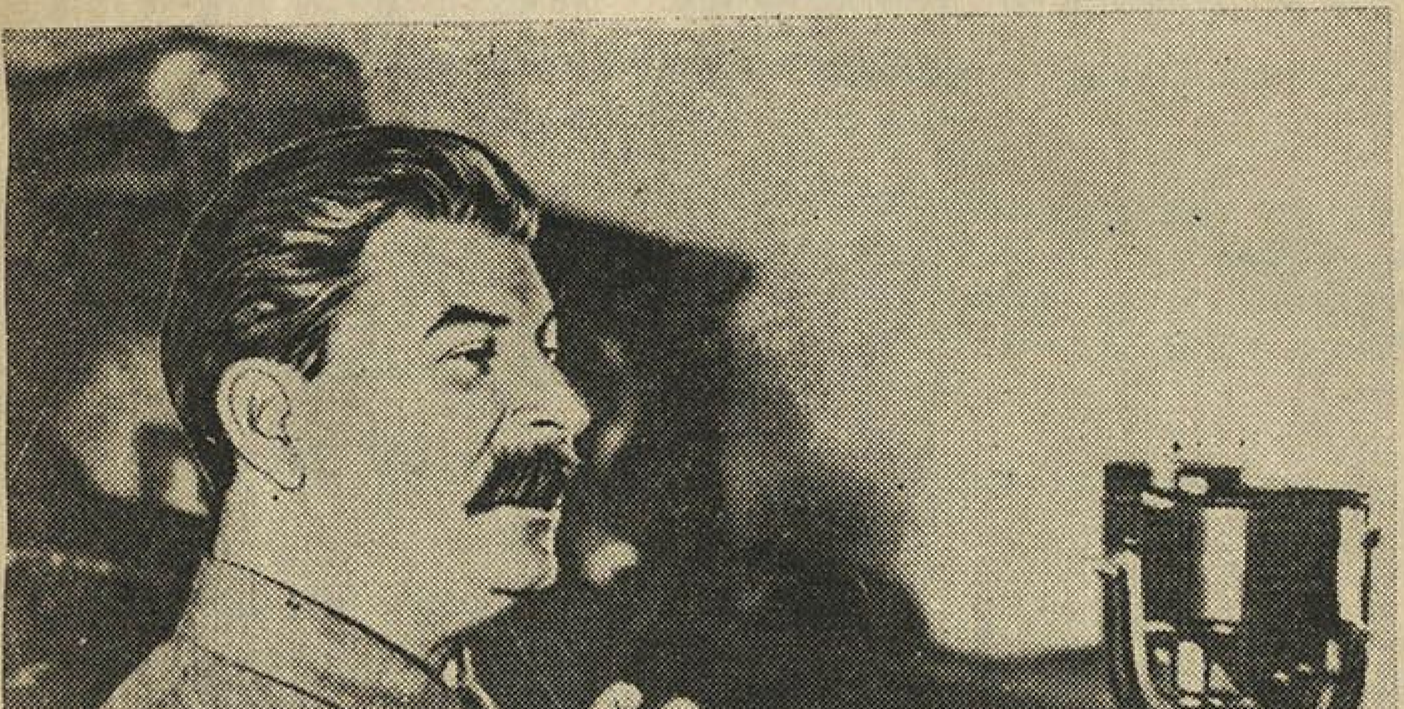

І. В. Сталін

АБ ПРАЕКЦЕ КАНСТЫТУЦЫІ САЮЗА ССР

Даклад на Надзвычайным VIII Усесаюзным З'ездзе Саветаў
25 лістапада 1936 г.

(Паяўленне тав. **Сталіна** *на трыбуне сустракаецца працяглай, бурнай авацыяй усёй залы. Уся зала ўстае. З усіх бакоў нясуцца крыкі: „Ура тав.* **Сталіну!**“, *„Няхай жыве тав.* **Сталін!**“, *„Няхай жыве Вялікі* **Сталін!**“, *„Вялікаму генію тав.* **Сталіну** *ура!“, „Віват!“, „Рот фронт!“, „Тав.* **Сталіну** *слава!“).*

І. Утварэнне Канстытуцыйнай Камісіі і яе задачы

Таварышы!

Канстытуцыйная Камісія, праект якой прадстаўлен на разгляд данага З'езда, была ўтворана, як вядома, па спецыяльнай пастанове VII З'езда Саветаў Саюза ССР. Пастанова гэтая была прынята 6 лютага 1935 года. Яна гаворыць:

> „1. Унесці ў Канстытуцыю Саюза ССР змены ў напрамку:
> а) далейшай дэмакратызацыі выбарчай сістэмы ў сэнсе замены не зусім роўных выбараў роўнымі, многаступенных—прамымі, адкрытых—закрытымі;
> б) удакладнення сацыяльна-эканамічнай асновы Канстытуцыі ў сэнсе прывядзення Канстытуцыі ў адпаведнасць з цяперашнімі суадносінамі класавых сіл у СССР (стварэнне новай сацыялістычнай індустрыі, разгром кулацтва, перамога калгаснага ладу, уцвярджэнне сацыялістычнай уласнасці, як асновы савецкага грамадства і т. п.).
> 2. Прапанаваць Цэнтральнаму Выканаўчаму Камітэту Саюза ССР выбраць Канстытуцыйную Камісію, якой даручыць выпрацаваць выпраўлены тэкст Канстытуцыі на ўказаных у пункце першым асновах і ўнесці яго на зацверджанне Сесіі ЦВК Саюза ССР.
> 3. Бліжэйшыя чарговыя выбары органаў савецкай улады ў Саюзе ССР правесці на аснове новай выбарчай сістэмы.“

Гэта было 6 лютага 1935 года. Праз дзень пасля прыняцця гэтай пастановы, г. зн. 7 лютага 1935 года, сабралася Першая Сесія Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта Саюза ССР і, у выкананне пастановы VII З'езда Саветаў СССР, утварыла Канстытуцыйную Камісію ў колькасці 31 чалавека. Яна даручыла Канстытуцыйнай Камісіі выпрацаваць праект выпраўленай Канстытуцыі СССР.

Такавы фармальныя падставы і дырэктывы вярхоўнага органа СССР, на базе якіх павінна была разгарнуць сваю работу Канстытуцыйная Камісія.

Такім чынам Канстытуцыйная Камісія павінна была ўнесці змены ў цяпер дзейнічаючую Канстытуцыю, прынятую ў 1924 годзе, улічыўшы пры гэтым тыя зрухі ў жыцці Саюза ССР у бок соцыялізма, якія былі ажыццёўлены за перыяд ад 1924 года да нашых дзён.

II. Змены ў жыцці СССР за перыяд ад 1924 года да 1936 года

Якія-ж тыя змены ў жыцці СССР, што ажыццявіліся за перыяд ад 1924 года да 1936 года і якія павінна была адлюстраваць Канстытуцыйная Камісія ў сваім праекце Канстытуцыі?

У чым сутнасць гэтых змен?

Што мелі мы ў 1924 годзе?

Гэта быў першы перыяд НЭП'а, калі Совецкая ўлада дапусціла некаторае ажыўленне капіталізма пры ўсямерным развіцці соцыялізма, калі яна разлічвала на тое, каб у ходзе спаборніцтва двух сістэм гаспадаркі, капіталістычнай і соцыялістычнай, арганізаваць перавагу соцыялістычнай сістэмы над капіталістычнай. Задача заключалася ў тым, каб у ходзе гэтага спаборніцтва ўмацаваць пазіцыі соцыялізма, дабіцца ліквідацыі капіталістычных элементаў і завяршыць перамогу соцыялістычнай сістэмы, як асноўнай сістэмы народнай гаспадаркі.

Наша прамысловасць прадстаўляла тады незавідную карціну, асабліва цяжкая прамысловасць. Праўда, яна аднаўлялася патроху, але далёка яшчэ не давяла сваёй прадукцыі да даваеннага ўзроўню. Яна базіравалася на старой адсталай і небагатай тэхніцы. Вядома, яна развівалася ў бок соцыялізма. Удзельная вага соцыялістычнага сектара нашай прамысловасці складала тады каля 80 проц. Але сектар капіталізма меў усё-ж за сабой не менш 20 проц. прамысловасці.

Наша сельская гаспадарка прадстаўляла яшчэ больш непрыглядную карціну. Праўда, клас памешчыкаў быў ужо ліквідаваны, але затое клас сельскагаспадарчых капіталістаў, клас кулакоў, прадстаўляў яшчэ даволі значную сілу. У цэлым сельская гаспадарка напамінала тады неабсяжны акіян дробных аднаасобных сялянскіх гаспадарак з іх адсталай сярэдневяковай тэхнікай. У гэтым акіяне ў выглядзе асобных кропак і астраўкоў існавалі калгасы і соўгасы, якія не мелі яшчэ, уласна кажучы, колькі-небудзь сур'ёзнага значэння ў нашай народнай гаспадарцы. Калгасы і соўгасы былі слабы, а кулак быў яшчэ ў сіле. Мы гаварылі тады не аб ліквідацыі кулацтва, а аб яго абмежаванні.

Тое-ж самае трэба сказаць адносна тавараабароту ў краіне. Соцыялістычны сектар у тавараабароце складаў якіх-небудзь 50—60 проц.,—не больш, а ўсё астатняе поле было занята купцамі, спекулянтамі і іншымі прыватнікамі.

Такава была карціна нашай экономікі ў 1924 годзе.

Што мы маем цяпер, у 1936 годзе?

Калі мы мелі тады першы перыяд НЭП'а, пачатак НЭП'а, перыяд некаторага ажыўлення капіталізма, то мы маем цяпер апошні перыяд НЭП'а, канец НЭП'а, перыяд поўнай ліквідацыі капіталізма ва ўсіх сферах народнай гаспадаркі.

Пачаць хоць бы з таго, што наша прамысловасць вырасла за гэты перыяд у гіганцкую сілу. Цяпер ужо нельга назваць яе слабай і тэхнічна дрэнна аснашчонай. Наадварот, яна базіруецца цяпер на новай, багатай сучаснай тэхніцы з моцна развітай цяжкай індустрыяй і яшчэ больш развітым машынабудаўніцтвам. Самае-ж галоўнае ў тым, што капіталізм выгнан зусім са сферы нашай прамысловасці, а соцыялістычная форма вытворчасці з'яўляецца цяпер безраздзельна пануючай сістэмай у галіне нашай прамысловасці. Нельга лічыць дробяззю той факт, што наша цяперашняя соцыялістычная індустрыя з пункту гледжання аб'ёму прадукцыі перавышае індустрыю даваеннага часу больш чым у сем раз.

У галіне сельскай гаспадаркі замест акіяна дробных аднаасобных сялянскіх гаспадарак з іх слабай тэхнікай і засіллем кулака мы маем цяпер самую буйную ў свеце машынізаваную, узброеную новай тэхнікай вытворчасць у выглядзе ўсеабдымнай сістэмы калгасаў і соўгасаў. Усім вядома, што кулацтва ў сельскай гаспадарцы ліквідавана, а сектар дробных аднаасобных сялянскіх гаспадарак з яго адсталай сярэдневяковай тэхнікай займае цяпер нязначнае месца, прычым удзельная вага яго ў сельскай гаспадарцы ў сэнсе размеру пасеўных плошчаў складае не больш 2—3 проц. Нельга не адзначыць той факт, што калгасы маюць зараз у сваім распараджэнні 316 тысяч трактароў магутнасцю ў 5 мільёнаў 700 тысяч конскіх сіл, а разам з соўгасамі маюць звыш 400 тысяч трактароў магутнасцю ў 7 мільёнаў 580 тысяч конскіх сіл.

Што датычыць тавараабароту ў краіне, то купцы і спекулянты выгнаны зусім з гэтай галіны. Увесь тавараабарот знаходзіцца цяпер у руках дзяржавы, кааперацыі і калгасаў. Нарадзіўся і развіўся новы, совецкі гандаль, гандаль без спекулянтаў, гандаль без капіталістаў.

Такім чынам поўная перамога соцыялістычнай сістэмы ва ўсіх сферах народнай гаспадаркі з'яўляецца цяпер фактам.

А што гэта значыць?

Гэта значыць, што эксплаатацыя чалавека чалавекам знішчана, ліквідавана, а соцыялістычная ўласнасць на прылады і сродкі вытворчасці ўцверджана, як непахісная аснова нашага совецкага грамадства. (Працяглыя апладысменты.)

У рэзультаце ўсіх гэтых змен у галіне народнай гаспадаркі СССР мы маем цяпер новую, соцыялістычную эканоміку, якая не ведае крызісаў і беспрацоўя, не ведае галечы і разарэння і дае грамадзянам усе магчымасці для заможнага і культурнага жыцця.

Такавы ў асноўным змены, якія адбыліся ў галіне нашай **эканомікі** за перыяд ад 1924 года да 1936 года.

Адпаведна з гэтымі зменамі ў галіне эканомікі СССР змянілася **і класавая структура** нашага грамадства.

Клас памешчыкаў, як вядома, быў ужо ліквідаваны ў рэзультаце пераможнага сканчэння грамадзянскай вайны. Што датычыць іншых эксплаататарскіх класаў, то яны падзялілі лёс класа памешчыкаў. Не стала класа капіталістаў у галіне прамысловасці. Не стала класа кулакоў у галіне сельскай гаспадаркі. Не стала купцоў і спекулянтаў у галіне тавараабароту. Усе эксплаататарскія класы аказаліся, такім чынам, ліквідаванымі.

Астаўся рабочы клас.

Астаўся клас сялян.

Асталася інтэлігенцыя.

Але было-б памылкова думаць, што ў гэтых социяльных групах не адбылося за гэты час ніякіх змен, што яны асталіся такімі-ж, якімі яны былі, скажам, у перыяд капіталізма.

Узяць, напрыклад, рабочы клас СССР. Яго часта называюць па старой памяці пролетарыятам. Але што такое пролетарыят? Пролетарыят ёсць клас, пазбаўлены прылад і сродкаў вытворчасці пры сістэме гаспадаркі, калі прылады і сродкі вытворчасці належаць капіталістам і калі клас капіталістаў эксплаатуе пролетарыят. Пролетарыят—гэта клас, эксплаатуемы капіталістамі. Але ў нас клас капіталістаў, як вядома, ужо ліквідаваны, прылады і сродкі вытворчасці адабраны ў капіталістаў і пераданы дзяржаве, кіруючай сілай якой з'яўляецца рабочы клас. Стала быць, няма больш класа капіталістаў, які мог-бы эксплаатаваць рабочы клас. Стала быць, наш рабочы клас не толькі не пазбаўлен прылад і сродкаў вытворчасці, а наадварот, ён імі ўладае сумесна з усім народам. А раз ён імі ўладае, а клас капіталістаў ліквідаваны,—выключана ўсякая магчымасць эксплаатацыі рабочага класа. Ці можна пасля гэтага назваць наш рабочы клас пролетарыятам? Ясна, што нельга. Маркс гаварыў: для таго, каб пролетарыят вызваліў сябе, ён павінен разграміць клас капіталістаў, адабраць у капіталістаў прылады і сродкі вытворчасці і знішчыць тыя ўмовы вытворчасці, якія параджаюць пролетарыят. Ці можна сказаць, што рабочы клас СССР ужо ажыццявіў гэтыя ўмовы свайго вызвалення? Безумоўна можна і павінна. А што гэта значыць? Гэта значыць, што пролетарыят СССР ператварыўся ў зусім новы клас, у рабочы клас СССР, які знішчыў капіталістычную сістэму гаспадаркі, які ўцвярдзіў социялістычную ўласнасць на прылады і сродкі вытворчасці і які накіроўвае совецкае грамадства па шляху комунізма.

Як бачыце, рабочы клас СССР гэта—зусім новы, вызвалены ад эксплаатацыі, рабочы клас, падобнага якому не ведала яшчэ гісторыя чалавецтва.

Пяройдзем да пытання аб сялянстве. Звычайна прынята гаварыць, што сялянства—гэта такі клас дробных вытворцаў, члены якога атамізіраваны, раскіданы па твару ўсёй краіны, капаюцца ў адзіночку ў сваіх дробных гаспадарках з іх адсталай тэхнікай, з'яўляюцца рабамі прыватнай уласнасці і беспакаранна эксплаатуюцца памешчыкамі, кулакамі, купцамі, спекулянтамі, ліхвярамі і т. п. І сапраўды, сялянства ў капіталістычных краінах, калі мець на ўвазе яго асноўную масу, з'яўляецца такім іменна класам. Ці можна сказаць, што наша сучаснае сялянства, совецкае сялянства, у сваёй масе паходзіць на падобнае сялянства? Не, нельга гэтага сказаць. Такога сялянства ў нас ужо няма. Наша совецкае сялянства з'яўляецца зусім новым сялянствам. У нас няма больш памешчыкаў і кулакоў, купцоў і ліхвяроў, якія маглі-б эксплаатаваць сялян. Стала быць, наша сялянства ёсць вызваленае ад эксплаатацыі сялянства. Далей, наша совецкае сялянства ў сваёй пераважнай большасці ёсць калгаснае сялянства, г. зн. яно базіруе сваю работу і сваё дастаянне не на аднаасобнай працы і адсталай тэхніцы, а на калектыўнай працы і сучаснай тэхніцы. Нарэшце, у аснове гаспадаркі нашага сялянства ляжыць не прыватная ўласнасць, а калектыўная ўласнасць, вырасшая на базе калектыўнай працы.

Як бачыце, совецкае сялянства—гэта зусім новае сялянства, падобнага якому яшчэ не ведала гісторыя чалавецтва.

Пяройдзем, нарэшце, да пытання аб інтэлігенцыі, да пытання аб інжынерна-тэхнічных работніках, аб работніках культурнага фронта, аб служачых наогул і т. п. У ёй таксама адбыліся вялікія змены за прайшоўшы перыяд. Гэта ўжо не тая старая заскарузлая інтэлігенцыя, якая прабавала ставіць сябе над класамі, а на самой справе служыла ў сваёй масе памешчыкам і капіталістам. Наша совецкая інтэлігенцыя гэта—зусім новая інтэлігенцыя, звязаная ўсімі карэннямі з рабочым класам і сялянствам. Змяніўся, па-першае, склад інтэлігенцыі. Выхадцы з дваранства і буржуазіі складаюць невялікі процант нашай совецкай інтэлігенцыі. 80—90 проц. совецкай інтэлігенцыі—гэта выхадцы з рабочага класа, сялянства і іншых слаёў працоўных. Змяніўся, нарэшце, і самы характар дзейнасці інтэлігенцыі. Раней яна павінна была служыць багатым класам, бо ў яе не было іншага выхаду. Цяпер яна павінна служыць народу, бо не стала больш эксплаатататарскіх класаў. І іменна таму яна з'яўляецца цяпер роўнапраўным членам совецкага грамадства, дзе яна разам з рабочымі і сялянамі, у адной упражцы з імі вядзе будоўлю новага бяскласавага соцыялістычнага грамадства.

Як бачыце, гэта зусім новая, працоўная інтэлігенцыя, падобнай якой не знойдзеце ні ў адной краіне зямнога шара.

Такавы змены, якія адбыліся за прайшоўшы час у галіне класавай структуры совецкага грамадства.

Аб чым гавораць гэтыя змены?

Яны гавораць, па-першае, аб тым, што грані паміж рабочым класам і сялянствам, роўна як паміж гэтымі класамі і інтэлігенцыяй—сціраюцца, а старая класавая выключнасць—знікае. Гэта значыць, што адлегласць паміж гэтымі соцыяльнымі групамі ўсё больш і больш скарачаецца.

Яны гавораць, па-другое, аб тым, што эканамічныя супярэчнасці паміж гэтымі соцыяльнымі групамі падаюць, сціраюцца.

Яны гавораць, нарэшце, аб тым, што падаюць і сціраюцца таксама палітычныя супярэчнасці паміж імі.

Так абстаіць справа са зменамі ў галіне **класавай структуры** СССР.

Карціна змен у грамадскім жыцці СССР была-б няпоўнай, калі-б не сказаць некалькі слоў аб зменах яшчэ ў адной галіне. Я маю на ўвазе галіну **нацыянальных** узаемаадносін у СССР. У Совецкі Саюз уваходзяць, як вядома, каля 60 нацый, нацыянальных груп і народнасцей. Совецкая дзяржава ёсць дзяржава многанацыянальная. Зразумела, што пытанне аб узаемаадносінах паміж народамі СССР не можа не мець для нас першаступеннага значэння.

Саюз Совецкіх Соцыялістычных Рэспублік утварыўся, як вядома, у 1922 годзе на Першым З'ездзе Советаў СССР. Утварыўся ён на пачатках роўнасці і добраахвотнасці народаў СССР. Цяпер дзейнічаючая Канстытуцыя, прынятая ў 1924 годзе, ёсць першая Канстытуцыя Саюза ССР. Гэта быў перыяд, калі адносіны паміж народамі не былі яшчэ як след наладжаны, калі перажыткі недавер'я да велікаросаў яшчэ не зніклі, калі цэнтрабежныя сілы ўсё яшчэ прадаўжалі дзейнічаць. Трэба было наладзіць у гэтых умовах брацкае супрацоўніцтва народаў на базе эканамічнай, палітычнай і ваеннай узаемадапамогі, аб'яднаўшы іх у адну саюзную многанацыянальную дзяржаву. Совецкая ўлада не магла не бачыць цяжкасцей гэтай справы. Яна мела перад сабой няўдалыя вопыты многанацыянальных дзяржаў у буржуазных краінах. Яна мела перад сабой правалі́ўшыйся вопыт старой Аўстра-Венгрыі. І ўсё-ж яна пайшла на вопыт стварэння многанацыянальнай дзяржавы, бо яна ведала, што многанацыянальная дзяржава, узнікшая на базе соцыялізма, павінна вытрымаць усе і ўсякія іспыты.

З таго часу прайшло 14 год. Перыяд дастатковы для таго, каб праверыць вопыт. І што-ж? Прайшоўшы перыяд з несумненнасцю паказаў, што вопыт утварэння многанацыянальнай дзяржавы, створанай на базе соцыялізма, удаўся поўнасцю. Гэта ёсць несумненная перамога ленінскай нацыянальнай палітыкі. (Працяглыя апладысменты.)

Чым вытлумачыць гэтую перамогу?

Адсутнасць эксплаататарскіх класаў, якія з'яўляюцца асноўнымі арганізатарамі міжнацыянальнай дракі; адсутнасць эксплаатацыі, якая культывіруе ўзаемнае недавер'е і распальвае нацыяналістычныя страсці; наяўнасць ва ўладзе рабочага класа, які з'яўляецца ворагам усякага парабашчэння і верным носьбітам ідэй інтэрнацыяналізма; фактычнае ажыццяўленне ўзаемнай дапамогі народаў ва ўсіх галінах гаспадарчага і грамадскага жыцця; нарэшце, росквіт нацыянальнай культуры народаў СССР, нацыянальнай па форме, соцыялістычнай па зместу,—усе гэтыя і падобныя да іх фактары прывялі да таго, што змяніўся ў корані воблік народаў СССР, знікла ў іх пачуццё ўзаемнага недавер'я, развілося ў іх пачуццё ўзаемнай дружбы і наладзілася, такім чынам, сапраўднае брацкае супрацоўніцтва народаў у сістэме адзінай саюзнай дзяржавы.

У рэзультаце мы маем цяпер многанацыянальную соцыялістычную дзяржаву, якая ўпаўне склалася і вытрымала ўсе іспыты, моцнасці якой магла-б пазайздросціць любая нацыянальная дзяржава ў любой частцы свету. (Бурныя апладысменты.)

Такавы змены, якія адбыліся за прайшоўшы перыяд, у галіне нацыянальных узаемаадносін у СССР.

Такі агульны вынік змен у галіне гаспадарчага і грамадска-палітычнага жыцця ў СССР, якія адбыліся за перыяд ад 1924 года да 1936 года.

III. Асноўныя асаблівасці праекта Канстытуцыі

Якое адлюстраванне атрымалі ўсе гэтыя змены ў жыцці СССР у праекце новай Канстытуцыі?

Інакш кажучы: якія асноўныя асаблівасці праекта Канстытуцыі, прадстаўленага на разгляд данага З'езда?

Канстытуцыйнай Камісіі было даручана ўнесці змены ў тэкст Канстытуцыі 1924 года. У рэзультаце работы Канстытуцыйнай Камісіі атрымаўся новы тэкст Канстытуцыі, праект новай Канстытуцыі СССР. Складаючы праект новай Канстытуцыі, Канстытуцыйная Камісія зыходзіла з таго, што канстытуцыя не павінна быць змешваема з праграмай. Гэта значыць, што паміж праграмай і канстытуцыяй ёсць істотная розніца. У той час як праграма гаворыць аб тым чаго яшчэ няма і што павінна быць яшчэ здабыта і заваявана ў будучым, канстытуцыя, наадварот, павінна гаварыць аб тым, што ўжо ёсць, што ўжо здабыта і заваявана цяпер, у сучасным. Праграма датычыць галоўным чынам будучага, канстытуцыя—сучаснага.

Два прыклады для ілюстрацыі.

Наша савецкая грамадства дабілася таго, што яно ўжо ажыццявіла ў асноўным сацыялізм, стварыла сацыялістычны лад, г. зн. ажыццявіла тое, што ў марксістаў называецца інакш першай ці ніжэйшай фазай комунізма. Значыць, у нас ужо ажыццёўлена ў асноўным першая фаза комунізма, сацыялізм. (Працяглыя апладысменты.) Асноўным прынцыпам гэтай фазы комунізма з'яўляецца, як вядома, формула: „ад кожнага па яго здольнасцях, кожнаму па яго працы“. Ці павінна наша Канстытуцыя адлюстраваць гэты факт, факт заваявання сацыялізма? Ці павінна яна базіравацца на гэтым заваяванні? Безумоўна павінна. Павінна, бо сацыялізм для СССР ёсць тое, што ўжо здабыта і заваявана.

Але савецкае грамадства яшчэ не дабілася ажыццяўлення вышэйшай фазы комунізма, дзе пануючым прынцыпам будзе формула: „ад кожнага па яго здольнасцях, кожнаму па яго патрэбнасцях“, хоць яно і ставіць сабе мэтай дабіцца ў будучым ажыццяўлення вышэйшай фазы комунізма. Ці можа наша Канстытуцыя базіравацца на вышэйшай фазе комунізма, якой яшчэ няма і якая павінна быць яшчэ заваявана? Не, не можа, бо вышэйшая фаза комунізма ёсць для СССР тое, што яшчэ не ажыццёўлена і што павінна быць ажыццёўлена ў будучым. Не можа, калі яна не хоча ператварыцца ў праграму ці дэкларацыю аб будучых заваяваннях.

Такавы рамкі нашай Канстытуцыі ў даны гістарычны момант.

Такім чынам, праект новай Канстытуцыі прадстаўляе сабой вынік пройдзенага шляху, вынік ужо здабытых заваяванняў. Ён з'яўляецца, стала быць, рэгістрацыяй і законадаўчым замацаваннем таго, што ўжо здабыта і заваявана на справе. (Бурныя апладысменты.)

У гэтым першая асаблівасць праекта новай Канстытуцыі СССР.

Далей. Канстытуцыі буржуазных краін зыходзяць звычайна з пераканання аб непахіснасці капіталістычнага ладу. Галоўную аснову гэтых канстытуцый складаюць прынцыпы капіталізма, яго асноўныя ўстоі: прыватная ўласнасць на зямлю, лясы, фабрыкі, заводы і іншыя прылады і сродкі вытворчасці; эксплаатацыя чалавека чалавекам і наяўнасць эксплаататараў і эксплаатуемых; незабяспечанасць працоўнай большасці на адным полюсе грамадства і раскоша непрацоўнай, але забяспечанай, меншасці на другім полюсе; і т. д. і т. п. Яны апіраюцца на гэтыя і падобныя ім устоі капіталізма. Яны іх адлюстроўваюць, яны іх замацоўваюць у законадаўчым парадку.

У адрозненне ад іх праект новай Канстытуцыі СССР зыходзіць з факту ліквідацыі капіталістычнага ладу, з факту перамогі сацыялістычнага ладу ў СССР. Галоўную аснову праекта новай Канстытуцыі СССР складаюць прынцыпы соцыялізма, яго асноўныя ўстоі, ужо заваяваныя і ажыццёўленыя: соцыялістычная ўласнасць на зямлю, лясы, фабрыкі, заводы і іншыя прылады і сродкі вытворчасці; ліквідацыя эксплаатацыі і эксплаататарскіх класаў; ліквідацыя галечы большасці і раскошы меншасці; ліквідацыя беспрацоўя; праца, як абавязак і доўг гонару кожнага працаздольнага грамадзяніна па формуле: „хто не працуе, той не есць“. Права на працу, г. зн. права кожнага грамадзяніна на атрыманне гарантаванай работы; права на адпачынак; права на асвету; і т. д. і т. п. Праект новай Канстытуцыі апіраецца на гэтыя і падобныя ім устоі соцыялізма. Ён іх адлюстроўвае, ён іх замацоўвае ў законадаўчым парадку.

Такава другая асаблівасць праекта новай Канстытуцыі.

Далей. Буржуазныя канстытуцыі маўкліва зыходзяць з прадпасылкі аб тым, што грамадства складаецца з антаганістычных класаў, з класаў, уладаючых багаццем, і класаў, не ўладаючых ім, што якая-б партыя ні прыйшла да ўлады, дзяржаўнае кіраўніцтва грамадствам (дыктатура) павінна належаць буржуазіі, што канстытуцыя патрэбна для таго, каб замацаваць грамадскія парадкі, угодныя і выгадныя маёмным класам.

У адрозненне ад буржуазных канстытуцый праект новай Канстытуцыі СССР зыходзіць з таго, што ў грамадстве няма ўжо больш антаганістычных класаў, што грамадства складаецца з двух прыязных адзін аднаму класаў, з рабочых і сялян, што ва ўладзе стаяць гэтыя іменна працоўныя класы, што дзяржаўнае кіраўніцтва грамадствам (дыктатура) належыць рабочаму класу, як перадавому класу грамадства, што канстытуцыя патрэбна для таго. каб замацаваць грамадскія парадкі, угодныя і выгадныя працоўным.

Такава трэцяя асаблівасць праекта новай Канстытуцыі.

Далей. Буржуазныя канстытуцыі маўкліва зыходзяць з прадпасылкі аб тым, што нацыі і расы не могуць быць роўнапраўнымі, што ёсць нацыі поўнапраўныя і ёсць нацыі няпоўнапраўныя, што апрача таго існуе яшчэ трэцяя катэгорыя нацый або рас, напрыклад, у калоніях, у якіх ёсць яшчэ менш правоў, чым у няпоўнапраўных нацый. Гэта значыць, што ўсе гэтыя канстытуцыі ў аснове сваёй з'яўляюцца нацыяналістычнымі, г. зн. канстытуцыямі пануючых нацый.

У адрозненне ад гэтых канстытуцый праект новай Канстытуцыі СССР, наадварот,—глыбока інтэрнацыянальны. Ён зыходзіць з таго, што ўсе нацыі і расы роўнапраўны. Ён зыходзіць з таго, што розніца ў колеры скуры або ў мове, культурным узроўні або ўзроўні дзяржаўнага развіцця, роўна як іншая якая-небудзь розніца паміж нацыямі і расамі—не можа служыць падставай для таго, каб апраўдаць нацыянальнае няроўнапраўе. Ён зыходзіць з таго, што ўсе нацыі і расы, незалежна ад іх мінулага і цяперашняга становішча, незалежна ад іх сілы або слабасці,—павінны карыстацца аднолькавымі правамі ва ўсіх сферах гаспадарчага, грамадскага, дзяржаўнага і культурнага жыцця грамадства.

Такава чацвертая асаблівасць праекта новай Канстытуцыі.

Пятую асаблівасць праекта новай Канстытуцыі складае яго паслядоўны і да канца вытрыманы дэмакратызм. З пункту гледжання дэмакратызма буржуазныя канстытуцыі можна разбіць на дзве групы: адна група канстытуцый прама адмаўляе або зводзіць фактычна на нішто роўнасць правоў грамадзян і дэмакрытычныя свабоды. Другая група канстытуцый ахвотна прыемле і нават афішыруе дэмакратычныя пачаткі, але робіць пры гэтым такія агаворкі і абмежаванні, што дэмакратычныя правы і свабоды аказваюцца зусім зуродаванымі. Яны гавораць аб роўных выбарчых правах для ўсіх грамадзян, але тут-жа абмяжоўваюць іх аседласцю і адукацыйным і нават маёмасным цэнзам. Яны гавораць аб роўных правах грамадзян, але тут-жа агаварваюцца, што гэта не датычыць жанчын, або датычыць іх часткова. І т. д. і т. п.

Асаблівасць праекта новай Канстытуцыі СССР заключаецца ў тым, што ён вольны ад падобных агаворак і абмежаванняў. Для яго не існуе актыўных або пасіўных грамадзян, для яго ўсе грамадзяне актыўны. Ён не прызнае розніцы ў правах паміж мужчынамі і жанчынамі, „аседлымі“ і „неаседлымі“, маёмнымі і немаёмнымі, адукаванымі і неадукаванымі. Для яго ўсе грамадзяне роўны ў сваіх правах. Не маёмаснае становішча, не нацыянальнае паходжанне, не пол, не службовае становішча, а асабістыя здольнасці і асабістая праца кожнага грамадзяніна вызначаюць яго становішча ў грамадстве.

Нарэшце, яшчэ адна асаблівасць праекта новай Канстытуцыі. Буржуазныя канстытуцыі звычайна абмяжоўваюцца фіксіраваннем фармальных правоў грамадзян, не клапоцячыся аб умовах ажыццяўлення гэтых правоў, аб магчымасці іх ажыццяўлення, аб сродках іх ажыццяўлення. Гавораць аб роўнасці грамадзян, але забываюць, што не можа быць сапраўднай роўнасці паміж гаспадаром і рабочым, паміж памешчыкам і селянінам, калі ў першых ёсць багацце і палітычная вага ў грамадстве, а другія пазбаўлены і таго і другога, калі першыя з'яўляюцца эксплаататарамі, а другія эксплаатуемымі. Або яшчэ: гавораць аб свабодзе слова, сходаў і друку, але забываюць, што ўсе гэтыя свабоды могуць ператварыцца для рабочага класа ў гук пусты, калі ён пазбаўлен магчымасці мець у сваім распараджэнні падыходзячыя памяшканні для сходаў, добрыя друкарні, дастатковую колькасць друкавальнай паперы і т. д.

Асаблівасць праекта новай Канстытуцыі заключаецца ў тым, што ён не абмяжоўваецца фіксіраваннем фармальных правоў грамадзян, а пераносіць цэнтр цяжару на пытанне аб гарантыях гэтых правоў, на пытанне аб сродках ажыццяўлення гэтых правоў. Ён не проста агалашае роўнасць правоў грамадзян, але і забяспечвае яе законадаўчым замацаваннем факту ліквідацыі рэжыму эксплатацыі, факту вызвалення грамадзян ад усякай эксплаатацыі. Ён не проста агалашае права на працу, але і забяспечвае яго законадаўчым замацаваннем факту адсутнасці крызісаў у совецкім грамадстве, факту знішчэння беспрацоўя. Ён не проста агалашае дэмакратычныя свабоды, але і забяспечвае іх у законадаўчым парадку вядомымі матэрыяльнымі сродкамі. Таму зразумела, што дэмакратызм праекта новай Канстытуцыі з'яўляецца не „звычайным“ і „агульнапрызнаным“ дэмакратызмам наогул, а дэмакратызмам **социялістычным**.

Такавы асноўныя асаблівасці праекта новай Канстытуцыі СССР.

Такаво адлюстраванне ў праекце новай Канстытуцыі тых зрухаў і змен у гаспадарчым і грамадска-палітычным жыцці СССР, якія ажыццявіліся за перыяд ад 1924 года да 1936 года.

IV. Буржуазная крытыка праекта Канстытуцыі

Некалькі слоў аб буржуазнай крытыцы праекта Канстытуцыі.

Пытанне аб тым, як адносіцца да праекта Канстытуцыі замежны буржуазны друк, прадстаўляе бясспрэчна пэўную цікавасць. Паколькі замежны друк адлюстроўвае грамадскую думку розных слаёў насельніцтва ў буржуазных краінах, мы не можам прайсці міма той крытыкі, якую разгарнуў гэты друк супроць праекта Канстытуцыі.

Першыя адзнакі рэакцыі замежнага друку на праект Канстытуцыі выразіліся ў пэўнай тэндэнцыі—замаўчаць праект Канстытуцыі. Я маю на ўвазе ў даным выпадку найбольш рэакцыйны, фашысцкі друк. Гэтая група крытыкаў палічыла за лепшае проста замаўчаць праект Канстытуцыі, прадставіць справу так, як быццам праекта не было і няма яго наогул у прыродзе. Могуць сказаць, што замоўчванне не ёсць крытыка. Але гэта няверна. Метад замоўчвання, як асобы спосаб ігнаравання, з'яўляецца таксама формай крытыкі, праўда, глупай і смешнай, але ўсе-ж формай крытыкі. (Агульны смех, апладысменты.) Але з метадам замоўчвання не выйшла ў іх. Урэшце яны аказаліся вымушанымі адкрыць клапан і паведаміць свету, што, як гэта ні сумна, праект Канстытуцыі СССР усё-ж існуе, і не толькі існуе, але і пачынае аказваць злошкоднае ўздзеянне на розумы. Ды інакш і не магло быць, бо ёсць усё-ж на свеце нейкая грамадская думка, чытачы, жывыя людзі, якія хочуць ведаць праўду аб фактах, і трымаць іх доўга ў цісках ашуканства няма ніякай магчымасці. На ашуканстве далёка не паедзеш...

Другая група крытыкаў прызнае, што праект Канстытуцыі сапраўды існуе ў прыродзе, але яна лічыць, што праект не прадстаўляе вялікай цікавасці, бо ён з'яўляецца па сутнасці справы не праектам канстытуцыі, а пустой паперкай, пустым абяцаннем, разлічаным на тое, каб зрабіць пэўны манеўр і ашукаць людзей. Яны дадаюць пры гэтым, што лепшага праекта і не мог даць СССР, бо сам СССР з'яўляецца не дзяржавай, а ўсяго-на-ўсяго—геаграфічным паняццем (агульны смех), а раз ён не з'яўляецца дзяржавай, то і канстытуцыя яго не можа быць сапраўднай канстытуцыяй. Тыповым прадстаўніком гэтай групы крытыкаў з'яўляецца, як гэта ні дзіўна, германскі афіцыёз „Дэйтшэ Дыпламатыш-Палітышэ Карэспандэнц".-Гэты журнал прама гаворыць, што праект Канстытуцыі СССР з'яўляецца пустым абяцаннем, ашуканствам, „пацёмкінскай вёскай". Ён без хістанняў заяўляе, што СССР не з'яўляецца дзяржавай, што СССР „прадстаўляе ні што іншае, як дакладна вызначаемае геаграфічнае паняцце" (агульны смех), што Канстытуцыя СССР не можа быць з прычыны гэтага прызнана сапраўднай канстытуцыяй.

Што можна сказаць аб такіх, з дазволу кажучы, крытыках?

У адным са сваіх казак-расказаў вялікі рускі пісьменнік Шчэдрын дае тып бюракрата-самадура, вельмі абмежаванага і тупога, але да крайнасці самаўпэўненага і рэцівага. Пасля таго, як гэты бюракрат навёў ва „уверанай" яму галіне „парадак і цішыню", знішчыўшы тысячы жыхароў і спаліўшы дзесяткі гарадоў, ён азірнуўся кругом і заўважыў на гарызонце Амерыку,—краіну зразумела, малавядомую, дзе ёсць, аказваецца, нейкія свабоды, якія муцяць народ, і дзе дзяржавай кіруюць іншымі метадамі. Бюракрат заўважыў Амерыку і абурыўся: што гэта за краіна, адкуль яна ўзялася, на якой такой падставе яна існуе? (Агульны смех, апладысменты.) Вядома, яе выпадкова адкрылі некалькі вякоў таму назад, але ці-ж нельга яе зноў закрыць, каб духу яе не было зусім? (Агульны смех.) І сказаўшы гэта, палажыў рэзалюцыю: „Закрыць зноў Амерыку"! (Агульны смех.)

Мне здаецца, што паны з „Дэйтшэ Дыпламатыш-Палітышэ Карэспандэнц" як дзве кроплі вады падобны на шчэдрынскага бюракрата. (Агульны смех, апладысменты адабрэння.) Гэтым панам СССР даўно ўжо намазоліў вочы. Дзевятнаццяць год стаіць СССР як маяк, заражаючы духам вызвалення рабочы клас усяго свету і выклікаючы шаленства ў ворагаў рабочага класа. І ён, гэты СССР, аказваецца, не толькі проста існуе, але нават расце, і не толькі расце, але нават прэўспявае, і не толькі прэўспявае, але нават стварае праект новай Канстытуцыі, праект, які ўзбуджае розумы, усяляе новыя надзеі прыгнечаным класам. (Апладысменты.) Як-жа пасля гэтага не абурацца панам з германскага афіцыёза? Што гэта за краіна, лямантуюць яны, на якой такой падставе яна існуе (агульны смех), і калі яе адкрылі ў кастрычніку 1917 года, то чаму нельга яе зноў закрыць, каб духу яе не было зусім? І сказаўшы гэта, пастанавілі: закрыць зноў СССР, аб'явіць, каб усе пачулі, што СССР, як дзяржава, не існуе, што СССР ёсць не што іншае, як простае геаграфічнае паняцце! (Агульны смех.)

Кладучы рэзалюцыю аб тым, каб закрыць зноў Амерыку, шчэдрынскі бюракрат, не гледзячы на ўсю сваю тупасць, усё-ж знайшоў у сабе элементы разумення рэальнага, сказаўшы тут-жа пра сябе: „Але, здаецца, сіе ад мяне не залежыць". (Выбух вясёлага смеху, бурныя апладысменты.) Я не ведаю, ці хопіць розуму ў паноў з германскага афіцыёза дагадацца, што „закрыць" на паперы тую або іншую дзяржаву яны, вядома, могуць, але калі гаварыць сур'ёзна, то „сіе ад іх не залежыць"... (Выбух вясёлага смеху, бурныя апладысменты.)

Што датычыць таго, што Канстытуцыя СССР з'яўляецца нібыта пустым абяцаннем, „пацёмкінскай вёскай" і т. д., то я хацеў-бы спаслацца на рад устаноўленых фактаў, якія самі гавораць за сябе.

У 1917 годзе народы СССР зверглі буржуазію і ўстанавілі дыктатуру пролетарыята, устанавілі Совецкую ўладу. Гэта факт, а не абяцанне.

Затым, Совецкая ўлада ліквідавала клас памешчыкаў і перадала сялянам больш 150 мільёнаў гектараў былых памешчыцкіх, казённых і манастырскіх зямель і гэта—звыш тых зямель, якія знаходзіліся і раней у руках сялян. Гэта факт, а не абяцанне.

Затым, Совецкая ўлада экспрапрыявала клас капіталістаў, адабрала ў іх банкі, заводы, чыгункі і іншыя прылады і сродкі вытворчасці, аб'явіла іх соцыялістычнай уласнасцю і паставіла на чале гэтых прадпрыемстваў лепшых людзей рабочага класа. Гэта факт, а не абяцанне. (Працяглыя апладысменты.)

Затым, арганізаваўшы прамысловасць і сельскую гаспадарку на новых, соцыялістычных пачатках, з новай тэхнічнай базай, Совецкая ўлада дабілася таго, што цяпер земляробства ў СССР дае ў паўтары разы больш прадукцыі, чым у даваенны час, індустрыя вырабляе ў сем разоў больш прадукцыі, чым у даваенны час, а народны даход вырас у чатыры разы ў параўнанні з даваенным часам. Усё гэта—факты, а не абяцанні. (Працяглыя апладысменты.)

Затым, Совецкая ўлада знішчыла беспрацоўе, правяла ў жыццё права на працу, права на адпачынак, права на асвету, забяспечыла лепшыя матэрыяльныя і культурныя ўмовы рабочым, сялянам і інтэлігенцыі, забяспечыла правядзенне ў жыццё ўсеагульнага, прамога і роўнага выбарчага права пры тайным галасаванні грамадзян. Усё гэта—факты, а не абяцанні. (Працяглыя апладысменты.)

Нарэшце, СССР даў праект новай Канстытуцыі, які з‘яўляецца не абяцаннем, а рэгістрацыяй і законадаўчым замацаваннем гэтых агульнавядомых фактаў, рэгістрацыяй і законадаўчым замацаваннем таго, што ўжо здабыта і заваявана.

Паўстае пытанне, да чаго зводзіцца пасля ўсяго гэтага балбатня паноў з германскага афіцыёза аб „пацёмкінскіх вёсках“, калі не да таго, што яны задаліся мэтаю скрыць ад народу праўду аб СССР, увесці народ у зман, ашукаць яго.

Такавы факты, а факты, як кажуць, упартая рэч. Паны з германскага афіцыёза могуць сказаць, што тым горш для фактаў. (Агульны смех.) Але тады ім можна адказаць словамі вядомай рускай пагаворкі: „дурням закон не пісан“. (Вясёлы смех, працяглыя апладысменты.)

Трэцяя група крытыкаў не супроць таго, каб прызнаць вядомыя вартасці за праектам Канстытуцыі, яна лічыць яго станоўчай з‘явай, але яна, бачыце, вельмі сумняваецца, каб рад яго палажэнняў можна было правесці ў жыццё, бо яна ўпэўнена, што гэтыя палажэнні наогул неажыццявімы і павінны астацца на паперы. Гэта, кажучы мякка, скептыкі. Яны, гэтыя скептыкі, ёсць ва ўсіх краінах.

Трэба сказаць, што мы сустракаемся з імі не ўпершыню. Калі большэвікі бралі ўладу ў 1917 годзе, скептыкі гаварылі: большэвікі, бадай, не дрэнныя людзі, але з уладаю ў іх справа не пойдзе, яны праваляцца. На справе, аднак, аказалася, што праваліліся не большэвікі, а скептыкі.

У часе грамадзянскай вайны і замежнай інтэрвенцыі гэтая група скептыкаў гаварыла: Совецкая ўлада, вядома, рэч не дрэнная, але Дзенікін з Калчаком плюс іназемцы, бадай, адолеюць яе. На справе, аднак, аказалася, што скептыкі і тут пралічыліся.

Калі Совецкая ўлада апублікавала першы пяцігадовы план, скептыкі зноў выступілі на сцэну, кажучы: пяцігодка, вядома, справа добрая, але яна наўрад ці ажыццявіма, трэба меркаваць, што ў большэвікоў з пяцігодкай справа не выйдзе. Факты, аднак, паказалі, што скептыкам зноў не павязло: пяцігадовы план быў ажыццёўлен у чатыры гады.

Тое-ж самае трэба сказаць аб праекце новай Канстытуцыі і яе крытыцы з боку скептыкаў. Варта было апублікаваць праект, каб гэтая група крытыкаў зноў з‘явілася на сцэне з яе нудным скепсісам, з яе сумненнямі наконт ажыццявімасці некаторых палажэнняў Канстытуцыі. Няма ніякіх падстаў сумнявацца ў тым, што скептыкі праваляцца і ў даным выпадку, праваляцца сёння таксама, як яны не раз правальваліся ў мінулым.

Чацвертая група крытыкаў, атакуючы праект новай Канстытуцыі, характарызуе яго, як „зрух управа“, як „адмаўленне ад дыктатуры пролетарыята“, як „ліквідацыю большэвіцкага рэжыму“. „Большэвікі хіснуліся ўправа, гэта факт“—гавораць яны на розныя галасы. Асабліва стараюцца ў гэтых адносінах некаторыя польскія і часткова амерыканскія газеты.

Што можна сказаць аб гэтых, з дазволу кажучы, крытыках?

Калі расшырэнне базы дыктатуры рабочага класа і ператварэнне дыктатуры у больш гібкую, стала быць,—больш магутную сістэму дзяржаўнага кіраўніцтва грамадствам трактуецца імі не як узмацненне дыктатуры рабочага класа, а як яе паслабленне або нават як адмаўленне ад яе, то дазволена запытаць: а ці ведаюць наогул гэтыя паны—што такое дыктатура рабочага класа?

Калі законадаўчае замацаванне перамогі соцыялізма, законадаўчае замацаванне поспехаў індустрыялізацыі, калектывізацыі і дэмакратызацыі называецца ў іх „зрухам управа“, то дазволена запытаць: а ці ведаюць наогул гэтыя паны—чым адрозніваецца левае ад правага? (Агульны смех, апладысменты.)

Не можа быць сумнення, што гэтыя паны канчаткова заблыталіся ў сваёй крытыцы праекта Канстытуцыі і, заблытаўшыся, параблыталі правае з левым.

Нельга не ўспомніць па гэтаму выпадку дваровую „дзяўчынку“ Пелагею з „Мёртвых душ“ Гогаля. Яна, як расказвае Гогаль, узялася неяк паказаць дарогу кучару Чычыкава Селіфану, але, не здолеўшы адрозніць правы бок дарогі ад левага яе боку, заблыталася і трапіла ў нялоўкае становішча. Трэба сказаць, што нашы крытыкі з польскіх газет, не гледзячы на ўсю іх амбіцыю, усё-ж недалёка адышлі ад узроўню разумення Пелагеі, дваровай „дзяўчынкі“ з „Мёртвых душ“. (Апладысменты.) Калі ўспомніце, кучар Селіфан палічыў патрэбным адчытаць Пелагею за змяшанне правага з левым, сказаўшы ёй: „Эх ты, чорнаногая... не ведаеш, дзе права, дзе лева“. Мне здаецца, што варта-б таксама адчытаць нашых незадачлівых крытыкаў. сказаўшы ім: Эх вы, гора-крытыкі... не ведаеце, дзе права, дзе лева. (Працяглыя апладысменты.)

Нарэшце, яшчэ адна група крытыкаў. Калі папярэдняя група абвінавачвае праект Канстытуцыі ў адмаўленні ад дыктатуры рабочага класа, то гэтая група абвінавачвае яго, наадварот, у тым, што ён нічога не мяняе ў існуючым становішчы ў СССР, што ён пакідае некранутай дыктатуру рабочага класа, не дапускае свабоду палітычных партый і захоўвае ў сіле цяперашняе кіруючае становішча партыі комуністаў у СССР. Пры гэтым гэтая група крытыкау лічыць, што адсутнасць свабоды партый у СССР з'яўляецца адзнакай парушэння асноў дэмакратызма.

Я павінен прызнаць, што праект новай Канстытуцыі сапраўды пакідае ў сіле рэжым дыктатуры рабочага класа, роўна як захоўвае без змены цяперашняе кіруючае становішча Комуністычнай партыі СССР. (Бурныя апладысменты.) Калі паважаныя крытыкі лічаць гэта недахопам праекта Канстытуцыі, то можна толькі пашкадаваць аб гэтым. Мы-ж, большэвікі, лічым гэта вартасцю праекта Канстытуцыі. (Бурныя апладысменты.)

Што датычыць свабоды розных палітычных партый, то мы трымаемся тут некалькі іншых поглядаў. Партыя ёсць частка класа, яго передавая частка. Некалькі партый, а значыць і свабода партый можа існаваць толькі ў такім грамадстве, дзе ёсць антаганістычныя класы, інтарэсы якіх варожы і непрымірымы, дзе ёсць, скажам, капіталісты і рабочыя, памешчыкі і сяляне, кулакі і бедната і т. д. Але ў СССР няма ўжо больш такіх класаў, як капіталісты, памешчыкі, кулакі і т. п. У СССР ёсць толькі два класы, рабочыя і сяляне, інтарэсы якіх не толькі не варожы, а наадварот—прыязны. Стала быць, у СССР няма глебы для існавання некалькіх партый, а значыць і для свабоды гэтых партый. У СССР ёсць глеба толькі для адной партыі, Комуністычнай партыі. У СССР можа існаваць толькі адна партыя—партыя комуністаў, якая смела і да канца абараняе інтарэсы рабочых і сялян. А што яна не дрэнна абараняе інтарэсы гэтых класаў, у гэтым наўрад ці можа быць якое-небудзь сумненне. (Бурныя апладысменты.)

Гавораць аб дэмакратыі. Але што такое дэмакратыя? Дэмакратыя ў капіталістычных краінах, дзе ёсць антаганістычныя класы, ёсць у апошнім ліку дэмакратыя для сільных, дэмакратыя для маёмнай меншасці. Дэмакратыя ў СССР, наадварот, ёсць дэмакратыя для працоўных, г. зн. дэмакратыя для ўсіх. Але з гэтага вынікае, што асновы дэмакратызма парушаюцца не праектам новай Канстытуцыі СССР, а буржуазнымі канстытуцыямі. Вось чаму я думаю, што Канстытуцыя СССР з'яўляецца адзінай у свеце да канца дэмакратычнай канстытуцыяй.

Так абстаіць справа з буржуазнай крытыкай праекта новай Канстытуцыі СССР.

V. Папраўкі і дадаткі да праекта Канстытуцыі

Пяройдзем да пытання аб папраўках і дадатках да праекта Канстытуцыі, унесеных грамадзянамі пры ўсенародным абмеркаванні праекта.

Усенароднае абмеркаванне праекта Канстытуцыі дало, як вядома, даволі значную колькасць паправак і дадаткаў. Усе яны апублікаваны ў совецкім друку. З прычыны вялікай рознастайнасці паправак і неаднолькавай іх каштоўнасці трэба было-б іх разбіць, па-мойму, на тры катэгорыі.

Адметная рыса паправак першай катэгорыі заключаецца ў тым, што яны трактуюць не аб пытаннях Канстытуцыі, а аб пытаннях бягучай законадаўчай работы будучых законадаўчых органаў. Асобныя пытанні страхавання, некаторыя пытанні калгаснага будаўніцтва, некаторыя пытанні прамысловага будаўніцтва, пытанні фінансавай справы,—такавы тэмы гэтых паправак. Відаць, аўтары гэтых паправак не ўяснілі сабе розніцы паміж канстытуцыйнымі пытаннямі і пытаннямі бягучага законадаўства. Іменна таму яны стараюцца ўцісннуць у Канстытуцыю як мага больш законаў, ведучы справу к таму, каб ператварыць Канстытуцыю ў нешта падобнае збору законаў. Але канстытуцыя не ёсць збор законаў. Канстытуцыя ёсць асноўны закон,

Библиотека ООН Академии Наук СССР

і толькі асноўны закон. Канстытуцыя не выключае, а прадугледжвае бягучую законадаўчую работу будучых законадаўчых органаў. Канстытуцыя дае юрыдычную базу для будучай законадаўчай дзейнасці такіх органаў. Таму папраўкі і дадаткі такога роду, як не маючыя прамых адносін да Канстытуцыі, павінны быць, па-мойму, накіраваны ў будучыя законадаўчыя органы краіны.

Да другой катэгорыі трэба аднесці такія папраўкі і дадаткі, якія прабуюць унесці ў Канстытуцыю элементы гістарычных даведак або элементы дэкларацыі аб тым, чаго яшчэ не дабілася Совецкая ўлада і чаго яна павінна дабіцца ў будучым. Адзначыць у Канстытуцыі, якія труднасці перамаглі на працягу доўгіх год партыя, рабочы клас і ўсе працоўныя ў барацьбе за перамогу социялізма; указаць у Канстытуцыі канчатковую мэту совецкага руху, г. зн. пабудову поўнага комуністычнага грамадства,—такавы тэмы гэтых паправак, якія паўтараюцца ў розных варыяцыях. Я думаю, што такія папраўкі і дадаткі таксама павінны быць адкладзены ў бок, як не маючыя прамых адносін да Канстытуцыі. Канстытуцыя ёсць рэгістрацыя і законадаўчае замацаванне тых заваяванняў, якія ўжо здабыты і забяспечаны. Калі мы не хочам сказіць гэты асноўны характар Канстытуцыі, мы не павінны запаўняць яе гістарычнымі даведкамі аб мінулым або дэкларацыямі аб будучых заваяваннях працоўных СССР. Для гэтай справы ёсць у нас іншыя шляхі і іншыя дакументы.

Нарэшце, да трэцяй катэгорыі трэба аднесці такія папраўкі і дадаткі, якія маюць прамыя адносіны да праекта Канстытуцыі.

Значная частка паправак гэтай катэгорыі мае рэдакцыйны характар. Таму іх можна было-б перадаць у Рэдакцыйную камісію данага З'езда, якую, я думаю, створыць З'езд, даручыўшы ёй устанавіць канчатковую рэдакцыю тэкста новай Канстытуцыі.

Што датычыць астатніх паправак трэцяй катэгорыі, то яны маюць больш істотнае значэнне, і аб іх прыдзецца, па-мойму, сказаць тут некалькі слоў.

1) Перш за ўсё аб папраўках да 1-га артыкула праекта Канстытуцыі. Ёсць чатыры папраўкі. Адны прапануюць замест слоў „дзяржава рабочых і сялян“ сказаць: „дзяржава працоўных“. Другія прапануюць да слоў „дзяржава рабочых і сялян“ дадаць: „і працоўнай інтэлігенцыі“. Трэція прапануюць замест слоў „дзяржава рабочых і сялян“ сказаць: „дзяржава ўсіх рас і нацыянальнасцей, якія насяляюць тэрыторыю СССР“. Чацвертыя прапануюць слова „сялян“ замяніць словам „калгаснікаў“ або словамі: „працоўных социялістычнага земляробства“.

Ці трэба прыняць гэтыя папраўкі? Я думаю, што не трэба.

Аб чым гаворыць 1-ы артыкул праекта Канстытуцыі? Ён гаворыць аб класавым складзе совецкага грамадства. Ці можам мы, марксісты, абыйсці ў Канстытуцыі пытанне аб класавым складзе нашага грамадства? Не, не можам. Совецкае грамадства складаецца, як вядома, з двух класаў, з рабочых і сялян. Першы артыкул праекта Канстытуцыі аб гэтым іменна і гаворыць. Стала быць, 1-ы артыкул праекта Канстытуцыі правільна адлюстроўвае класавы склад нашага грамадства. Могуць запытацца: а працоўная інтэлігенцыя? Інтэлігэнцыя ніколі не была і не можа быць класам,—яна была і астаецца праслойкай, рэкрутуючай сваіх членаў сярод усіх класаў грамадства.

У старыя часы інтэлігенцыя рэкрутавала сваіх членаў сярод дваран, буржуазіі, часткова сярод сялян і толькі ў самай нязначнай ступені сярод рабочых. У наш, совецкі час інтэлігенцыя рэкрутуе сваіх членаў галоўным чынам сярод рабочых і сялян. Але як-бы яна ні рэкрутавалася і які-б характар яна ні насіла, інтэлігенцыя ўсё-ж з'яўляецца праслойкай, а не класам.

Ці не ўшчамляе гэтая акалічнасць правоў працоўнай інтэлігенцыі? Нікольki! Першы артыкул праекта Канстытуцыі гаворыць не аб правах розных слаёў совецкага грамадства, а аб класавым складзе гэтага грамадства. Аб правах розных слаёў совецкага грамадства, у тым ліку аб правах працоўнай інтэлігенцыі, гаворыцца галоўным чынам у дзесятым і адзінаццатым раздзелах праекта Канстытуцыі. З гэтых раздзелаў відаць, што рабочыя, сяляне і працоўная інтэлігенцыя зусім роўнапраўны ва ўсіх сферах гаспадарчага, палітычнага, грамадскага і культурнага жыцця краіны. Стала быць, аб ушчамленні правоў працоўнай інтэлігенцыі не можа быць і гутаркі.

Тое-ж самае трэба сказаць аб нацыях і расах, якія ўваходзяць у склад СССР. У другім раздзеле праекта Канстытуцыі ўжо сказана, што СССР ёсць свабодны саюз роўнапраўных нацый. Ці варта паўтараць гэтую формулу ў першым артыкуле праекта Канстытуцыі, трактуючым не аб нацыянальным складзе совецкага грамадства, а аб яго класавым складзе? Ясна, што не варта. Што датычыць правоў нацый і рас, якія ўваходзяць у склад СССР, то аб гэтым гаворыцца ў другім, дзесятым і адзінаццатым раздзелах праекта Канстытуцыі. З гэтых раздзелаў відаць, што нацыі і расы СССР карыстаюцца аднолькавымі правамі ва ўсіх сферах гаспадарчага, палітычнага, грамадскага і культурнага жыцця краіны. Стала быць, не можа быць і гутаркі аб ушчамленні нацыянальных правоў.

Таксама няправільна было-б замяніць слова „селянін“ словам „калгаснік“ або словамі „працоўны соцыялістычнага земляробства“. Па-першае, сярод сялян апрача калгаснікаў ёсць яшчэ звыш мільёна двароў не-калгаснікаў. Як быць з імі? Ці не думаюць аўтары гэтай папраўкі скінуць іх з рахунку? Гэта было-б неразумна. Па-другое, калі большасць сялян стала весці калгасную гаспадарку, то гэта яшчэ не значыць, што яна перастала быць сялянствам, што ў яе няма больш сваёй асабістай гаспадаркі, асабістага двара і т. д. Па-трэцяе, прыйшлося-б тады замяніць таксама слова „рабочы“ словамі „тружанік соцыялістычнай прамысловасці“, чаго, аднак, аўтары папраўкі чамусьці не прапануюць. Нарэшце, хіба ў нас ужо зніклі клас рабочых і клас сялян? А калі яны не зніклі, то ці варта выкрэсліваць з лексікона ўстанавіўшыяся для іх найменаванні? Аўтары папраўкі, відаць, маюць на ўвазе не цяперашняе, а будучае грамадства, калі класаў ужо не будзе і калі рабочыя і сяляне ператворацца ў тружанікаў адзінага комуністычнага грамадства. Яны, стала быць, яўным чынам забягаюць наперад. Але пры складанні Канстытуцыі трэба выходзіць не з будучага, а з сучаснага, з таго, што ўжо ёсць. Канстытуцыя не можа і не павінна забягаць наперад.

2) Далей ідзе папраўка да 17-га артыкула праекта Канстытуцыі. Папраўка заключаецца ў тым, што прапануюць выключыць зусім з праекта Канстытуцыі 17-ы артыкул, які гаворыць аб захаванні за Саюзнымі рэспублікамі права вольнага выхаду з СССР. Я думаю,

што гэтая прапанова няправільная і таму не павінна быць прынята З'ездам. СССР ёсць добраахвотны саюз роўнапраўных Саюзных рэспублік. Выключыць з Канстытуцыі артыкул аб праве вольнага выхаду з СССР,—значыць парушыць добраахвотны характар гэтага саюза. Ці можам мы пайсці на гэты крок? Я думаю, што мы не можам і не павінны ісці на гэты крок. Гавораць, што ў СССР няма ні адной рэспублікі, якая-б хацела выйсці са складу СССР, што з прычыны гэтага артыкул 17-ы не мае практычнага значэння. Што ў нас няма ні адной рэспублікі, якая-б хацела выйсці са складу СССР, гэта, вядома, верна. Але з гэтага зусім не вынікае, што мы не павінны зафіксіраваць у Канстытуцыі права Саюзных рэспублік на вольны выхад з СССР. У СССР няма таксама такой Саюзнай рэспублікі, якая-б хацела падавіць другую Саюзную рэспубліку. Але з гэтага зусім не вынікае, што з Канстытуцыі СССР павінен быць выключан артыкул, які трактуе аб роўнасці правоў Саюзных рэспублік.

3) Далей ёсць прапанова дапоўніць другі раздзел праекта Канстытуцыі новым артыкулам, змест якога зводзіцца к таму, што аўтаномныя совецкія соцыялістычныя рэспублікі пры дасягненні адпаведнага ўзроўню гаспадарчага і культурнага развіцця могуць быць пераўтвораны ў саюзныя совецкія соцыялістычныя рэспублікі. Ці можна прыняць гэтую прапанову? Я думаю, што не трэба яе прымаць. Яна няправільная не толькі з боку яе зместу, але і з боку яе матываў. Нельга матывіраваць перавод аўтаномных рэспублік у разрад саюзных рэспублік гаспадарчай і культурнай іх спеласцю, таксама як нельга матывіраваць астаўленне той ці іншай рэспублікі ў спісе аўтаномных рэспублік яе гаспадарчай або культурнай адсталасцю. Гэта быў-бы не марксісцкі, не ленінскі падыход. Татарская Рэспубліка, напрыклад, астаецца аўтаномнай, а Казахская Рэспубліка становіцца саюзнай, але гэта яшчэ не значыць, што Казахская Рэспубліка з пункту гледжання культурнага і гаспадарчага развіцця стаіць вышэй, чым Татарская Рэспубліка. Справа абстаіць якраз наадварот. Тое-ж самае трэба сказаць, напрыклад, аб Аўтаномнай Рэспубліцы Немцаў Паваложжа і аб Кіргізскай Саюзнай Рэспубліцы, з якіх першая ў культурных і гаспадарчых адносінах стаіць вышэй, чым другая, хоць і астаецца аўтаномнай рэспублікай.

Якія-ж тыя адзнакі, наяўнасць якіх дае падставу для пераводу аўтаномных рэспублік у разрад саюзных рэспублік?

Іх, гэтых адзнак,—тры.

Па-першае, неабходна, каб рэспубліка была акраіннай, не акружана з усіх бакоў тэрыторыяй СССР. Чаму? Таму што калі за Саюзнай рэспублікай захоўваецца права выхаду з Саюза ССР, то неабходна, каб гэтая рэспубліка, стаўшая Саюзнай, мела магчымасць лагічна і фактычна паставіць пытанне аб яе выхадзе з СССР. А такое пытанне можа паставіць толькі такая рэспубліка, якая, скажам, мяжуе з якой-небудзь замежнай дзяржавай і, стала быць, не акружана з усіх бакоў тэрыторыяй СССР. Вядома, у нас няма рэспублік, якія-б фактычна ставілі пытанне аб выхадзе з СССР. Але раз астаецца за Саюзнай рэспублікай права выхаду з СССР, то трэба абставіць справу так, каб гэтае права не ператваралася ў пустую і бяссэнсную паперку. Возьмем, напрыклад, Башкірскую або Татарскую Рэспубліку. Дапусцім, што гэтыя аўтаномныя рэспублікі перавялі ў разрад саюзных рэспублік. Ці маглі-б яны паставіць пытанне лагічна і фактычна аб сваім выхадзе з СССР? Не, не маглі-б. Чаму? Таму што яны з усіх бакоў акружаны совецкімі рэспублікамі і абласцямі і ім, уласна кажучы, няма куды выходзіць са складу СССР. (Агульны смех, апладысменты.). Таму перавод такіх рэспублік у разрад саюзных рэспублік быў-бы няправільным.

Па-другое, неабходна, каб нацыянальнасць, якая дала совецкай рэспубліцы сваё імя, прадстаўляла ў рэспубліцы больш ці менш кампактную большасць. Узяць, напрыклад, Крымскую Аўтаномную Рэспубліку. Яна з'яўляецца акраіннай рэспублікай, але крымскія татары не маюць большасці ў гэтай рэспубліцы, наадварот,—яны прадстаўляюць там меншасць. Стала быць, было-б няправільна і нелагічна перавесці Крымскую Рэспубліку ў разрад саюзных рэспублік.

Па-трэцяе, неабходна, каб рэспубліка была не вельмі маленькай у сэнсе колькасці яе насельніцтва, каб яна мела насельніцтва, скажам, не менш, а больш хоць-бы мільёна. Чаму? Таму, што было-б няправільна дапусціць, што маленькая совецкая рэспубліка, якая мае мінімальную колькасць насельніцтва і нязначную армію, магла разлічваць на незалежнае дзяржаўнае існаванне. Наўрад ці можна сумнявацца, што імперыялістычныя драпежнікі жыва прыбралі-б яе к рукам.

Я думаю, што без наяўнасці гэтых трох аб'ектыўных адзнак было-б няправільна ў сучасны гістарычны момант ставіць пытанне аб пераводзе той ці іншай аўтаномнай рэспублікі ў разрад саюзных рэспублік.

4) Далей прапануюць выкрэсліць у артыкулах 22-ім, 23-ім, 24-ым, 25-ым, 26-ым, 27-ым, 28-ым і 29-ым падрабязнае пералічэнне адміністрацыйна-тэрытарыяльнага падзелу саюзных рэспублік на краі і вобласці. Я думаю, што гэтая прапанова таксама непрыймальна. У СССР ёсць людзі, якія гатовы з вялікай ахвотай і безустанку перакройваць краі і вобласці, уносячы гэтым блытаніну і няўпэўненасць у рабоце. Праект Канстытуцыі стварае для гэтых людзей узду. І гэта вельмі добра, бо тут, як і ва многім іншым, патрабуецца ў нас атмасфера ўпэўненасці, патрабуецца стабільнасць, яснасць.

5) Пятая папраўка датычыць 33 артыкула. Лічуць немэтазгодным стварэнне двух палат і прапануюць знішчыць Совет Нацыянальнасцей. Я думаю, што гэтая папраўка таксама няправільная. Аднапалатная сістэма была-б лепш двухпалатнай, калі-б СССР прадстаўляў адзіную нацыянальную дзяржаву. Але СССР не ёсць адзіная нацыянальная дзяржава. СССР ёсць, як вядома, многанацыянальная дзяржава. У нас ёсць вярхоўны орган, дзе прадстаўлены агульныя інтарэсы ўсіх працоўных СССР незалежна ад іх нацыянальнасці. Гэта—Совет Саюза. Але ў нацыянальнасцей СССР апрача агульных інтарэсаў ёсць яшчэ свае асобыя, спецыфічныя інтарэсы, звязаныя з іх нацыянальнымі асаблівасцямі. Ці можна пагарджаць гэтымі спецыфічнымі інтарэсамі? Не, нельга. Ці патрэбен спецыяльны вярхоўны орган, які-б адлюстроўваў гэтыя іменна спецыфічныя інтарэсы? Безумоўна патрэбен. Не можа быць сумнення, што без такога органа не магчыма было-б кіраваць такой многанацыянальнай дзяржавай, як СССР. Такім органам з'яўляецца другая палата, Совет Нацыянальнасцей СССР.

Спасылаюцца на парламенцкую гісторыю еўрапейскіх і амерыканскіх дзяржаў, спасылаюцца на тое, што двухпалатная сістэма ў гэтых краінах дала толькі мінусы, што другая палата выраджаецца звычайна ў цэнтр рэакцыі і ў тормаз супроць руху ўперад. Усё гэта верна. Але гэта адбываецца таму, што ў гэтых краінах паміж палатамі няма роўнасці. Як вядома, другой палаце даюць нярэдка больш правоў, чым першай, і затым, як правіла, другая палата арганізуецца недэмакратычным шляхам, нярэдка шляхам назначэння яе членаў зверху. Несумненна, што гэтых мінусаў не будзе, калі правесці роўнасць паміж палатамі і другую палату арганізаваць таксама дэмакратычна, як і першую.

6) Прапануюць далей дадатак да праекта Канстытуцыі, які патрабуе ўраўнення колькасці членаў абодвух палат. Я думаю, што гэтую прапанову можна было-б прыняць. Яна дае, па мойму, яўныя палітычныя плюсы, бо падкрэслівае роўнасць палат.

7) Далей ідзе дадатак да праекта Канстытуцыі, у сілу якога прапануецца выбіраць дэпутатаў у Совет Нацыянальнасцей так сама, як і ў Совет Саюза, шляхам прамых выбараў. Я думаю, што гэтую прапанову таксама можна было-б прыняць. Праўда, яна можа стварыць некаторыя тэхнічныя нязручнасці пры выбарах. Але затое яна дасць вялікі палітычны выйгрыш, бо яна павінна павысіць аўтарытэт Совета Нацыянальнасцей.

8) Далей ідзе дадатак да артыкула 40-га, у сілу якога прапануецца прадаставіць Прэзідыуму Вярхоўнага Совета права выдаваць часовыя заканадаўчыя акты. Я думаю, што гэты дадатак няправільны і не павінен быць прынят З'ездам. Трэба, нарэшце, пакончыць з тым становішчам, калі заканадаўствуе не адзін які-небудзь орган, а цэлы рад органаў. Такое становішча супярэчыць прынцыпу стабільнасці законаў. А стабільнасць законаў патрэбна нам цяпер больш, чым калі-б то ні было. Заканадаўчая ўлада ў СССР павінна ажыццяўляцца толькі адным органам, Вярхоўным Советам СССР.

9) Далей прапануюць дадатак да 48-га артыкула праекта Канстытуцыі, у сілу якога патрабуюць, каб старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Совета Саюза ССР выбіраўся не Вярхоўным Советам СССР, а ўсім насельніцтвам краіны. Я думаю, што гэты дадатак няправільны, бо ён не адпавядае духу нашай Канстытуцыі. Паводле сістэмы нашай Канстытуцыі ў СССР не павінна быць аднаасабовага прэзідэнта, які выбіраецца ўсім насельніцтвам, нароўні з Вярхоўным Советам, і можа процістаўляць сябе Вярхоўнаму Совету. Прэзідэнт у СССР калегіяльны,—гэта Прэзідыум Вярхоўнага Совета, уключаючы і старшыню Презідыума Вярхоўнага Совета, выбіраемы не ўсім насельніцтвам, а Вярхоўным Советам, і падсправаздачны Вярхоўнаму Совету. Вопыт гісторыі паказвае, што такая пабудова вярхоўных органаў з'яўляецца найбольш дэмакратычнай, гарантуючай краіну ад непажаданых выпадковасцей.

10) Далей ідзе папраўка да таго-ж 48-га артыкула. Яна гаворыць: павялічыць колькасць намеснікаў старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Совета СССР да адзінаццаці з тым, каб ад кожнай Саюзнай рэспублікі быў адзін намеснік. Я думаю, што гэтую папраўку можна было-б прыняць, бо яна паляпшае справу і можа толькі ўмацаваць аўтарытэт Прэзідыума Вярхоўнага Совета СССР.

11) Далей ідзе папраўка да артыкула 77-га. Яна патрабуе арганізацыі новага агульнасаюзнага народнага камісарыята,—Наркамата Абароннай Прамысловасці. Я думаю, што гэтую папраўку таксама варта-б было прыняць (апладысменты), бо наспеў час для таго, каб выдзеліць нашу абаронную прамысловасць і даць ёй адпаведнае наркамацкае афармленне. Мне здаецца, што гэта магло-б толькі палепшыць справу абароны нашай краіны.

12) Далей ідзе папраўка да артыкука 124-га праекта Канстытуцыі, якая патрабуе яго змены ў тым кірунку, каб забараніць адпраўленне рэлігійных абрадаў. Я думаю, што гэтую папраўку варта адхіліць, як не адпавядаючую духу нашай Канстытуцыі.

13) Нарэшце, яшчэ адна папраўка, якая мае больш або менш істотны характар. Я гавару аб папраўцы да 135-га артыкула праекта Канстытуцыі. Яна прапануе пазбавіць выбарчых правоў служыцеляў культа, былых белагвардзейцаў, усіх былых людзей і асоб, якія не займаюцца агульнакарыснай працай, або, ва ўсякім выпадку,—абмежаваць выбарчыя правы асоб гэтай катэгорыі, даўшы ім толькі пасіўнае выбарчае права, г. зн. права выбіраць, але не быць выбранымі. Я думаю, што гэтая папраўка таксама павінна быць адхілена. Савецкая ўлада пазбавіла выбарчых правоў непрацоўныя і эксплаататарскія элементы не на векі вечныя, а часова, да пэўнага перыяду. Быў час, калі гэтыя элементы вялі адкрытую вайну супроць народу і процідзейнічалі совецкім законам. Совецкі закон аб пазбаўленні іх выбарчага права быў адказам Совецкай улады на гэтае процідзеянне. З той пары прайшло нямала часу. За прайшоўшы перыяд мы дабіліся таго, што эксплаататарскія класы знішчаны, а Совецкая ўлада ператварылася ў непераможную сілу. Ці не прыйшоў час перагледзець гэты закон? Я думаю, што прыйшоў час. Гавораць, што гэта небяспечна, бо могуць пралезці ў вярхоўныя органы краіны варожыя Совецкай уладзе элементы, сёй-той з былых белагвардзейцаў, кулакоў, папоў і т. д. Але чаго тут уласна баяцца? Ваўкоў баяцца, у лес не хадзіць. (Вясёлае ажыўленне ў зале, бурныя апладысменты.) Па-першае, не ўсе былыя кулакі, белагвардзейцы або папы варожы Совецкай уладзе. Па-другое, калі народ сям-там і выбярэ варожых людзей, то гэта будзе азначаць, што наша агітацыйная работа пастаўлена з рук вон дрэнна, і мы ўпаўне заслужылі такую ганьбу, калі-ж наша агітацыйная работа будзе ісці па-большэвіцку, то народ не прапусціць варожых людзей у свае вярхоўныя органы. Значыць, трэба працаваць, а не хныкаць (бурныя апладысменты), трэба працаваць, а не чакаць таго, што ўсё будзе прадастаўлена ў гатовым выглядзе ў парадку адміністрацыйных распараджэнняў. Ленін яшчэ ў 1919 годзе гаварыў, што недалёкі той час, калі Совецкая ўлада палічыць карысным увесці ўсеагульнае выбарчае права без усякіх абмежаванняў. Звярніце увагу: **без усякіх абмежаванняў**. Гэта ён гаварыў у той час, калі замежная ваенная інтэрвенцыя не была яшчэ ліквідавана, а наша прамысловасць і сельская гаспадарка знаходзіліся ў адчаянным становішчы. З той пары прайшло ўжо 17 год. Ці не пара, таварышы, выканаць указанне Леніна? Я думаю, што пара.

Вось што гаварыў Ленін у 1919 годзе у сваёй працы „Праект програмы РКП(б)“. Дазвольце зачытаць:

„Р. К. П. павінна растлумачваць працоўным масам, каб пазбегнуць няправільнага абагульнення праходзячых гістарычных патрэб, што пазбаўленне выбарчых правоў часткі грамадзян зусім не датычыць у Совецкай рэспубліцы, як гэта бывала ў большасці буржуазна-дэмакратычных рэспублік, пэўнага разраду грамадзян, пажыццёва аб'яўляемых бяспраўнымі, а адносіцца толькі да эксплаататараў, толькі да тых, хто наперакор асноўным законам соцыялістычнай Совецкай рэспублікі ўпорствуе ў адстойванні свайго эксплаататарскага становішча, у захаванні капіталістычных адносін. Значыць, у Совецкай рэспубліцы, з аднаго боку, з кожным днём умацавання соцыялізма і скарачэння ліку тых, хто мае аб'ектыўна магчымасць аставацца эксплаататарам або захоўваць капіталістычныя адносіны, змяншаецца само сабой процант пазбаўляемых выбарчага права. Наўрад ці цяпер у Расіі гэты процант больш чым два, тры проценты. З другога боку, у самым недалёкім будучым спыненне знешняга нашэствія і давяршэнне экспрапрыяцыі экспрапрыятараў можа, пры пэўных умовах, стварыць становішча, калі пролетарская дзяржаўная ўлада выбярэ іншыя спосабы падаўлення супраціўлення эксплаататараў і ўвядзе ўсеагульнае выбарчае права **без усякіх абмежаванняў**“ (Ленін, т. XXIV, стар. 94. Выданне Партвыдавецтва. 1935 год).

Здаецца, ясна.

Так абстаіць справа з папраўкамі і дадаткамі да праекта Канстытуцыі СССР.

VI. Значэнне новай Канстытуцыі СССР

Мяркуючы па рэзультатах усенароднага абмеркавання, якое прадаўжалася амаль 5 месяцаў, можна дапусціць, што праект Канстытуцыі будзе адобран гэтым З'ездам. (Бурныя апладысменты, якія пераходзяць у авацыю. Зала ўстае.)

Праз некалькі дзён Совецкі Саюз будзе мець новую, соцыялістычную Канстытуцыю, пабудаваную на пачатках разгорнутага соцыялістычнага дэмакратызма.

Гэта будзе гістарычны дакумент, які трактуе проста і сцісла, амаль у пратакольным стылі, аб фактах перамогі соцыялізма ў СССР, аб фактах вызвалення працоўных СССР ад капіталістычнага рабства, аб фактах перамогі ў СССР разгорнутай, да канца паслядоўнай дэмакратыі.

Гэта будзе дакумент, які сведчыць аб тым, што тое, аб чым марылі і прадаўжаюць марыць мільёны чэсных людзей у капіталістычных краінах,—ужо ажыццёўлена ў СССР. (Бурныя апладысменты).

Гэта будзе дакумент, які сведчыць аб тым, што тое, што ажыццёўлена ў СССР, цалкам можа быць ажыццёўлена і ў іншых краінах. (Бурныя апладысменты.)

Але з гэтага вынікае, што міжнароднае значэнне новай Канстытуцыі СССР наўрад ці можа быць пераацэнена.

Цяпер, калі мутная хваля фашызма аплёўвае соцыялістычны рух рабочага класа і змешвае з гразёй дэмакратычныя імкненні лепшых людзей цывілізаванага свету, новая Канстытуцыя СССР будзе абвінаваўчым актам супроць фашызма, гаворачым аб тым, што соцыялізм і дэмакратыя непераможны. (Апладысменты.) Новая Канстытуцыя СССР будзе маральнай дапамогай і рэальнай падмогай для ўсіх тых, хто вядзе цяпер барацьбу супроць фашысцкага варварства. (Бурныя апладысменты.)

Яшчэ большае значэнне мае новая Канстытуцыя СССР для народаў СССР. Калі для народаў капіталістычных краін Канстытуцыя СССР будзе мець значэнне праграмы дзеянняў, то для народаў СССР яна мае значэнне выніку іх барацьбы, выніку іх перамог на фронце вызвалення чалавецтва. У рэзультаце пройдзенага шляху барацьбы і лішэнняў прыемна і радасна мець сваю Канстытуцыю, якая трактуе аб пладах нашых перамог. Прыемна і радасна ведаць, за што біліся нашы людзі і як яны дабіліся сусветна-гістарычнай перамогі. Прыемна і радасна ведаць, што кроў, багата пралітая нашымі людзьмі, не прайшла дарэмна, што яна дала свае рэзультаты. (Працяглыя апладысменты.) Гэта ўзбройвае духоўна наш рабочы клас, наша сялянства, нашу працоўную інтэлігенцыю. Гэта рухае наперад і ўзнімае пачуццё законнай гордасці. Гэта ўмацоўвае веру ў свае сілы і мабілізуе на новую барацьбу для заваявання новых перамог комунізма. (Бурная авацыя, уся зала ўстае, грамавое „ура“, агульныя воклічы: **„Няхай жыве таварыш Сталін“!** З‘езд, стоячы, пяе „Інтэрнацыянал“. Пасля выканання „Інтэрнацыянала“ авацыя аднаўляецца. Крыкі „ура!“ **„Няхай жыве наш правадыр таварыш Сталін!“**)

Гістарычная дата.

Надзвычайны VIII Усесаюзны З'езд Советаў уваходзіць у гісторыю як сапраўды знаменальная, найвялікшага значэння дата. З'езд зацвердзіў Канстытуцыю соцыялізма. З гэтага часу дзяржаўная структура і грамадскі лад краіны Советаў вызначаецца асноўным законам, які з'яўляецца рэгламентацыяй соцыялістычнага ладу, увасабленнем самых светлых мар лепшых розумаў усіх часоў і народаў.

Найвялікшы чалавек нашай эпохі, мудры правадыр многанацыянальнага совецкага народу таварыш Сталін з трыбуны З'езда перад ўсім светам даў глыбачэзнейшае тэарэтычнае абгрунтаванне новай Канстытуцыі, з геніяльным майстэрствам выклаў сутнасць перажываемага намі этапу будаўніцтва соцыялізма.

Канстытуцыя—не праграма і не дэкларацыя. „Канстытуцыя ёсць рэгістрацыя і заканадаўчае замацаванне тых заваяванняў, якія ўжо здабыты і забяспечаны“. І гэтыя здабытыя і забяспечаныя заваёвы народаў СССР настолькі грандыёзныя, што прыняццем Сталінскай Канстытуцыі адкрываецца новая эра ў жыцці чалавецтва, упісваецца новая бліскучая старонка ў летапіс барацьбы за комунізм.

Якія-ж гэтыя перамогі, якія змены, што адбыліся ў жыцці СССР і адлюстраваны у нашай Канстытуцыі? Самы яркі малюнак гэтых перамог і змен нарысаваны ў дакладзе таварыша Сталіна.

Асноўны гістарычны вынік 19-гадавога існавання дыктатуры рабочага класа ў СССР заключаецца ў тым, што „наша совецкае грамадства дабілася таго, што яно ўжо ажыццявіла ў асноўным соцыялізм, стварыла соцыялістычны лад, г. зн. ажыццявіла тое, што ў марксістаў называецца інакш першай ці ніжэйшай фазай комунізма. Значыць, у нас ужо ажыццёўлена ў асноўным першая фаза комунізма, соцыялізм“.

У гэтых словах мудрага правадыра заключана ўся веліч і значэнне пройдзенага намі шляху, здабытых і забяспечаных заваяванняў.

На адной шостай частцы зямной кулі знішчана навекі эксплаатацыя чалавека чалавекам, створан самы перадавы, самы прагрэсіўны, самы дэмакратычны дзяржаўны лад, роўнага якому яшчэ ніколі на зямлі не існавала. Створана магутная, самая перадавая соцыялістычная эканоміка, якая прынцыпова адрозніваецца ад капіталістычнай эканомікі, не ведае патрасаючых крызісаў і разбурэнняў, эканоміка, вызваленая ад уласнасці драпежнікаў на прылады і сродкі вытворчасці, эканоміка, якая дае нябачныя плады ў барацьбе чалавека з прыродай.

Увесь народ, а не кучка эксплаатататараў, карыстаецца матэрыяльнымі благамі жыцця. Увесь народ ўладае палацамі навукі, культуры, мастацтва. Соцыялізм—гэта адраджэнне мільёнаў. Соцыялізм—гэта ўздым на небывалую вышыню чалавечай вартасці. Соцыялізм—гэта горды ўзлёт творчай думкі мас, магутны росквіт талентаў з народу. Соцыялізм—гэта жыццё у кіпучай творчай працы, у багацці, вясёласці і радасці. Соцыялізм—гэта вяршыня шчасця, якой да гэтага часу яшчэ не дасягнуў ні адзін народ, апрача многанацыянальнага 170-мільеннага савецкага народу. Але і здабытае намі—не прадзел. Вялікі Сталін вядзе нас да яшчэ больш прыгожай будучыні, імя якой—вышэйшая фаза комунізма.

Усё дасягнутае намі з'яўляецца рэзультатам вялікай творчай работы, праведзенай народамі СССР пад кіраўніцтвам большэвіцкай партыі, пад кіраўніцтвам геніяў чалавецтва Леніна і Сталіна. Гэта—рэзультат упартай барацьбы партыі з троцкісцка-зіноўеўскай агентурай фашызма, з правым апартунізмам, з усімі антыпартыйнымі групоўкамі, з буржуазна-нацыялістычнай контррэволюцыяй, з усімі ворагамі народу.

За час, які прайшоў з дня прыняцця першай Канстытуцыі СССР, да непазнаваемасці змяніўся твар Совецкай краіны.

Створана першакласная соцыялістычная індустрыя, аснашчоная самай перадавой сучаснай тэхнікай. На працягу сталінскіх пяцігодак нарадзілася не мала зусім новых галін прамысловасці. Валавая прадукцыя соцыялістычнай індустрыі перавышае больш чым у 7 разоў прадукцыю даваеннай індустрыі.

Велізарныя перамогі дасягнуты намі ў галіне рэканструкцыі сельскай гаспадаркі. Створана самая перадавая ў свеце механізаваная калгасна-соўгасная вытворчасць. Калгасы і соўгасы даўно ўжо занялі беспадзельна пануючую ролю ў вытворчасці ўсіх відаў сельскагаспадарчай прадукцыі.

У галіне тавараабароту прыватнікі, купцы і спекулянты зусім выгнаны, увесь тавараабарот знаходзіцца ў руках дзяржавы, каапераціі і калгасаў.

Як ніколі моцны нашы граніцы, як ніколі ўзрасла магутнасць нашей слаўнай рабоча-сялянскай Чырвонай Арміі. Стварэнне ў адпаведнасці з Канстытуцыяй новага Наркамата Абароннай Прамысловасці ўздымае абароназдольнасць нашай краіны на яшчэ больш высокую ступень.

Соцыялізм перамог канчаткова і беспаваротна. „Поўная перамога соцыялістычнай сістэмы ва ўсіх сферах народнай гаспадаркі з'яўляецца цяпер фактам“.

У адпаведнасці са зменамі, якія адбыліся ў эканоміцы нашай краіны, змянілася і класавая структура нашага грамадства. Назаўсёды ліквідаваны ўсе эксплаатарскія класы. Няма больш у нас паразітычных класаў, якія стагоддзямі жылі потам і кроўю рабочых і сялян. Не стала класаў памешчыкаў, капіталістаў, кулакоў. Не стала купцоў і спекулянтаў.

На совецкай зямлі застаўся клас рабочых, клас сялян, інтэлігенцыя. Але і гэтыя соцыяльныя групы маюць вялікія змены.

Наш рабочы клас не з'яўляецца пролетарыятам, эксплаатуемым капіталістамі і пазбаўленым прылад і сродкаў вытворчасці. „Пролетарыят СССРператварыўся ў зусім новы клас, у рабочы клас СССР, які знішчыў капіталістычную сістэму гаспадаркі, які ўцвярдзіў соцыялістычную ўласнасць на прылады і сродкі вытворчасці і які накіроўвае совецкае грамадства па шляху комунізма".

Совецкае сялянства, вызваленае ад эксплаатацыі, аб'яднанае ў калгасы, базуючае сваю работу на калектыўнай працы і перадавой тэхніцы, маючае ў аснове сваёй гаспадаркі калектыўную ўласнасць, таксама з'яўляецца зусім новым сялянствам, „падобнага якому яшчэ не ведала гісторыя чалавецтва".

Змянілася і совецкая інтэлігенцыя, якая складаецца цяпер на 80—90 проц. з выхадцаў з рабочых, сялян і іншых пластоў працоўных. Наша совецкая інтэлігенцыя служыць свайму народу і з'яўляецца роўнапраўным членам совецкага грамадства.

Усе гэтыя змены ў класавай структуры совецкага грамадства гавораць аб тым, што „грані паміж рабочым класам і сялянствам, роўна як паміж гэтымі класамі і інтэлігенцыяй—сціраюцца, а старая класавая выключнасць—знікае".

Адным з рашаючых фактараў, абумовіўшых перамогу соцыялізма, з'явілася паслядоўнае правядзенне ленінска-сталінскай нацыянальнай палітыкі, забяспечыўшай сапраўднае брацкае супрацоўніцтва усіх народаў СССР, які з'яўляецца многанацыянальнай дзяржавай. „Мы маем цяпер многанацыянальную соцыялістычную дзяржаву, якая ўпаўне склалася і вытрымала ўсе іспыты, моцнасці якой магла-б пазайздросціць любая нацыянальная дзяржава ў любой частцы свету".

Такавы змены, што адбыліся ў краіне Советаў за час, які аддзяляе нас ад прыняцця першай Канстытуцыі СССР, такавы грандыёзныя перамогі соцыялізма, здабытыя і забяспечаныя краінай Советаў па кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна, пад кіраўніцтвам творца новай Канстытуцыі, правадыра народаў СССР—вялікага Сталіна.

Новая Канстытуцыя з'яўляецца сапраўднай Канстытуцыяй соцыялізма. Гэта асноўны закон дзяржавы, эканамічную аснову якой складае соцыялістычная сістэма гаспадаркі і грамадская ўласнасць на прылады і сродкі вытворчасці. Гэта асноўны закон дзяржавы, дзе эксплаататарскія класы ліквідаваны, дзе палітычнай асновай з'яўляюцца советы дэпутатаў працоўных, дзе шырачэзныя масы працоўных непасрэдна ўдзельнічаюць у кіраўніцтве дзяржавай. Гэта асноўны закон многанацыянальнай дзяржавы, у якой усім народам забяспечана поўная роўнасць, росквіт эканомікі і культуры. Заваёвы соцыялізма даюць грамадзянам соцыялістычнай дзяржавы рабочых і сялян такія правы, аб якіх зараз яшчэ толькі могуць марыць працоўныя капіталістычных краін. Гарантаванае права на працу, права на асвету, на адпачынак, поўнае роўнапраўе жанчыны з мужчынай, дзяржаўная ахова інтарэсаў маці і дзіцяці, забеспячэнне ў старасці, свабода слова, друку! Вось яны плады соцыялізма, вось дзе сапраўдны соцыялістычны гуманізм, вось дзе рэзультаты ўпартай барацьбы і перамог.

У дружнай, адзінай сям'і народаў СССР, на аснове ленінска-сталінскай нацыянальнай палітыкі, ператварылася ў квітнеючую індустрыяльна-калгасную рэспубліку і Совецкая Беларусь. Разам з усімі народамі радуецца беларускі народ прыняццю Сталінскай Канстытуцыі—гэтага кодэкса заваяванняў соцыялізма.

Надзвычайны XII Усебеларускі З'езд Советаў зацвярджае Канстытуцыю БССР, непарушную аснову якой складае яе поўная суадпаведнасць са Сталінскай Канстытуцыяй Саюза ССР. Праект Канстытуцыі БССР агалашае, што Совецкая Беларусь на аснове поўнай добрахвотнасці і роўнапраўя ўваходзіць у вялікі Совецкі Саюз, з'яўляючыся яго неадрыўнай часткай, у той-жа час захоўвае свой суверэнітэт у межах, вызначаемых 15-м артыкулам Канстытуцыі СССР. Канстытуцыя БССР зябяспечвае поўную роўнасць усіх грамадзян рэспублікі незалежна ад іх расавага і нацыянальнага паходжання, прызнае мовы ўсіх нацыянальных меншасцей у БССР роўнапраўнымі, забяспечвае ўсім нацыянальным меншасцям эканамічнае і культурнае развіццё.

У адпаведнасці з Канстытуцыяй СССР, у БССР ствараюцца новыя наркаматы лёгкай прамысловасці, харчовай прамысловасці, лясной прамысловасці і Наркамат соўгасаў. Гэтым забяспечваецца далейшы ўздым і ўмацаванне эканомікі рэспублікі.

Беларускі народ дэманструе сваю беззаветную любоў і адданасць партыі Леніна—Сталіна, тварцу Беларускай Совецкай Соцыялістычнай Дзяржавы, асновапаложніку Беларускай дзяржаўнасці—вялікаму Сталіну. Гэта адданасць, гэта любоў гучаць з вуснаў мільёнаў людзей на мовах усіх нацыянальнасцей, насяляючых БССР.

Сталінская Канстытуцыя СССР—гэта сапраўдны светач дэмакратызма, шляхаводная зорка для ўсяго прыгнечанага чалавецтва.

У той час, як народы СССР радуюцца і святкуюць прыняцце Канстытуцыі соцыялізма, узаконьваючай у дзяржаўным парадку ўстоі светлага радаснага жыцця, там, у краінах капітала, цёмныя хмары фашызма засцілаюць гарызонт, жыццё поўнае несцярпімых пакут мільёнаў працоўных мас. Фашысцкі бот папірае элементарныя правы чалавека, бязлітасная эксплаатацыя выціскае жыццёвыя сокі, ператвараючы прадукт працы ў гарматы, бомбы, ядавітыя газы. У той час, як у нас, у СССР, ствараюцца ўсё новыя і новыя гіганцкія матэрыяльныя і духоўныя вартасці, там, у лагеры фашызма, на гарадскіх плошчах шалеючыя фашысцкія вандалы аддаюць агню найвялікшыя творы самых светлых розумаў чалавецтва. Там у кіруючы прынцып узводзіцца дзікі, звярыны шавінізм, распальваецца расавая і нацыянальная нянавісць і варожасць. Фашысты ўсеялі трупамі абісінскую зямлю, тыранць гераічны іспанскі народ, разбураюць у Іспаніі сусветныя гістарычныя помнікі культуры, па частках раздзіраюць кітайскую дзяржаву. Пад ботам фашысцкіх польскіх акупантаў стогнуць працоўныя масы Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны.

Фашысцкае варварства асабліва рэльефна і патрасаюча выдзяляецца на фоне таго светлага, радаснага жыцця, якое заваявалі сабе народы СССР. Фашысцкім дзяржымордам не ўтаіць вялікай гістарычнай ісціны, народнай малвой пранікаючай са старонак Сталінскай Канстытуцыі ва ўсе куткі свету. Працоўныя ўсіх краін з надзеяй і ўпэўненасцю звяртаюць свае погляды на краіну Советаў, бачачы ў Канстытуцыі СССР праграму сваіх дзеянняў для звяржэння ўлады капітала, для заваёвы такога-ж свабоднага і прыгожага жыцця, якое з'яўляецца ўжо фактам у соцыялістычнай дзяржаве рабочых і сялян.

Канстытуцыя соцыялізма зацверджана. Замацаваны ў дзяржаўным парадку ўстоі нашага совецкага грамадства. Мы абавязаны, як зяніцу вока, ахоўваць здабытыя і замацаваныя заваёвы, няўхільна павышаць сваю класавую пільнасць, бязлітасна знішчаць трацкісцка-зіноўеўскую гадзіну, пільна сачыць і падаўляць прошукі ўсіх ворагаў.

Пад кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна дабіўся совецкі народ свайго шчаслівага сёнешняга дня. Пад кіраўніцтвам партыі будзе развівацца ўсё далейшае наша будаўніцтва. Правадыр народаў вялікі Сталін у сваім дакладзе на Надзвычайным VIII З'ездзе Советаў яшчэ раз падкрэсліў кіруючую ролю партыі, непахіснасць дыктатуры рабочага класа. „Я павінен прызнаць, што праект новай Канстытуцыі сапраўды пакідае ў сіле рэжым дыктатуры рабочага класа, роўна як захоўвае без змены цяперашняе кіруючае становішча Комуністычнай партыі СССР. (Бурныя апладысменты) Калі паважаныя крытыкі лічаць гэта недахопам праекта Канстытуцыі, то можна толькі пашкадаваць аб гэтым. Мы-ж, большэвікі, лічым гэта вартасцю праекта Канстытуцыі". (Бурныя апладысменты.)

На гэтыя словы правадыра народы СССР адкажуць яшчэ большым згуртаваннем вакол партыі Леніна—Сталіна, умацаваннем дыктатуры рабочага класа, далейшым павышэннем рэволюцыйнай класавай пільнасці, умацаваннем абароназдольнасці краіны. Пад кіраўніцтвам большэвіцкай партыі, пад кіраўніцтвам свайго правадыра вялікага Сталіна народы СССР упэўнена пойдуць па шляху дасягнення вяршынь комунізма.

Трацкісты-зіноўеўцы—штурмавы атрад капіталістычнай рэстаўрацыі

Судовы працэс контррэволюцыйнага трацкісцка-зіноўеўскага тэрарыстычнага цэнтра перад тварам усяго свету выкрыў здрадніцкую, злачынную дзейнасць рэстаўратараў капіталізма, гэтай кучкі людзей, якую звярыная нянавісць к соцыялізму прывяла да прадзелу палітычнага падзення, кінула ў абдымкі самых цёмных сіл сусветнай рэакцыі, у абдымкі фашысцкіх ахранак.

Другі судовы працэс, які закончыўся нядаўна ў Новасібірску, навочна паказаў, як трацкісцка-зіноўеўскія бандыты, выконваючы волю свайго натхніцеля—тройчы прэзрэннага Троцкага, практычна ажыццяўлялі на адным з участкаў праграму зрыву соцыялістычнага будаўніцтва, праграму рэстаўрацыі ў СССР капіталізма шляхам шкодніцкіх, дыверсійных, шпіёнскіх актаў.

Абодвы гэтыя працэсы паказалі ўсю агіднасць трацкісцка-зіноўеўскага падполля. Яшчэ раз пракляццем і нянавісцю закляймён фашысцкі сабака Троцкі і ўся яго подлая зграя. Урокі працэсаў над трацкісцка-зіноўеўскім атрэб‘ем абавязваюць нас да пільнасці, да бязлітаснага знішчэння трацкісцкай гадзіны, дзе-б яна ні была выяўлена.

Троцкі ўсё сваё жыццё змагаўся з большэвізмам, быў адным з самых пладавітых пастаўшчыкоў антыленінскіх тэорый, носьбітам двурушніцтва, майстрам гучнай „левай“ фразы, прыкрываючай рэакцыйную сутнасць палітычных поглядаў гэтага меншавіцкага фігляра.

Славутая трацкісцкая тэорыя перманентнай рэвалюцыі, тэорыя аб немагчымасці пабудовы соцыялізма ў адной краіне, з‘яўляліся ядам для рабочага класа, разбройвалі яго ў барацьбе за соцыялізм, неслі капіталістычную няволю і прыгон.

Ленін і Сталін выкоўвалі арганізацыйныя прынцыпы большэвізма, рыхтавалі і вялі пролетарыят на захват улады, узводзілі велічэзнейшы будынак соцыялізма у нястомнай барацьбе з трацкізмам.

Далёка невыпадкова супольніцтва Троцкага з рэнегатамі Зіноўевым і Каменевым, якія паказалі свой здрадніцкі твар яшчэ у дні падрыхтоўкі вялікага кастрычніцкага паўстання. Капітулянцкае нутро, нявер‘е ў перамогу соцыялізма, стаўка на рэстаўрацыю капіталізма даўно ўжо аб‘ядналі іудушку-Троцкага са штрэйкбрэхерамі Кастрычніка—Зіноўевым і Каменевым. У клоацы буржуазна-фашысцкай контррэволюцыі разам закончылі яны свой ганебны палітычны шлях

* * *

Вялікая пролетарская Кастрычніцкая рэволюцыя нанесла сакрушальны ўдар капіталізму. На $^1/_6$ частцы зямной кулі фронт імперыялізма быў прарваны і першая ў свеце пролетарская дзяржава заз‘яла яркім заклікным маяком для працоўных усяго свету.

Партыя Леніна—Сталіна смела і ўпэўнена павяла народы, насяляючыя СССР, па шляху будаўніцтва соцыялізма. Пераможна былі адбіты ўсе ўзброеныя атакі міжнароднай і ўнутраной контррэволюцыі. Краіна Советаў, перамогшы гаспадарчую разруху і голад, аднавіла прамысловасць, транспарт, сельскую гаспадарку і цвёрда пайшла па шляху соцыялістычнай рэканструкцыі ўсёй эканомікі.

Ажыццяўленне вялікіх сталінскіх пяцігодак азначала сабой дасягненне новых нябачных перамог соцыялізма, велізарнага эканамічнага і палітычнага ўмацавання совецкай дзяржавы, росту яе абароназдольнасці. Сапраўдным трыумфам ленінска-сталінскай палітыкі партыі з'яўляецца пабудова ў СССР соцыялістычнага грамадства, дзяржаўны і грамадскі лад якога грунтуецца на аснове новай Сталінскай Канстытуцыі. Такавы сапраўды сусветна-гістарычныя перамогі, заваяваныя народамі СССР пад кіраўніцтвам партыі Леніна—Сталіна, пад кіраўніцтвам вялікага правадыра і настаўніка таварыша Сталіна.

У барацьбе за ўсе гэтыя перамогі шматмільённыя працоўныя масы натхняла развітая таварышом Сталіным ленінская тэорыя магчымасці перамогі соцыялізма ў адной краіне. Гэта геніяльная тэорыя давала будаўнікам соцыялізма яснасць перспектывы, канкрэтнасць пастаўленай мэты і шляхоў яе дасягнення, улівала сілу і бадзёрасць у барацьбе з усімі труднасцямі, натхняла на самаадданую, упартую, гераічную працу. Гэта тэорыя была баявым сцягам, пад якім ішла ў наступленне вялікая армія соцыялізма.

Верны сваім антыленінскім устаноўкам аб немагчымасці пабудовы соцыялізма ў адной краіне, Троцкі, заключыўшы блок з Зіноўевым і Каменевым, вёў шалёную барацьбу супроць партыі, супроць яе генеральнай лініі, супроць сталінскага Цэнтральнага Камітэта.

Выступіўшы ў 1925—1926 г. г. у якасці важакоў дробна-буржуазнай апазіцыі ўнутры партыі, супраціўляючыся ажыццяўленню генеральнага сталінскага плана індустрыялізацыі краіны і соцыялістычнай рэканструкцыі сельскай гаспадаркі, Троцкі, Зіноўеў і Каменеў ужо і тады выступалі з праграмай рэстаўрацыі капіталізма ў СССР, з праграмай поўнай здачы пазіцый буржуазіі, ператварэння СССР у прыдатак да сусветнай капіталістычнай гаспадаркі.

Капітулянты Троцкі, Зіноўеў і Каменеў, выступаючы ў сваёй барацьбе супроць партыі пад флагам адмаўлення магчымасці пабудовы соцыялізма ў СССР, канкрэтызавалі сваю контррэволюцыйную рэстаўратарскую праграму цэлым радам практычных палажэнняў. Трацкісцка-зіноўеўскі блок адмаўляў соцыялістычны характар нашага будаўніцтва, абвяшчаючы нашы фабрыкі, заводы, банкі, манаполію знешняга гандлю дзяржаўным капіталізмам. Варожы ленінскаму завету аб умацаванні саюза рабочага класа з сялянствам, адмаўляючы магчымасць соцыялістычнай пераробкі вёскі, трацкісцка-зіноўеўскі блок прапаведваў у адносінах да сялянства каланіяльную палітыку, разлічваючы гэтым разбурыць аснову дыктатуры пролетарыята. Капітулянцтва трацкісцка-зіноўеўскага блоку, нявер'е ў перамогу соцыялізма ярка выразілася ў ацэнцы нэпа, як толькі суцэльнага адступлення, у гістэрычным выцці аб „перараджэнні“ партыі, пролетарскай дзяржавы, аб „гібелі“ краіны Советаў з-за тэхнічнай адсталасці, аб адсутнасці ў нас магчымасці пабудаваць буйную індустрыю і т. д. Здраднікі соцыялізма дагаварыліся да прамой капітуляцыі перад сусветным капіталізмам, да здачы яму ўсіх камандных эканамічных вышынь, да „плана дауэсізацыі“, да лозунга паражэнцтва ў барацьбе СССР супроць інтэрвентаў, да „тэзіса Клемансо“, г. зн. да прамой барацьбы супроць улады Советаў у выпадку нападу ворагаў.

Так, у адказнейшы перыяд пераходу нашай краіны ад аднаўленчага да рэканструкцыйнага перыяда, ва ўмовах вялікага росту інтэрвенцыяніцкіх настрояў сусветнага імперыялізма, падаграваемых часткoвай стабілізацыяй капіталізма, у гэты напружаны момант Троцкі, Зіноўеў, Каменеў і іх кампанія выступілі ў ролі здраднікаў, з праграмай рэстаўрацый капіталізма ў СССР. І зусім зразумела, што ўжо ў той перыяд міжнародная контррэволюцыя рэзонна расцэньвала трацкісцка-зіноўеўскі блок, як асноўную сілу, на якую яна можа абаперціся ўнутры нашай краіны.

У сваёй барацьбе супроць партыі, супроць соцыялізма, Троцкі, Зіноўеў, Каменеў парываюць з усімі арганізацыйнымі прынцыпамі большэвізма і становяцца на шлях стварэння другой партыі, падпольнай контррэволюцыйнай арганізацыі людзей, аб'яднаных праграмай рэстаўрацыі капіталізма.

Партыя Леніна—Сталіна, кіруемая жалезнай рукой вялікага Сталіна, выкрыла перад шырачэзнейшымі масамі контррэволюцыйны, здрадніцкі твар трацкісцка-зіноўеўскага блоку, ідэйна і арганізацыйна разграміла трацкізм, вышвырнула са сваіх радоў прэзрэнных здраднікаў пролетарскай рэволюцыі.

Трацкісцка-зіноўеўскі зброд, які праваліўся ва ўсіх імкненнях навязаць партыі свае погляды і аганьбіўся ў вачах шырачэзных працоўных мас, праз ломку партыйнай легальнасці, праз ломку совецкай легальнасці скочваецца са ступенькі на ступеньку ў лагер самых азвярэлых ворагаў соцыялізма, становіцца перадавым атрадам контррэволюцыйнай буржуазіі.

У перыяд, калі большэвіцкая партыя, накіроўваемая геніем Сталіна, павяла краіну ў пераможнае разгорнутае соцыялістычнае наступленне па ўсяму фронту, контррэволюцыянер Троцкі ў 1930 г. выступае з патрабаваннямі: „У галіне сельскай гаспадаркі затрымаць далейшую калектывізацыю... У галіне прамысловасці спыніць прызавую скачку індустрыі, адкінуўшы лозунг „Пяцігодка ў чатыры гады“... У галіне тэарэтычнай ліквідаваць тэорыю соцыялізма ў адной краіне“. Ці-ж гэта не праграма ад'яўленага ворага пролетарскай рэволюцыі, яўнага здрадніка рабочага класа?!

Трацкісцка-зіноўеўская сволач ажыццяўляе кансалідацыю ўсіх антыпартыйных, антысовецкіх, шкодніцкіх, дыверсіяніцкіх элементаў унутры краіны і за яе межамі. „Промпартыя“, „Працоўная сялянская партыя“, „Саюзнае бюро меншавікоў“,—усё гэта саюзнікі і памочнікі трацкістаў, іх аднадумцы і пасобнікі.

У сваёй барацьбе супроць партыі, супроць совецкай дзяржавы трацкісцка-зіноўеўская контррэволюцыя заключае беспрынцыпны блок з права-апартуністычным лагерам, устанаўляе сувязі і разам выступае з контррэволюцыйнай групай Руціна—Слепкова, з права-„левацкім“ блокам Сырцова—Ламінадзе, патрабаваўшым таксама, як і трацкісты, роспуску калгасаў і соўгасаў, аднаўлення кулакоў, фабрыкантаў, здачы соцыялістычных прадпрыемстваў у канцэсіі капіталістам.

Вакол праграмы рэстаўрацыі капіталізма аб'ядналася ўся контррэволюцыйная нечысць, усе антысовецкія элементы, натхняемыя і арганізуемыя здраднікам Троцкім.

Таварыш Сталін яшчэ ў 1931 г. у сваім гістарычным пісьме ў рэдакцыю часопіса „Пролетарская рэволюцыя“ указваў, што трацкізм даўно ўжо перастаў быць фракцыяй комунізма, што „на самой справе трацкізм ёсць перадавы атрад контррэволюцыйнай буржуазіі, вядучай барацьбу супроць комунізма, супроць совецкай улады, супроць будаўніцтва соцыялізма ў СССР“. Гэтыя мудрыя словы, вялікага Сталіна яшчэ раз заклікалі партыю на неаслабную барацьбу з трацкізмам, яны ўзнімалі большэвіцкую пільнасць, дапамагалі ўсім працоўным бачыць, адкуль ідуць варожыя ўдары.

Далейшая эвалюцыя трацкізма прывяла яго непасрэдна ў лагер фашызма. Троцкі, Зіноўеў, Каменеў і ўся іх агідная зграя цярпелі паражэнне за паражэннем. Жыццё ўпрах развеяла ўсе іх надзеі на правал соцыялістычнага будаўніцтва і на зварот да капіталізма. Краіна Советаў пад кіраўніцтвам вялікага Сталіна мацнела з кожным днём. Соцыялізм перамог канчаткова і беспаваротна. Магутная індустрыя, калектывізаваная сельская гаспадарка з перадавой тэхнікай, закаваныя ў непранікальную броню граніцы ператварылі СССР у непрыступную крэпасць соцыялізма. Працоўныя ўсяго свету з гордасцю і захапленнем сачылі за гістарычнымі перамогамі краіны пролетарскай дыктатуры.

Трацкісцка-зіноўеўская контррэволюцыя, бачачы сваё поўнае банкруцтва, пераходзіць да чыста бандыцкіх метадаў барацьбы, скочваецца ў пропасць крывавага тэрору, заключае саюз з фашысцкімі ахранкамі. Двурушніцтва, самае подлае ашуканства і хлусня даводзяцца трацкістамі да небывалых размераў.

Яшчэ ў 1932 г. ствараецца трацкісцка-зіноўеўскі тэрарыстычны цэнтр, які падрыхтоўвае на працягу раду год забойства правадыроў партыі і совецкага ўрада. Ад рукі подлых бандытаў паў лепшы сын совецкага народу, адзін з кіраўнікоў партыі, буйнейшы арганізатар соцыялістычнай будоўлі, палкі трыбун рэволюцыі—незабываемы Сергей Міронавіч Кіраў. Трацкісцка-зіноўеўскія мярзаўцы, як шпікі, як самыя подлыя іезуіты шныраюць па пятах правадыроў совецкага народу, выбіраючы зручны момант, каб з-за вугла нанесці свой здрадніцкі ўдар. Трацкісцка-зіноўеўская гадзіна накіроўвала сваё ядавітае жала супроць таго, хто непахісна стаіць ля штурвала карабля соцыялізма, вядучы яго па ленінскаму курсу, хто даў краіне шчаслівае і радаснае жыццё, пад чыім кіраўніцтвам ператворана ў жыццё тэорыя магчымасці перамогі соцыялізма ў адной краіне—супроць вялікага Сталіна. Тройчы заклятыя трацкісцка-зіноўеўскія вырадкі хацелі адняць у нас самае дарагое, мозг і сердца краіны, нашага любімага правадыра, друга і настаўніка—таварыша Сталіна. Але жалезная сцяна, якой абкружае народ сваіх правадыроў, пільнасць нашых слаўных чэкістаў не далі магчымасці трацкісцка-зіноўеўскім бандытам ажыццявіць іх злачынныя замыслы.

Працэс контррэволюцыйнай трацкісцкай шкодніцкай групы на Кемераўскіх рудніках яшчэ больш поўна паказаў, як стаўленікі фашыста Троцкага вялі падрыўную работу па зрыву соцыялістычнага будаўніцтва ў нашай краіне. Зладзеі, якія акапаліся ў Кемераўскім рудніку, рыхтавалі замах на членаў Палітбюро, атручвалі ядавітымі газамі рабочых-стаханаўцаў, разбуралі гаспадарку шахты, зрывалі здабычу вугалю, па ўказцы германскіх фашыстаў зрабілі на рудніку выбух. У адну смуродную банду тут аб'ядналіся заядлы шкоднік Пешахонаў, трацкісты Дробніс, Наскоў, Шубін, германскі фашысцкі шпіён Штыклінг і іншая сволач. Праз падпольны трацкісцкі цэнтр, праз Петакова, Муралава—у Маскве, да Троцкага і яго сына Седова, да фашысцкай германскай ахранкі—такавы злачынныя сувязі, якія цягнуліся ў гэтай агіднай справе ад брудных натхніцеляў да іх, не менш брудных, выканаўцаў. Такава фашысцкая банда забойцаў і шпіёнаў, якая аб'ядналася вакол праграмы рэстаўрацыі капіталізма ў СССР.

Каб вызначыць усю глыбіню палітычнага падзення, палітычнай гніласці трацкісцка-зіноўеўскай зграі, каб правільна вызначыць сутнасць трацкісцка-зіноўеўскай контррэволюцыі на сучасным этапе, трэба сказаць не толькі тое, што яна з'яўляецца перадавым атрадам контррэволюцыйнай буржуазіі. „Як сапраўдныя адкіды рэволюцыі, трацкісты скаціліся к тэрору, шкодніцтву, шпіянажу і дыверсіям у карысць замежнай буржуазіі і яе фашысцкіх сіл. Застаючыся ў авангардзе міжнароднай контррэволюцыі, яны ператварыліся ў контррэволюцыйных тэрарыстаў і шкоднікаў, у прэзрэнных шпіёнаў і дыверсантаў на службе буржуазіі. Больш подлых і бясчэсных ворагаў, чым трацкісты з іх здрадніцкай маскай двурушнікаў, мы не мелі. Адно ясна, трацкісты дайшлі да апошняй грані, трацкісты дакаціліся... “(„Правда“). Не дарам сусветны фашызм і яго лакеі з II інтэрнацыянала з такой настойлівасцю, усімі мерамі імкнуцца апраўдаць трацкісцка-зіноўеўскую банду, бяруць яе пад сваю простую абарону і апеку. Як кажа пагаворка—„рука руку мые“.

⁂

Рад трацкісцка-зіноеўскіх падпольных нор выкрыт і на тэрыторі БССР. Фашысцкія бандыты імкнуліся выкарыстаць пагранічнае палажэнне нашай рэспублікі ў сваіх контррэволюцыйных мэтах, імкнуліся перакідаць сюды сваіх агентаў і устанаўляць праз іх сувязі з замежнымі дзяржавамі. Так, напрыклад, следствам па справе контррэволюцыйнага трацкісцка-зіноеўскага цэнтра было ўстаноўлена, што адзін з агентаў Троцкага тэрарыст Ольберг арудаваў у Менску ў кампаніі з Розенблюмам, які знаходзіўся на кіруючай рабоце ў рэдакцыі газеты „Звязда“, дзе было выкрыта яшчэ некалькі іншых трацкістаў, як Цыпкін, Каган і інш. Трацкісцка-зіноўеўская агентура ў апошні перыяд была выкрыта ў Беларускім дзяржаўным выдавецтве (Мілаў, Жукаў, Разумоўскі, Рыўкін). У Белкаапсаюзе арудваў трацкіст Каструлёў. Контррэволюцыйная тэрарыстычная трацкісцкая група выкрыта на Віцебскім чыгуначным вузле і т. д.

Як і ва ўсім Совецкім Саюзе трацкісцка-зіноўеўская контррэволюцыя праследвала ў БССР мэты аб'яднання і кансалідацыі ўсіх антыпартыйных, антысовецкіх, шкодніцкіх, нацыяналістычных элементаў для барацьбы з сацыялізмам. Як трацкісцка-зіноўеўская зграя, так і агентура ў БССР „Промпартыі“, „Працоўнай сялянскай партыі“, „Саюзнага бюро меншавікоў“, асколкі эсэраўшчыны, нацдэмаўскія і бундаўскія элементы адзіным фронтам вялі барацьбу супроць беларускага народу, па-рознаму маскуючыся і прыкрываючыся, стараліся сарваць індустрыялізацыю краіны, сацыялістычную рэканструкцыю сельскай гаспадаркі, атруціць ядам шавінізма працоўныя масы. Усе гэтыя ворагі народу змагаліся ўсімі даступнымі ім сродкамі супроць Савецкай Сацыялістычнай Беларусі, арыентаваліся на буржуазную Польшчу, рыхтавалі спрыяючую глебу для інтэрвентаў. Усіх іх яднала адно імкненне, адзіная запаведная мара аб знішчэнні сацыялістычнага будаўніцтва і рэстаўрацыі капіталізма ў СССР і ў БССР. У гэтай сувязі не лішнім будзе прывесці хоць-бы такі прыклад, што выкрыты агент „Промпартыі“ Каплан, які працаваў у Дзяржплане БССР, прымушан быў проста прызнаць, што ўзначальваемая ім шкодніцкая арганізацыя лічыла зусім неабходным падтрымліваць трацкістаў і правых апазіцыянераў у партыі і аб'ядноўваць з імі барацьбу супроць савецкай улады.

Ва ўмовах БССР, як нацыянальнай рэспублікі, для трацкісцка-зіноўеўскага ахвосця характэрнай рысай з'яўляецца імкненне абаперціся на сілы буржуазна-нацыяналістычнай контррэвалюцыі ва ўсіх яе праявах, тэндэнцыя вербаваць з гэтых элементаў свае брудныя подлыя кадры. „Выхадцы з нацыяналістычных партый аказваліся адным з вялікіх рэзерваў, з якога трацкісты і зіноўеўцы чэрпалі свае кадры. Вынікі праверкі партыйных дакументаў паказваюць, што сярод трацкістаў і зіноўеўцаў, выключаных з КП(б)Б, амаль палова былі выхадцамі з бунда ці іншых нацыяналістычных контррэвалюцыйных партый“ (Гікало).

Трацкісцка-зіноўеўскае атрэб'е на працягу ўсяго перыяда прыкладала ўсе намаганні, каб пралезці і ў планавыя органы БССР і выкарыстаць іх у якасці сродку барацьбы з партыяй і савецкай уладай, з мэтай пратасквання сваіх праграмных рэстаўратарскіх установак.

У мінулым у Дзяржплан БССР пранiклі і ўзначальвалі рад адказных участкаў работы шкоднікі і нацдэмы: Каплан, Бонч-Асмалоўскі, Шэйнін, Архангельскі і іншыя, якія цесна змыкаліся з трацкістамі і правымі апартуністамі. Ужо ў апошнія гады ў Дзяржплане БССР быў выкрыт рад трацкістаў, як Волкаў, Фрыдлянд, Галенда, Лейзін і інш.

Карыстаючыся прытупленнем пільнасці ў апараце Дзяржплана БССР, махровы трацкіст Галенда, прыкрываючыся маскай двурушніцтва, значны перыяд часу знаходзіўся на пасадзе старшыні Дзяржплана БССР і працягваў тут свае контррэвалюцыйныя ўстаноўкі. Гэты трацкісцкі мярзавец задумаў шырокую праграму зрыву сацыялістычнага будаўніцтва, імкнучыся праводзіць у планаванні ўстаноўкі свайго гаспадара—фашыста Троцкага.

Трацкіст Галенда прабаваў ажыццявіць буржуазна-нацыяналістычную рэстаўратарскую палітыку, разлічаную на зрыў развіцця прадукцыйных сіл БССР. У планавых устаноўках Галенда была ярка выражана тэндэнцыя затармазіць развіццё іменна тых галін прамысловасці, якія грунтуюцца на мясцовай сыравіне, і ўсямерна павялічваць прывозную сыравіну. Гэтым самым, побач з замарожваннем унутраных рэсурсаў нашай рэспублікі, рабіліся спробы замарудзіць тэмпы прамысловага развіцця, ударажыць кошт прадукцыі, загружаць непрадукцыйнымі перавозкамі транспарт. Галенда і яго аднадумцы імкнуліся ствараць дыспрапорцыі ў народнай гаспадарцы БССР, затрымліваць тэмпы індустрыялізацыі, ствараць такое становішча паміж таварнай прадукцыяй прамысловасці і сельскай гаспадаркі, якое-б трымала рэспубліку на ўзроўні адсталай аграрнай краіны. Ворагі народу імкнуліся падрываць энергетыку БССР шляхам звужвання паліўнай базы, адмаўлення ад максімальнага выкарыстання торфу, як асноўнага мясцовага паліва, імкнуліся затрымаць развіццё цяжкай прамысловасці БССР, плануючы несуразмерна вялікае развіццё лёгкай прамысловасці, у прыватнасці швейнай. Змыкаючыся з контррэвалюцыйнымі беларускімі нацдэмамі, трацкісцкае ахвосце арыентавалася на фашысцкую Польшчу, спрабавала прыстасаваць развіццё народнай гаспадаркі БССР да інтарэсаў магнатаў польскага капітала, разам з якімі яны марылі аб інтэрвенцыі і ператварэнні Совецкай Беларусі ў прыдатак буржуазнай Польшчы. Так, за спробамі зрыву торфаздабычы не цяжка ўбачыць імкненне фашысцкіх агентаў падрыхтаваць рынак збыту для вугальных каралёў Польшчы; за спробамі празмерна раздуць вытворчыя праграмы швейнай прамысловасці ясна відаць халопскае жаданне ўгадзіць лодзінскім і беластоцкім тэкстыльным прамыслоўцам, сумуючым па расшырэнню раёнаў збыту сваёй прадукцыі.

У гэтай-жа сувязі не лішнім будзе напомніць выказванне былога старшыні Дзяржплана БССР С. Б. Карпа, працуючага зараз старшынёй Дзяржплана РСФСР. У часопісу „Совецкае будаўніцтва“ № 8—9 за 1926 г. Карп скардзіцца на тое, што польская граніца для БССР з'яўляецца як-бы „кітайской сцяной“ і выступаючы з прапановай „зняць рагаткі“, фактычна стаіць за адкрыццё граніцы, за тое, каб зрабіць БССР спажыўцом прамысловай прадукцыі Польшчы. У прыватнасці, на яго погляд, БССР „магла-б карыстацца больш блізкім, а таму больш танным польскім вугалем, магла-б служыць транзітным шляхам для зносін акраінных дзяржаў з РСФСР, Украінай і т. д.“. Адсюль, паводле яго слоў, „наша чыгуначнае і воднае будаўніцтва павінна быць увязана з праблемай гаспадарчых магчымасцей Беларусі, з акраіннымі дзяржавамі“, г. зн. з капіталістычнымі Польшчай, Латвіяй, Літвой і інш. Усё гэта з'яўляецца старымі пераспевамі арыентацыі на буржуазную Польшчу, адлюстраваннем буржуазна-рэстаўратарскіх спадзяванняў трацкістаў і нацдэмаў.

У галіне сельскай гаспадаркі контррэвалюцыянер Галенда таксама-ж бесцарамонна, як і ў прамысловасці імкнуўся працягнуць праграму рэстаўратараў капіталізма, даючы ў планах простыя ўстаноўкі аб ператварэнні БССР у „квітнеючую Прусію“, чытай—фашысцкую Прусію. З гэтай асноўнай лініі выцякаў рад шкодніцкіх установак, разлічаных на зрыў соцыялістычнай рэканструкцыі сельскай гаспадаркі БССР. Трацкісты ахвотна падтрымлівалі прышчэпаўшчыну, масюкоўшчыну, разам з імі стараліся ажыццявіць лінію на зрыў калектывізацыі, на насаджэнне кулацкіх хутароў, на „перасяленне“ з межаў БССР бядняцка-серадняцкіх гаспадарак, як небяспечных элементаў на выпадак інтэрвенцыі і перашкаджаючых ажыццяўленню капіталістычнай рэстаўратарскай праграмы. У барацьбе з механізацыяй сельскай гаспадаркі трацкісцкая зграя дакацілася да шкодніцкай дыверсійнай работы.

У галіне жывёлагадоўлі контррэвалюцыянер Галенда планаваў шкодніцкі павышаную выбракоўку падзяжу жывёлы, даваў прамыя ўстаноўкі на знішчэнне пагалоўя, у прыватнасці маладняка. Галендаўскімі планамі намячалася знішчэнне 50—60 проц. цялят, 60—70 проц ягнят і т. д. „Тэарэтычна“ абгрунтоўвалася немагчымасць развіцця ў БССР аўцагадоўлі па „кліматычных умовах“ і з-за „непрыгоднасці“ пашы. Адначасова Галенда, як і іншыя трацкісты, імкнуўся падарваць развіццё кармавой базы і паставіць гэтым самым пад удар усю сацыялістычную жывёлагадоўлю. Буйнае шкодніцтва замышляў трацкіст Галенда і ў галіне паляводства шляхам планавання заведама заніжанай ураджайнасці соцыялістычных палёў.

Ствараючы дыспрапорцыі ў прамысловасці і сельскай гаспадарцы нашай рэспублікі, трацкіст Галенда імкнуўся таксама парушыць гаспадарчае адзінства БССР і Совецкага Саюза ў цэлым.

Трацкісцка-зіноўеўская контррэволюцыя імкнулася ажыццяўляць сваё шкодніцтва і ў галіне падрыхтоўкі планавых кадраў БССР. Пад крылышкам Галенды, выкарыстоўваючы і ў далейшым прытупленне класавай пільнасці партарганізацыі Інстытута народнай гаспадаркі, выкарыстоўваючы адсутнасць большэвіцкага кіраўніцтва гэтай ВНУ з боку Дзяржплана БССР, трацкісцка-зіноўеўскае ахвосце на працягу раду год пранікала ў сцены інстытута і вяло тут сваю падрыўную работу.

Інстытут народнай гаспадаркі доўгі час узначальваўся актыўным контррэволюцыянерам Гурло, які праводзіў яўна шкодніцкую лінію. Па важнейшых кафедрах ім былі расстаўлены трацкісцкія, эсэраўскія, нацдэмаўскія і іншыя контррэволюцыйныя элементы, якія працягвалі свае шкодніцкія ўстаноўкі ў пытаннях напрамку і шляхоў развіцця народнай гаспадаркі, працягвалі трацкісцкую кантрабанду ў пытаннях аб ролі і значэнні грашовага абароту, совецкага гандлю, у пытаннях калгаснага будаўніцтва (стаўка на кулацкія гаспадаркі, ігнараванне сталінскага статута сельска-гаспадарчай арцелі і т. д.). Трацкісцкай зграяй затушоўвалася роля Леніна і Сталіна, як творцаў тэорыі соцыялістычнага планавання, працягвалася ідэалізацыя фашыста Троцкага. Склад студэнтаў быў засмечан контррэволюцыйнымі элементамі, як, напрыклад, Левін, Рэўцкі, Халмецкі, Быкоўскі Войта, Страх і інш.

Партарганізацыя і новае кіраўніцтва інстытута (Сасункевіч, Коржыкаў) не зрабілі патрэбных вывадаў і пасля выкрыцця Гурло і нават з вынікаў праверкі партдакументаў. У рэзультаце ў інстытуце да апошняга часу заставаліся не выкрытымі трацкіст Антаневіч, а таксама пакрывацелі трацкістаў і гурлоўшчыны, напрыклад, М. Нехай, Кантаровіч, Рабіновіч і інш.

З усіх прыведзеных фактаў даволі ярка відаць, што планавыя органы БССР увесь час былі аб'ектам пільнай увагі трацкісцка-зіноўеўскай контррэволюцыі, былі аб'ектам пастаянных яе атак. Гэтыя ворагі народу прыкладалі ўсе сілы на тое, каб прасунуць тут у кожную шчыліну сваё агіднае шкодніцкае рыла. Факты пранікання трацкісцка-зіноўеўскага ахвосця на паасобныя ўчасткі планавай работы гавораць аб тым, што як у апараце Дзяржплана БССР, так і ў некаторых іншых звеннях планавай сістэмы мела месца простае прытупленне рэвалюцыйнай пільнасці, няўменне распазнаваць маскіроўку ворага. Толькі гэтым можна тлумачыць той факт, што Галенда і рад іншых трацкісцка-зіноўеўскіх мярзаўцеў змаглі у мінулым акапацца ў штабе планавання БССР, што контррэвалюцыянер Гурло мог на працягу раду год арудаваць у Інстытуце народнай гаспадаркі і т. д. Аб праявах прытуплення пільнасці гаворыць і знаходжанне ў апараце Дзяржплана БССР трацкіста Лейзіна, буржуазнага нацыяналіста Асташонка, выкрытых ужо ў часе праверкі партдакументаў.

У парадку самакрытыкі трэба прызнаць, што і наш часопіс аказаўся не на вышыні сваіх задач, не змог своечасова выкрыць трацкісцка-зіноўеўскае ахвосце, якое пралезла ў некаторыя звенні планавай сістэмы БССР, не змог своечасова распазнаць і сігналізаваць аб фактах шкодніцкай трацкісцкай дзейнасці ў галіне планавання.

Планавыя органы БССР абавязаны зрабіць усе неабходныя вывады з урокаў галендаўшчыны і больш пазніх спроб трацкістаў і зіноўеўцаў тварыць у планавай сістэме сваю агіднейшую здрадніцкую справу. Мы абавязаны ўдзесяцярыць сваю пільнасць, шчыльна зачыніць дзверы для ўсіх ворагаў народу.

⁂

Стаўка трацкісцка-зіноўеўскіх рэстаўратараў капіталізма пабіта Совецкі Саюз з разгорнутым сцягам новай Сталінскай Канстытуцы ідзе на ўсіх парах па шляху комунізма. БССР, як неадлучная частка вялікага Совецкага Саюза, непахісным фарпостам стаіць на граніцах з капіталістычным захадам. КП(б)Б, пад кіраўніцтвам свайго ЦК на чале з тав. Гікало, пад кіраўніцтвам ЦК ВКП(б), пад вадзіцельствам вялікага Сталіна, разграміла трацкісцка-зіноўеўскую агентуру фашызма, правых адшчапенцаў, буржуазна-нацыяналістычную контррэвалюцыю і вядзе беларускі народ ад перамогі да перамогі, да яшчэ больш радаснай і шчаслівай будучыні.

Трацкісцка-зіноўеўскі контррэвалюцыйны тэрарыстычны цэнтр фізічна знішчан. Прэзрэнная кучка трацкісцка-зіноўеўскіх рэстаўратараў капіталізма,не маючая абсалютна ніякай апоры ў масах, асуджана немінуча на звалку гісторыі. Але не ўсе яшчэ смуродныя трацкісцка-зіноўеўскія гнёзды выкрыты, не ўсе яшчэ разблытаны ніці, якія вядуць да іх шкодніцтва, шпіянажу і дыверсіі. Мы абавязаны ўсё вастрэй адточваць сваю рэвалюцыйную пільнасць, быць заўсёды напагатове, бязлітасна знішчаць трацкісцкую гадзіну, з дня ў дзень умацоўваць дыктатуру рабочага класа, ўмацоўваць магутнасць соцыялістычнай дзяржавы рабочых і сялян.

Н. Владзімірскі

Арганізавана правесці перапіс насельніцтва

Набліжаецца час усесаюзнага перапісу насельніцтва 1937 года Гэты трэці ўсесаюзны перапіс мае велізарнейшае народна-гаспадарчае і культурнае значэнне. Калі перапіс 17 снежня 1926 года даў характарыстыку краіны ў канцы аднаўленчага перыяда, то надыходзячы перапіс 6 студзеня 1937 года павінен паказаць нябачную ў гісторыі перакройку краіны і адносіны паміж дзесяткамі мільёнаў людзей, яе насяляючых. Перапіс адлюструе тыя грандыёзныя зрухі, якія адбываліся ў краіне перамогшага соцыялізма за мінулыя 10 год. Гэтыя зрухі аграмадныя, яны зусім змянілі твар Совецкага Саюза. Соцыялізм перамог беспадзельна ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі і культуры. Замест распыленых мільёнаў дробных сялянскіх гаспадарак выраслі і, на аснове сталінскага статута калгаснай арцелі, мацнеюць з кожным годам калгасы. Твар краіны за гэтыя дзесяць год радыкальна змяніўся. Совецкі Саюз стаў непазнаваемы. Але самая значная і знамянальная змена ў тым, што змяніліся людзі. І перапіс 1937 года будзе перапісам людзей, шчаслівых грамадзян нашай вялікай радзімы

Перапіс дасць характарыстыку прафесіянальнага і вытворчага складу насельніцтва, пакажа яго нацыянальны склад, дасць багаты матэрыял аб адраджэнні і развіцці нацыянальнасцей, аб культурным узроўні насельніцтва і т. д. Паказальнікі перапісу павінны будуць паслужыць асновай для большэвіцкага планавання новых перамог, новых заваёў соцыялізма.

Кіраўніцтвам народна-гаспадарчага ўчота БССР праароблена вялікая работа па падрыхтоўцы да перапісу насельніцтва. Складзены па ўсіх раёнах спісы населеных месц. Мэта гэтай работы заключаецца ў тым, каб выявіць дакладна па кожнаму раёну колькасць неабходнага для правядзення перапісу персанала і яго нагрузку, а ў часе самога перапісу забяспечыць стопроцантны ахоп усіх населеных пунктаў. Складзены таксама паселішчныя карты, якія спушчаны ў раёны для запаўнення і ад усіх раёнаў атрыманы ўжо запоўненымі назад у КНГУ. Складанне паселішчных карт па сутнасці завяршае праверку спісаў населеных пунктаў; яно павінна забяспечыць вычарпальную дакладнасць і поўную адсутнасць якіх-небудзь пропускаў населеных пунктаў.

Цесна звязанай са складаннем і выверкай населеных пунктаў з‘яўляецца падрыхтоўка картаграфічных матэрыялаў да перапісу. Кіраўніцтва народна-гаспадарчага ўчота павінна мець у сваім распараджэнні карты раёнаў з нанясеннем на іх усіх населеных пунктаў і граніц сельсоветаў. Такія-ж карты павінны мець і раённыя інспектары Наргасучота. Складанне карт ужо закончана. Райінспектары, апрача таго, маюць і схематычныя карты перапісных аддзелаў і інструктарскіх участкаў.

Для правільнай разбіўкі на інструктарскія і шчотныя ўчасткі і поўнага ахопу перапісам усяго насельніцтва ў гарадскіх паселішчах складаюцца спісы падворных участкаў. Для гэтай мэты скарыстоўваюцца матэрыялы інвентарызацыі, даныя якіх правяраюцца шляхам суцэльнага абходу ўсіх домаўладанняў. Работа гэта ў большасці гарадоў праходзіць здавальняюча. Па Менску, Гомелю, Віцебску яна заканчваецца. Адстае ў гэтых адносінах работа па Асіпавічах і Бабруйску. У сувязі з правядзеннем данай работы павінны быць удакладнены па кожнаму гораду, рабочаму пасёлку і паселішчу гарадскога тыпу планы гарадоў і гарадскіх паселішчаў.

Закончаны падлікі даных перапісу 1936 года ў сучасных адміністрацыйных граніцах па агульнай колькасці насельніцтва, узросту, пісьменнасці і нацыянальнасці. Складзены і высланы ўсім раёнам для праверкі спісы ўстаноў і прадпрыемстваў. Ад часткі раёнаў вывераныя спісы ўжо атрыманы назад у КНГУ.

З 5 па 23 кастрычніка КНГУ БССР праводзіла ў Менску інструктаж раённых і гарадскіх інструктароў Наргасучота. Былі прапрацаваны арганізацыйны план правядзення перапісу, перапісны ліст і інструкцыя па яго запаўненню і ўсе іншыя пытанні, звязаныя з перапісам насельніцтва. Разгледжаны і зацверджаны арганізацыйныя планы па правядзенню перапісу. Трэба сказаць, што далёка не ўсе інспектары ў дастатковай ступені сур'ёзна і добрасумленна аднесліся да задачы складання раённых оргпланаў. Цэлы рад інспектароў прадставілі нездавальняюча складзеныя планы або зусім іх не прадставілі, як напрыклад, Бярэзінскі (тав. Асіповіч), Мехаўскі (тав. Бажонак), Бабруйскі (тав. Леўковіч) і інш. Інспектар Чашніцкага раёна тав. Ракецкі правёў разбіўку раёнаў на шчотныя ўчасткі не на падставе схематычных карт сельсоветаў, а на падставе спіса населеных пунктаў, у выніку чаго атрымалася, што паселішчы, якія знаходзяцца ў розных канцах сельсоветаў, увайшлі ў адзін шчотны ўчастак. І гэта было зроблена толькі для таго, каб фармальна лічылася, што оргплан складзен. На справе-ж па такому оргплану ніякай работы праводзіць нельга. Журавіцкі райінспектар тав. Наумёнак дазволіў сабе наогул не з'явіцца на інструктаж па перапісу.

Па цэламу раду раёнаў недапушчальна слаба, зусім нездавальняючымі тэмпамі ідзе падбор перапісных кадраў, а іх трэба падабраць да 37 тыс. чалавек (шчотчыкі, інструктары-кантралёры і інш.). Сваёй пастановай ЦК КП(б)Б адзначыў, што падрыхтоўка да перапісу насельніцтва ў радзе раёнаў ідзе нездавальняюча. Насуперакі забароне ЦК КП(б)Б і СНК БССР у шмат якіх раёнах да апошняга часу яшчэ не ліквідавана практыка адцягнення інструктароў Наргасучота ад падрыхтоўкі перапісу на іншыя работы (Асіпавічы, Орша, Мазыр, Крупкі і інш.).

Між тым паспяховае правядзенне аднадзённага перапісу насельніцтва 1937 года, г. зн. поўны ахоп усяго насельніцтва і правільнае запаўненне перапісных лістоў цалкам залежаць ад своечасовага і паспяховага заканчэння ўсіх падрыхтоўчых работ да правядзення яго. Правядзенне такой грандыёзнай аперацыі, як перапіс насельніцтва, нельга ажыццявіць без выключна чоткай работы ўсіх звенняў вялікай перапіснай арміі.

У сучасны момант падрыхтоўчыя работы ўвайшлі ў рашаючую стадыю падбору і навучання кадраў. Асноўнай умовай паспяховага правядзення перапісу з'яўляецца падбор кадраў для гэтай работы. У паасобных раёнах БССР не звяртаецца належнай увагі на дакладную праверку якасці падбіраемых перапісных кадраў. Пастановай СНК СССР ад 28 красавіка бягучага года было цвёрда ўстаноўлена, што шчотчыкі і кантралёры-інструктары персанальна зацвярджаюцца райвыканкомамі і горсоветамі. Між тым, ёсць выпадкі, калі кадры шчотчыкаў і інструктароў-кантралёраў камплектуюцца завочна па развёрстцы, зацвярждаюцца раённымі арганізацыямі адразу цэлымі спісамі, без асабістага азнаямлення з кожным зацвярджаемым работнікам у паасобку. Такім чынам падбор перапісных кадраў нярэдка передавяраецца другарадным работнікам.

Сярод зацверджаных шчотчыкаў і інструктароў-кантралёраў не вядзецца ніякай растлумачальнай работы, у сувязі з чым ёсць выпадкі адмаўлення паасобных вылучаных работнікаў ад удзелу ў правядзенні перапісу. Часта зацверджаныя па спісах работнікі нават не ведаюць аб тым, што яны прызначаны праводзіць перапіс насельніцтва.

Самацёк і фармальна бюракратычны падыход да важнейшай палітычнай справы—падбору перапісных кадраў—зусім недапушчальны. Патрэбна пільная персанальная праверка з палітычнага і дзелавога боку кожнага зацвярджаемага для правядзення перапісу работніка шляхам асабістага азнаямлення з ім. Усіх работнікаў перапісу, зацверджаных без асабістага з імі азнаямлення, раённым арганізацыям неабходна нанова пераглядзець і ў выпадку, калі будзе выяўлена непрыгоднасць, іх трэба замяніць другімі.

Асаблівы ўпор пры падборы кадраў трэба зрабіць на прыцягненне перапіснага персанала ў парадку добраахвотніцтва. Шчотчыкі і кантралёры-інструктары добраахвотнікі забяспечаць правядзенне ўсёй работы на нязмерна больш высокім узроўні, чым, персанал, прыцягнуты часамі ў парадку прымусу. Зразумела, прыцягненне добраахвотнікаў неабходна спалучыць з самай дакладнай палітычнай і дзелавой праверкай кожнага прыцягваемага да перапісу.

Правядзенне ўсесаюзнага перапісу насельніцтва ў 1937 г. будзе поўнасцю забяспечана толькі ў тым выпадку, калі вакол гэтай важнейшай справы будзе арганізавана шырокая грамадскасць нашай краіны. Агітацыйна-масавыя мерапрыемствы закліканы адыграць выключна вялікую ролю ў забеспячэнні высокаякасных рэзультатаў перапісу. Існуючае ў некаторых людзей уяўленне аб магчымасці правядзення такой грандыёзнай аперацыі, як усесаюзны перапіс насельніцтва, сіламі толькі перапісных кадраў без прыцягнення да ўдзелу ў перапісу шырокіх мас насельніцтва з'яўляецца глыбока шкодным і небяспечным. Такімі сугуба адміністрацыйнымі метадамі можна паставіць перапіс пад пагрозу зрыву.

Толькі прыцягненнем да ўдзелу ў перапісу шырокай грамадскасці будзе забяспечан стопроцантны ахоп перапісам усяго насельніцтва. Агітмасавая кампанія павінна давесці да ўсяго насельніцтва краіны, да кожнага паасобнага грамадзяніна БССР асноўныя палажэнні і задачы перапісу і растлумачыць абавязкі кожнага грамадзяніна ў адносінах да перапісу. Неабходна пры дапамозе агітмасавай кампаніі дабіцца такога становішча, каб кожны чаму-небудзь прапушчаны перапісам чалавек сам з'явіўся ў перапісны аддзел з просьбай яго запісаць.

У мэтах шырокага растлумачэння важнасці ўсесаюзнага перапісу насельніцтва ЦВК, БССР прапанаваў, усім раённым выканкомам, горсоветам і сельсоветам стварыць пры горсоветах і сельсоветах брыгады садзейнасці органам Наргасучота ў правядзенні перапісу з членаў сельсоветаў, настаўнікаў, членаў профсаюзаў і комсамола, сельсовецкага і калгаснага актыва, найбольш добра ведаючых мясцовыя ўмовы і насельніцтва. Перад брыгадамі садзейнасці стаіць задача правядзення масава-растлумачальнай работы сярод насельніцтва і дапамогі ў падборы кадраў перапісу, а таксама ўдзел у кантрольных абходах. Арганізацыя брыгад садзейнасці, а таксама растлумачэнне ім іх задач і метадаў работы ўскладаецца на раённую і ўчастковую інспектуру Наргасучота пад кіраўніцтвам Бюро перапісу насельніцтва.

Перапіс патрабуе сапраўды социялістычных метадаў работы. Толькі на аснове шырокага разгорнутага социялістычнага спаборніцтва раёнаў можна ператварыць перапіс у сапраўды ўсенародную справу, якой ён павінен быць у СССР.

Вялікі правадыр народаў таварыш Сталін асабіста рэдагаваў перапісны ліст, зрабіўшы яго простым, кароткім і глыбока змястоўным. Гэта дае нам глыбокую ўпэўненасць у поўным поспеху правядзення надыходзячага перапісу.

I. К ПЛАНУ 1937 ГОДА*)

А. Чолах.

Па шляху далейшага прамысловага развіцця

Ход выканання прамысловасцю планаў 1936 года паказвае, што па валавой прадукцыі план будзе рэалізаваны на 109,5 проц. Аднак, калі ўзяць выпуск прадукцыі ў натуральным выражэнні, дык ён не адпавядае грашоваму выкананню плана. Не выконваецца і асартыментны разрэз плана, асабліва па металаапрацоўчай, швейнай і скуранай галінах прамысловасці, а таксама па дзіцячаму асартыменту. У сувязі з гэтым у цэнтр увагі павінна быць пастаўлена пытанне аб выкананні плана ў асартыментным разрэзе, без чаго ў далейшага план не можа лічыцца выкананым.

Энергетыка. Гаворачы аб асноўных задачах плана 1937 года, трэба перш за ўсё спыніцца на пытаннях энергетыкі. На 1 студзеня 1936 г. магутнасць электрасілавых (генератарных) установак БССР складала 80613 квт. У 1936 г. гэта магутнасць павялічваецца на 8,7 тыс. квт., што відаць з наступнага разліку: па Белдрэсу—стаханаўскіх 2000 квт., па Менску—1250 квт., па Гомелю—дадатковых 2800 квт., Па Полацку—440 квт., па Слуцку—1000 квт., па Рэчыцы—240 квт., па Бабруйскаму заводу № 4—900 квт. і па іншых дробных станцыях—370 квт. Такім чынам, чакаемая магутнасць на 1 студзеня 1937 г. будзе складаць 89,3 тыс. квт. замест планавых 85,6 тыс. квт. Тым не менш, план 1936 г. па электрастанцыях не выканан: па Мазыру (трэба было ўвесці 500 квт.), па Бабруйску (трэба было ўвесці 1500 квт.), па дробных гідраэлектрастанцыях і комунальных электрастанцыях (гідраэлектрастанцыя НКМясспрома, электрастанцыі ў райцэнтрах).

Трэба адзначыць, што, не гледзячы на няўхільны рост, наяўная выпрацоўка электраэнергіі ў БССР не забяспечвае патрэбнасці, якая з кожным днём усё больш павялічваецца. Калі ў 1935—1936 гг. быў недахоп электраэнергіі ў раёне БелДРЭС, то ў 1937 г. гэта будзе заўважацца ў Менску. Раён БелДРЭС'а з пускам трэцяй турбіны будзе забяспечан, Менск-жа на працягу года будзе мець дэфіцыт парадку 3 тыс. квт. (без уліку абмежавання новых спажыўцоў). За Менскам ідзе Гомель і Бабруйск. Магутнасць устанаўляемай турбіны ў Гомелі (3 тыс. квт.) будзе ўжо ў першай палове 1937 г. поўнасцю скарыстана. Бабруйск да апошняга часу скарыстоўваў электраэнергію лесакамбіната. Зараз, з пускам завода № 4, ён будзе пазбаўлен гэтай магчымасці. Апрача таго, горад расце і патрэба павялічваецца. Бабруйску неабходна дадатковая магутнасць, або снабжэнне з боку.

---

*) Матэрыялы, друкуемыя ў даным раздзеле з'яўляюцца апрацаванымі і скарочанымі стэнаграмамі дакладаў (тт. Чолаха і Дмітрыева) і выступленняў на пасяджэнні Совета пры старшыні Дзяржплана БССР, прысвечаным абмеркаванню народна-гаспадарчага плана 1937 г.

Пытанне электраэнергіі ў адносінах Слуцка, Мазыра, Полацка, Рэчыцы часова вырашана. На чарзе стаяць Лепель, Рагачоў, Жлобін. Не зусім добра ў нас абстаіць справа з электраэнергіяй у Барысаве. Пашыраецца шклозавод, фабрыка піяніно, расце патрэбнасць горада, а ЦЭЦ запалкавай фабрыкі ўжо тры гады намячаецца да пашырэння і далей гэтага справа не рушыцца. Трэба тэрмінова вырашыць пытанне аб Барысаве, каб не апынуцца ў цяжкім становішчы.

Востра стаіць пытанне з электрыфікацыяй раёнаў. 23 райцэнтры зусім не электрыфікаваны; у астатніх раёнах хоць і ёсць электрастанцыі, але магутнасць іх недастатковая. Для электрыфікацыі райцэнтраў патрабуецца каля 22 млн. рублёў.

Недахоп электраэнергіі ва ўсёй шырыні ставіць пытанне аб эканоміі і беражлівасці ў спажыванні электраэнергіі. У гэтых мэтах неабходна праверыць адпаведнасць устаноўленых матораў і трансфарматарных установак прад'яўляемаму попыту і ў выпадку патрэбы—змяніць іх. Трэба па магчымасці пераводзіць варштаты на абслугоўванне індывідуальнымі маторамі і скараціць іх халасты ход. Неабходна праверыць святлотэхнічныя разлікі, размяшчэнне лямпак у прамысловасці, рацыяналізаваць групоўку іх і сачыць за своечасовым выключэннем. Трэба своечасова выключаць вулічнае асвятленне, праверыць і прыняць меры да скарачэння траты энергіі ў сетцы і трат на ўласныя патрэбы электрастанцый.

У частцы капітальнага будаўніцтва важнейшыя мерапрыемствы павінны пайсці па лініі фарсавання будаўніцтва Менскай ЦЭЦ, увядзення на БелДРЭС'е 1200 квт. і ў Барысаве—1500 квт. Трэба пабудаваць Рагачоўскую ЦЭЦ у 2500 квт., прыступіць да будаўніцтва новай электрастанцыі ў Гомелі, пабудаваць 5 электрастанцый у райцэнтрах і ўвесці не менш 20 гідраэлектрастанцый.

Вось тыя мерапрыемствы, якія нам трэба правесці, каб задаволіць першачарговую патрэбу ў электраэнергіі.

Торф. У 1936 г. здабыта торфу 2162,9 тыс. тон. Трэба ўлічыць, што ў сувязі з пастановай аб ахове лясоў у 1937 г. дроў мы будзем мець значна менш, чым у мінулым годзе. Таму неабходна перавесці прамысловасць на тарфяное паліва. Паводле прыблізных падлікаў выяўлена, што ў 1937 г. спатрэбіцца каля 3 млн. тон торфу. Пры той магутнасці, якую мы маем на сёнешні дзень, з улікам стаханаўскага руху, можна здабыць торфу 2700—2800 тыс. тон. Адсюль ставіцца пытанне адносна павелічэння тарфяных агрэгатаў, павелічэння капіталаўкладанняў па здабычы торфу, разгортвання работы па новых кар'ерах. Гэтаму ўчастку нам трэба будзе ўдзяліць асаблівую ўвагу.

Будаўнічыя матэрыялы. Мы маем велізарны рост па вырабу цэглы супроць мінулага года. План 1936 г. па сырцу быў дан у 442,8 млн. штук цэглы і па апальванню—452 млн. шт. Гэты план бясспрэчна павінен быць перавыканан. Чакаецца, што па сырцу будзе дана 448,3 млн. шт. цэглы і па апальванню—462,5 млн. шт. Гэта як мінімум, які нам трэба выканаць. У плане 1937 года трэба ўлічыць поўнае задавальненне цэглай усяго будаўніцтва. Выраб цэглы на 1937 г. устаноўлен планам у размеры 585 млн. шт.

Горнахімічная прамысловасць. Упершыню ў гэтым годзе гэта галіна мае не толькі выкананне плана, але нават будзе мець каля 2,6 проц. перавыканання яго, або ў цэнасным выражэнні складае суму 1723 тыс. руб. супроць 1648 тыс. руб. па плану у 1936 г. У 1937 г. намячаецца далейшае разгортванне за кошт рэканструкцыі фасфарытнага завода, магутнасць якога пасля рэканструкцыі дасягне 66 тыс. тон у год. Такім чынам сельская гаспадарка БССР атрымае ў 1937 г. 40 тыс. тон. фасфарытнай мукі супроць 30 тыс. тон у 1936 г.

Па фасфарытнай рудзе план 1937 г. застаецца на ўзроўні бягучага года, г. зн. 137 тыс. тон па фасфарытнай рудзе і 52,9 тыс. тон па канцэнтрах. Захаванне плана на ўзроўні чакаемага выканання 1936 г. выклікаецца наяўнасцю вялікіх пераходзячых астач, што відаць з наступнага баланса канцэнтратаў (у тонах):

Астача на 1/I-36 г.	Выраблена ў 1936 г.	Усяго	Вывезена ў 1936 г.	Астача на 1/I-36 г.	План 1937 г.	Патрэбнасць у 1937 г.	Астача на 1938 г.
16224	52940	69164	16370	52794	52940	62700	43034

План капіталаўкладанняў па горнахімічнай прамысловасці ў 1936 г. будзе поўнасцю асвоен. У 1937 г. асноўны напрамак капіталаўкладанняў пойдзе па лініі рэканструкцыі фасфарытнага завода механізацыі руднікоў, пабудовы пад'язных шляхоў і прычалаў р. Сож. Выключна дрэнна абстаіць справа з транспартаваннем руды з руднікоў к заводу. Пастанова ўрада аб шлюзаванні р. Сож ад Крычава да Стаек не выканана. Задачай у 1937 г. павінна з'явіцца канчатковае ўрэгуляванне пытання са шлюзаваннем ракі Сож да Раманькоў і, улічваючы праблему Прапойскага камбіната, да Стаек.

Хімічная прамысловасць. План 1937 г. у цэлым будзе выканан на 102,9 проц. пры недавыкананні яго па ацэтонаваму заводу (94,5 проц.) і пры значным перавыкананні па лака-фарбавай прамысловасці (118,4 проц.). План капіталаўкладанняў 1936 г. не выконваецца па будаўніцтву цэха бульбяных хлоп'яў, будаўніцтва якога ў бягучым годзе не распачыналася, не гледзячы на пастанову СНК БССР.

План 1937 г. разлічан на павелічэнне аб'ёму вытворчасці на 21,1 проц., прычым найбольшае разгортванне яе ідзе за кошт ацэтонавай вытворчасці (27 проц.). Па лака-фарбавай прамысловасці асноўнае разгортванне ідзе па лініі павелічэння вапняных фарбаў і крокуса, прычым для павышэння якасці апошняга намячаецца ўстаноўка спецыяльнага агрэгата па прасяванню пяску і інш.

Металапрамысловасць. План 1937 г. па чорнай металургіі прымаецца ў размеры 12 тыс. тон труб супроць 10 тыс. тон, або рост на 20 проц. Асноўны напрамак узят на выкананне пастановы СНК БССР аб павелічэнні вытворчасці труб малых дыяметраў у два разы за кошт скарачэння тэмпаў вытворчасці труб найбольш буйных дыяметраў. У цэнасным выражэнні праграма 1937 г. выразіцца ў суме 1950 тыс. руб. Капіталаўкладанні па трубаліцейнаму заводу галоўным чынам накіроўваюцца на заканчэнне будаўніцтва ліста-пракатнага цэха (300 тыс. руб.), на рамонт абсталявання і жыллёвае будаўніцтва.

План 1936 г. па металаапрацоўчай і варштатабудаўнічай прамысловасці (за выключэннем іголкавай фабрыкі) будзе выканан на 107,8 проц. У 1937 г. планам намячаецца рост на 23,2 проц., або ў цэнасным выражэнні складзе суму 100300 тыс. руб. супроць 81430 тыс. руб. у 1936 г. План 1937 г. па варштатабудаўнічых заводах ужо ў тым-жа годзе ярка выражае іх профіль, як варштатабудаўнічых заводаў. Удзельная вага варштатабудаўніцтва па гэтых заводах дасягае да 60—65 проц. усёй праграмы заводаў.

Па металічнай галантарэі (іголкавы завод) план 1936 г. выконваецца на 112,9 проц. Рост аб'ёму вытворчасці на 1937 год намячаецца на 29 проц., або на 4492 тыс. руб. супроць 3250 тыс. руб.

Чакаемае выкананне плана 1936 г. па вырабах шырспажыва са свежага металу складзе 93,8 проц., па вырабах з адыходаў план перавыконваецца на 60 проц., або 1238 тыс. руб. супроць плана ў 775 тыс. руб.

У цэлым па металапрамысловасці план на 1937 г. намячаецца ў размеры 107 млн. руб. (з іголкавай фабрыкай).

У 1937 г. па металапрамысловасці ўступаюць у строй новы лістапракатны цэх (Магілеў) з праграмай 1200 тыс. руб. і электраматорны цэх—1000 тыс. руб. (5000 матораў).

Для металаапрацоўчай прамысловасці і асабліва для варштата-і машынабудаўнічай у 1937 г. атрымліваецца напружанае становішча ў сувязі з абмежаванай магутнасцю ліцейных цэхаў. Здым з 1 м² фармовачнай пляцоўкі ў сярэднім дасягнуў ужо 6 тон, а па паасобных заводах—7,1 тоны (завод „Пролетарый“, імя Кіраве ў Гомелі). Праграма 1937 г. прад'яўляе значна большы попыт на ліццё, а іменна:

Заводы	1933 г.	1934 г.	1935 г.	1936 г. (план)	1937 г. (план)
Імя Кірава (Менск) . . .	1248	1551	1770	1700	2400
„ Варашылава (Менск) . .	1914	2107	2050	2000	2500
„ Кірава (Гомель) . . .	1217	1790	2120	2200	2400

Такім чынам толькі па трох варштатабудаўнічых заводах давядзецца даатрымаць супроць плана 1936 г. яшчэ 1400 тон ліцця, чаго існуючыя ліцейныя цэхі на гэтых заводах забяспечыць цалкам не змогуць. Паўстае вельмі востра пытанне аб будаўніцтве ліцейнага цэха, прычым гэта будаўніцтва павінна быць фарсавана ў мэтах патрэбнага развіцця металапрамысловасці ў трэцяй пяцігодцы.

Трэба адзначыць, што якасць прадукцыі металапрамысловасці ў цэлым радзе выпадкаў яшчэ застаецца нізкай. Так, іголкавая фабрыка ў пагоні за перавыкананнем плана па колькасці выпусціла бракованыя іголкі (іржавіна, дрэнная завостранасць, шурпатасць, малыя размеры вушка іголкі і т. д.). Завод „Пролетарскі молат“ (Барысаў) выпусціў партыю ацынкованых вёдзер у колькасці 1500 штук з цэлым радам дэфектаў (шурпатасць ручак, наяўнасць дзірак і інш.). Гандлюючымі арганізацыямі ўся гэта прадукцыя была звернута назад.

Лясная прамысловасць. Агульная рубка лясоў БССР у 1936 г. уключаючы НКШЗ і лясы мясцовага значэння, складае 12—13 млн. куб. мтр. У сувязі з апошняй пастановай ўрада аб ахове лясоў рубка будзе значна скарочана і, паводле папярэдніх даных, будзе даведзена да 5,5—6 млн. куб. мтр.

План выпуску прадукцыі ў 1936 г. складае 11150 тыс. руб., чакаемае выкананне яго складзе 13438 тыс. руб. або 120,5 проц. Недавыкананне ёсць толькі па выпуску цацак (пры плане 670 тыс. руб. чакаецца выкананне яго на 411 тыс. руб. або 66,3 проц.), што ў значнай ступені тлумачыцца няўводам у эксплаатацыю цэха цацак пры Віцебскай фабрыцы гнутай мэблі.

На 1937 г. устаноўлен выпуск прадукцыі на 17 млн. руб. Рост выпуску мэблі на 70—75 проц. і цацак да 50 проц. Трэба адзначыць, што з 1937 г. мяркуецца па НКМясцпрома арганізацыя вытворчасці мяккай мэблі (дыванаў да 5 тыс. шт., матрацаў—4 тыс. шт. і т. д.).

Капіталаўкладанняў на 1937 г. намячаецца ў суме 396 тыс. руб. у тым ліку на рэканструкцыю Мазырскай мэблевай фабрыкі 200 тыс. руб.

Харчовая прамысловасць. Уся харчовая прамысловасць у 1937 г. павінна будзе даць прадукцыі на 350 млн. руб. Па рэспубліканскаму наркамату намячаецца выпуск прадукцыі парадку 265—266 млн. руб.

Прадпрыемствы **лёгкай прамысловасці**, падпарадкаваныя арганізуемаму новаму наркамату, павінны будуць даць прадукцыі да 500 млн. руб. Рост на 27 проц. прадугледжваецца па НКМясцпромаўскіх прадпрыемствах, прычым па цяжкай прамысловасці на 24 проц., па лёгкай—26,5 проц., па харчовай—15,5 проц. і па лясной—26,5 проц.

Як вядома, у 1936 г. мы маем на радзе прадпрыемстваў НКМП нездавальняючыя паказальнікі па якасці прадукцыі. Напрыклад, па швейнай прамысловасці, па абутковай, па мэблевай, па такіх прадметах, якія з‘яўляюцца асноўнымі прадметамі шырокага спажывання, прадукцыя выпускаецца безумоўна не той якасці, якой яна павінна быць. Пытанне аб якасці прадукцыі паўстае асабліва востра. Мы не можам цярпець далей такога становішча, калі выпускаецца прадукцыя дрэннай якасці.

Кааператыўная прамысловасць у 1936 г. дасць прадукцыі на 319,8 млн. руб., з іх прадметаў шырспажыва—на 233,1 млн. руб. Прамысловасць Белкааппромсовета дае ў 1936 г. прадукцыі на суму 213,7 млн. руб., шырспажыва на 169 млн. руб. (у цэнах 1932 г.) На 1937 год планам намячаецца выпуск прадукцыі на суму 274,9 млн. руб., у тым ліку прадметаў шырспажыва—на 220,8 млн. руб. Рост у 1937 г. супроць 1936 г. будзе складаць 28,4 проц. Большая частка павелічэння росту ідзе па лініі шырспажыва (30,7 проц. росту).

Асноўныя капіталаўкладанні па Белкааппромсовету павінны будуць пайсці на замену напольных печаў гофманскімі у сувязі з заменай дроў торфам.

Па Белкааплеспромсаюзу пры плане 1936 г. у 94,7 млн. руб. чакаецца выкананне яго на 116,5 тыс. руб., прычым па мэблі чакаецца выкананне на 120 проц. Капіталаўкладанні ў аб'ёме 1315 тыс. руб. у бягучым годзе асвойваюцца поўнасцю. У 1937 г. праектуецца выпуск прадукцыі на 132,7 млн. руб. або 120,2 проц. супроць 1936 г. Выпуск мэблі прадугледжваецца на суму 35,5 млн. руб. або 139,8 проц., культурна-мастацкія тавары на 3,5 млн. руб. або 205,9 проц. супроць 1936 г.

Кааперацыя інвалідаў у 1936 г. дае прадукцыі на 32,5 млн. руб. у тым ліку прадметаў шырспажыва на 27,7 млн. руб. У 1937 г. намячаецца рост на 25,6 проц., у тым ліку прадметаў шырспажыва—на 33,3 проц.

У 1937 г. па БССР увойдзе ў строй рад новых цэхаў і прадпрыемстваў, а іменна: лістапракатны цэх і цэх матораў у Магілеве, новы цэх цацак у Віцебску, мэблевы цэх у Пасталах. Па саюзнай прамысловасці ўвойдзе ў строй касцянаапрацоўчы завод. Павінен увайсці ў эксплаатацыю Аршанскі ільнокамбінат, хлебазавод і фабрыка марожанага ў Менску. Павінны быць закончаны Слуцкі і Горацкі маслазаводы. Апрача таго ўводзіцца ў эксплаатацыю рад прадпрыемстваў пасля рэканструкцыі. Па Прапойскаму камбінату намячаецца будаўніцтва электрастанцыі на 36 тыс. квт.

Па ўсёй прамысловасці значна пашыраецца **асартымент** выпускаемай прадукцыі. Галоўным чынам гэта пойдзе па лініі шырспажыва, павелічэння фасоннага мадэльнага абутку па індывідуальнаму пашыву, выпуску мяккай мэблі, люстэркавых шафаў і т. д. Намячаецца вытворчасць халвы з тахлінага масла, вытворчасць стэрыльных сокаў на 20000 дэкалітараў. Вялікае пашырэнне асартымента прадугледжваецца па металашырспажыву.

Напрамак капіталаўкладанняў ва ўсёй нашай прамысловасці. Яны галоўным чынам канцэнтруюцца на адстаючых галінах, як торф—6500 тыс. руб., па Белметалатрэсту—6 млн. руб., па трэсту будматэрыялаў—5 млн. руб., па хімічнай прамысловасці—2 млн. руб., па дрэўпромтрэсту—2 млн. руб., па кіраўніцтву тэкстыльнай прамысловасці—1 млн. руб., па швейтрэсту—600 тыс. руб., па скуранай прамысловасці— 2 млн. руб., па шчацінна-шчотачнай—500 тыс. руб., па шкляной прамысловасці—3300 тыс. руб.

Агульныя капіталаўкладанні па НКМяспрома вызначаюцца ў суме 40 млн. руб. Канцэнтруючы капіталаўкладанні на адстаючых участках народнай гаспадаркі, мы павінны звярнуць асаблівую ўвагу на расшыўку вузкіх месц, заканчэнне пераходзячага будаўніцтва, на рацыяналізацыю работ. Гэта павінна забяспечыць устаноўлены прырост аб'ёму вытворчасці.

Па будаўніцтву мы павінны даць зніжэнне сабекошту **не менш** чым на 12 проц. супроць каштарыснага кошту 1935 г., дабіцца поўнай ліквідацыі бескаштарыснага і беспраектнага будаўніцтва.

Агульны рост аб'ёму вытворчасці планам 1937 г. вызначаецца ў 24 проц., рост прадукцыйнасці працы—на 20—23 проц., пры росце зарплаты на 7 проц.

Вось асноўныя задачы плана 1937 года ў галіне нашага прамысловага развіцця. Далейшы рост стаханаўскага руху, большэвіцкае кіраўніцтва і дапамога стаханаўцам—зарука паспяховага выканання плана завяршаючага года другой пяцігодкі.

Ф. Дмітрыеў

Сельская гаспадарка ў плане 1937 г.

Асноўнай задачай у галіне сельскай гаспадаркі БССР на 1937 г. з‘яўляецца далейшае шырокае развіццё стаханаўскага руху ў барацьбе за практычнае і найбольш паспяховае ажыццяўленне дырэктывы таварыша Сталіна аб штогадовай вытворчасці па СССР ў бліжэйшыя тры—чатыры гады 7—8 мільярдаў пудоў хлеба. Праграмай выканання гэтай сталінскай дырэктывы з‘яўляецца пастанова ЦК ВКП(б) і СНК СССР ад 19 снежня 1935 г. аб арганізацыйна-гаспадарчым умацаванні калгасаў і развіцці сельскай гаспадаркі нячорназемнай паласы. У 1937 годзе мы павінны ўпарта працягваць барацьбу за ператварэнне нашай рэспублікі са спажываючай у вытвараючую. Задача заключаецца ў фарсаваным прасоўванні наперад па шляху бурнага росту прадукцыйнасці сельскай гаспадаркі і росту заможнасці шырокіх калгасных мас. Асаблівасцю 1937 года ў галіне сельскай гаспадаркі з‘яўляецца тое, што ён павінен быць годам выканання і перавыканання плана другой пяцігодкі па ўсіх частках сельскай гаспадаркі. Сюды ў першую чаргу адносіцца выкананне плана па жывёлагадоўлі.

Для ажыццяўлення гэтых задач БССР мае велізарныя магчымасці. Перамога соцыялістычнага земляробства, умацаванне калгасаў, падвядзенне пад калектыўную сельскагаспадарчую вытворчасць магутнай перадавой тэхнікі забяспечваюць велізарныя перспектывы росту ўсёй сельскай гаспадаркі, забяспечваюць планавую пераробку глебы ў інтарэсах магутнага росту ўраджайнасці соцыялістычных палёў.

Паляводства. Беларусь на працягу ўсёй гісторыі была спажываючай краінай. Хлеб прывозіўся не толькі для гарадскога і местачковага насельніцтва, але і ў большай частцы для спажывання сельскім насельніцтвам дробных сялянскіх гаспадарак. Рост калгасаў і соўгасаў усё больш і больш забяспечвае Беларусь сваёй уласнай вытворчасцю хлеба. Пацверджаннем гэтага служаць наступныя даныя. Калі ўзяць удзельную вагу таварнага хлеба, які спажываўся насельніцтвам, і паглядзець, якая частка гэтай патрэбнасці пакрывалася за кошт уласнай вытворчасці ў БССР, дык атрымаецца наступны малюнак: у 1932 г. патрэбнасць у таварным хлебе пакрывалася ўласнай вытворчасцю на 34,7 проц.; у 1933 г. патрэбнасць у таварным хлебе пакрывалася за кошт унутраной вытворчасці яго на 40,2 проц., у 1934 г.—на 54,8 проц., у 1935 г.—на 66,6 проц. З гэтых лічбаў мы бачым няўхільны рост забяспечанасці БССР хлебам уласнай вытворчасці

Характэрна пры гэтым адзначыць, што патрэбнасць у хлебе за гады другой пяцігодкі намнога павялічылася. Калі ўзяць патрэбнасць 1932 г. за сто, то ў 1933 г. яна складала 101,4 проц., у 1934 г.—149,6 проц., у 1935 г.—178 проц. Вось якія лічбы росту патрэбнасці ў хлебе. Рост пакрыцця гэтай патрэбнасці наступны: калі ўзяць 1932 г. за сто, то ў 1933 г. ён складаў 118,5 проц., у 1934 г.—236,4 проц. і ў 1935 г.—341,5 проц. Такое становішча ў нас з вытворчасцю таварнага хлеба для пакрыцця патрэбы насельніцтва нашай рэспублікі. Усё-ж 33,4 проц. таварнага хлеба яшчэ ўвозіцца ў БССР з іншых раёнаў Саюза.

У 1937 годзе мы павінны паставіць задачу, каб уся патрэбнасць у таварным хлебе ў нас была пакрыта за кошт унутраной вытворчасці яго. Больш таго, мы павінны паставіць задачу не толькі задаволіць патрэбнасць у таварным хлебе, але і мець звыш гэтага адпаведныя лішкі. Гэта прадугледжваецца ў плане развіцця сельскай гаспадаркі.

Планам 1937 года намячаецца павялічыць прадукцыю *зернавых культур* на 53,6 проц., тэхнічных—ільно-і каноплявалакно на 40,8 проц., бульбы—на 30 проц. і кармавых—на 34,8 проц. Найбольшы тэмп росту намечан, такім чынам, па зернавых культурах. Пры пераводзе валавой прадукцыі сельскай гаспадаркі ў нязменныя цэны агульны рост складзе 44,5 проц. У структуры валавой прадукцыі сельскай гаспадаркі ў 1937 г. адбываюцца пэўныя змены. Калі у 1936 г. прадукцыя паляводства складала 64,7 проц., то ў 1937 г. яна складзе 65,7 проц.; жывёлагадоўля ў 1936 г. займала 35,3 проц., а ў 1937 г. яна будзе займаць 34,3 проц. Рост валавой прадукцыі ідзе выключна за кошт павышэння і паляпшэння якасных паказальнікаў, за кошт росту ўраджайнасці.

БССР мае вялікія магчымасці па ўвядзенню ў абарот пахаці новых, зараз неапрацоўваемых, зямель. Планам намячаецца рост пахаці за кошт *уздыму цаліны* ў размеры 70 тыс. га. Пасеў у 1937 г. павялічваецца з 3671 тыс. га да 3782,5 тыс. га за кошт асваення новых зямель—уздыму цаліны. Па зернавых культурах пасеўная плошча павялічваецца з 2337,9 тыс. га. да 2355,9 тыс. га. Тэхнічныя культуры застаюцца стабільнымі пры некаторым росце па каноплях. Даецца вялікае пашырэнне кармавых культур, пасеў якіх павялічваецца у 1937 г. да 462 тыс. га супроць 288,4 тыс. га. у 1936 г.

Адной з асноўных задач на 1937 г. з'яўляецца паляпшэнне *структуры пасеўных плошчаў* у мэтах забеспячэння лепшымі папярэднікамі асноўных вядучых высокапатрабавальных культур. У прыватнасці гэта адносіцца да тэхнічных і азімых культур. Паляпшэнне структуры пасеўных плошчаў у 1937 г. можна бачыць з наступных даных: калі ў 1936 г. пасевы зернавых складалі 63,9 проц., то ў 1937 г. яны будуць складаць 62,4 проц. Тэхнічныя культуры застаюцца амаль стабільнымі: у 1936 г. яны складалі 8 проц., у 1937 г. будуць складаць 7,7 проц. Гароднінныя культуры ў 1936 г. складалі 18,4 проц., а ў 1937 г. будуць складаць 17,7 проц. Затое даецца вялікі рост па кармавых культурах: у 1936 г. яны складалі 9,7 проц., а на 1937 г. па плану намечана—12,2 проц. (У 1916 г. кармавыя культуры складалі ўсяго толькі 3,4 проц., а зернавыя—83,1 проц.).

Паляпшэнне структуры пасеўных плошчаў у БССР павінна пайсці ў асноўным за кошт асваення новых зямель. Нельга ні ў якім выпадку дапускаць, каб нашы пасеўныя плошчы скарачаліся, мы павінны ісці па лініі іх пашырэння; у раўнай ступені гэта адносіцца і да пасеву зернавых культур. Гэтага патрабуе задача ператварэння нашай рэспублікі са спажываючай у вытвараючую.

Для пашырэння пахаці БССР мае выключна вялікія магчымасці. У нас вельмі многа зямель неапрацоўваемых, бросавых, якія могуць і павінны быць уведзены ў абарот пахаці. Вось некаторыя даныя. Калі прыняць усе ўгоддзі рэспублікі за сто, то на пахаць прыпадае 31,8 проц., на лугі—16,1 проц., на лясы 30,7 проц. і на іншыя землі (балоты, хмызнякі, дарогі і т. д.)—20,4 проц. Вялікая частка гэтых „іншых зямель“ павінна быць ператворана ў культурныя землі, сенажаці і т. д.

Аб перспектывах асваення новых зямель можна меркаваць ужо хоць-бы па тым, што ў нас налічваецца хмызнякоў 228,52 тыс. га, балот—548,27 тыс. га і забалочаных зямель—842 тыс. га. Нельга не адзначыць, што з уздымам цаліны ў нас справа абстаіць вельмі дрэнна. У другой пяцігодцы па плану мы павінны былі асвоіць 450 тыс. га цаліны, а фактычна выканана: у 1933 г. 16 тыс. га, у 1934 г.—108 тыс. га, 1935 г.—68 тыс. га і ў 1936 г. чакаецца—35 тыс. га. Як мінімум, на 1937 г. планам намячаецца ўздым цаліны ў 70 тыс га. Выкананню гэтай задачы будзе садзейнічаць вялікае папаўненне механізмаў па раскарчоўцы, асушцы забалочаных зямель і т. д. Калі ў 1936 г. у БССР налічвалася хмызняковых плугоў 334 шт., то ў 1937 г. іх будзе 534; плугоў Фамічова адпаведна 50 і 200 шт., карчавальных машын—160 і 310, кустарэзаў—45 і 65, канавакапальнікаў—40 і 140 шт.

Павелічэнне механізмаў дасць магчымасць пашырыць і план меліярацыйных работ. Намячаецца пашырэнне пракладкі новых канаў на 10 проц. і капітальнага рамонту старых—на 44,9 проц., інтэнсіўнай асушкі мінеральных зямель—на 32,3 проц., адвод павярхоўных вод—на 110 проц. Для ўздыму цаліны намячаецца асушыць 12 тыс. га пад пахаць, для пашырэння кармавой базы—20 тыс. га на балотах і 15 тыс. га—на забалочаных землях.

Вельмі важным з'яўляецца пытанне аб пшаніцы. У мінулым БССР уваходзіла ў паласу шэрых хлябоў. Гэта як-бы адлюстроўвала ўсё шэрае жыццё Беларусі. Зараз выконваючы заданні тав. Сталіна аб стварэнні новых пшанічных баз у нячорназемнай паласе, БССР паспяхова ідзе па шляху развіцця белых хлябоў, ствараючы заможнае жыццё калгаснікаў. У 1933 г. пасеў пшаніцы складаў у БССР 122,2 тыс. га (у тым ліку азімай—30,6 тыс. га і яравой—91,6 тыс. га), у 1934 г.—189,6 тыс. га (у тым ліку азімай—54,1 тыс. га, яравой—135,5 тыс. га), у 1935 г.—204,1 тыс. га (у тым ліку азімай пшаніцы 65,3 тыс. га, яравой—138,8 тыс. га), у 1936 г.—221,9 тыс. га (ў тым ліку азімай 79,8 тыс. га і яравой—142,1 тыс. га). На 1937 г. намячаецца плошча пад пшаніцу ў 279 тыс. га, у тым ліку—163,8 тыс. га яравой і 115,2 тыс. га азімай. А не так яшчэ даўно кулацкія аграномы і розныя „навуковыя“ работнікі прадракалі немагчымасць развядзення ў нас пшаніцы.

Гаворачы аб тэхнічных культурах, трэба спыніцца на пытанні пашырэння пасеваў канапель. У нас для гэтага ёсць усе спрыяючыя ўмовы. Напрыклад, у соўгасе „10-годдзе БССР“ растуць вельмі добрыя каноплі. Глеба настолькі добрая, што атрымліваецца рэкордна высокі ўраджай і выхад ільновалакна. Зараз ставіцца пытанне аб тым, каб арганізаваць яшчэ такі самы соўгас як „10-годдзе БССР“ на Кабанаўскім масіве ў водазборы ракі Жардзянка і Сведзь. Эканамічна выгодна таксама пашыраць такія культуры як коксагіз, канатнік і т. д.

Задача пашырэння пасеўных плошчаў непарыўна звязана з задачай уздыму ураджайнасці. Неабходна шляхам шырокага прымянення ў паляводстве агратэхнікі як на новых, так і на старых ворных землях дабіцца рэзкага ўздыму ўраджайнасці абсалютна ўсіх культур.

Пастанова ЦК ВКП(б) і СНК СССР ад 19 снежня 1935 г. абавязвае нас у 1939-40 годзе дабіцца ўраджайнасці не менш 90—100 пудоў з га зернавых, 4,7 цнт. з га ільновалакна, 5—6 цнт. канопляvalакна, 900—1100 пудоў з га бульбы.

Планам 1937 г. устаноўлены наступныя паказальнікі ўраджайнасці: ураджай па зернавых культурах не менш 12,5 цнт. з га або рост на 47,0 проц., па ільновалакну—не менш 4 цнт. з га, што ў адносінах да 1936 г. складзе рост на 42,8 проц. і па бульбе—145 цнт. або рост на 31,9 проц.

Для выканання гэтых заданняў мы маем поўную магчымасць. Зарукай гэтаму служыць развіццё стаханаўскага руху ў сельскай гаспадарцы. Можна прывесці рад прыкладаў. Вось брыгада тав. Бардэка (калгас „Прамень комуны“, Слуцкага раёна) сабрала аўсу 35,1 цнт. з га, жыта—29,1 цнт., ячменю—26,5 цнт, пшаніцы—23,4 цнт. Калгас „Большэвік“, Слуцкага раёна, атрымаў ураджай пшаніцы ў 30 цнт. з га. Калгас „9 студзеня“, Дзержынскага раёна, атрымаў ураджай азімай пшаніцы ў 33 цнт. з га на плошчы 50 га. Калгас „XIII партз'езд“, Тураўскага раёна, атрымаў ураджай ячменю ў 26 цнт. з га, аўсу—20 цнт., жыта—16 цнт., пшаніцы—18 цнт. з га. Брыгада Жывіцкага Адама (калгас імя Шаранговіча, Менскага раёна) дабілася сярэдняга ўраджаю жыта ў 25 цнт. з га, азімай пшаніцы—22 цнт., яравой пшаніцы—25 цнт., ячменю—23 цнт. з га. Ёсць калгасы, якія атрымалі 312 цнт. бульбы з га („Чырвоная армія“, Віцебскага раёна). Рад калгасаў у сярэднім маюць ураджайнасць ільновалакна ў 5 цнт. з га (калгасы: „Маяк“, „Піонер“, „Колас“—Хоцімскага раёна, імя Леніна—Менскага раёна), а калгас „Молат“, Віцебскага раёна, атрымаў ураджай ільновалакна ў 6 цнт. з га. Звяно тав. Рыбаковай (калгас імя Чарвякова, Мсціслаўскага раёна) дабілася ўраджаю ільновалакна ў 12 цнт. з га. Можна прывесці шмат іншых прыкладаў, гаворачых аб тых вялікіх дасягненнях, якія прыносіць стаханаўскі рух у справе барацьбы за высокі ўраджай.

На 1937 г. намячаецца значны далейшы рост агратэхнічных мерапрыемстваў. У прыватнасці павялічваюцца пасевы лубіну на 58,7 проц.; па мінеральных угнаеннях планам намечан рост на 47,1 проц. Вывазка гною ў 1937 г. складзе 16500 тыс. тон, у тым ліку па калгасах— 15 тыс. тон. Асабліва вялікі рост у плане 1937 г. даецца па торфу. Для патрэб сельскай гаспадаркі калгасамі ў 1936 г. было здабыта торфу 5844 тыс. тон, а на 1937 г. намечана здабыць 9 млн. тон, або рост на 52,8 проц. Мы павінны змагацца за кожную тону торфу, бо вывазка 30—40 тон торфу на га дае павелічэнне ўраджайнасці ў 3—4 разы. Напрыклад, па Мазыру без торфу быў атрыман ураджай жыта 4,8 цнт. з га, а па торфу—12 цнт. У нас торфу вельмі шмат і трэба яго больш распрацоўваць і больш ужываць.

Наступнае пытанне—гэта вапнаванне глебы. У нас ёсць 3 млн. га глебы, якая патрабуе вапнавання яе. Вапнаванне з'яўляецца карэннай меліярацыяй глебы для прарастання раслін, ад чаго павялічваецца ўраджай на 1,5—2 цнт. з га. Вапнаванне знішчае кіслую рэакцыю глебы, якая шкодна адбіваецца на развіцці культур.

Наша задача заключаецца ў тым, каб максімальна выкарыстаць агратэхніку, дабіцца сусветных ураджаяў. Гэта—цэнтральная задача сельскай гаспадаркі БССР, на выкананне якой павінны быць мабілізаваны ўсе сілы калгаснікаў-стаханаўцаў, усіх навуковых работнікаў усіх большэвікоў партыйных і беспартыйных.

Пытанні механізацыі. У 1937 г. намечана пабудаваць 25 новых МТС. Такім чынам у 1937 г. па БССР будзе 144 МТС, так што асноўная маса раёнаў будзе мець не менш двух МТС.

Змяняецца магутнасць трактарнага парка. Мы пераходзім на вусенічныя трактары. Па трактарнаму парку ўстанаўляецца рост з 96800 НР у 1936 годзе да 165702 НР у 1937 годзе. Па ЧТЗ намячаецца рост з 20 тыс. НР у 1936 г. да 35 тыс. НР у 1937 г. Асвойваецца новы трактар „Універсал 2“ для прапашных культур. У 1937 годзе будзе такіх трактароў на 3 тыс. НР. Адсюль змяняецца і структура па марках: вусенічныя трактары будуць складаць 31,68 проц. ЧТЗ—21,27 проц., ХТЗ і СТЗ калёсныя—42,44 проц., УН-2—2,08 проц. і іншыя калёсныя—2,53 проц. У 1937 г. 73,1 проц. усіх пасеўных плошчаў калгасаў будзе ахоплена абслугоўваннем МТС.

Па ўдзельнай вазе механізацыі ў 1937 г. атрымліваецца наступны малюнак: па веснавым ворыве і пераворванні зябі—37,3 проц. замест 24,8 проц., у 1936 г., па пасеву яравых зернавых—28,6 проц. замест 10,8 проц., па ворыву папараў—67,6 проц. замест 63,2 проц., па культывацыі і дысках—67,7 проц. замест 34,7 проц., па ўборцы зернавых—5,7 проц. замест 1,4 проц., па ўборцы ільну—35,3 проц. замест 18,7 проц., па малацьбе—44,5 тыс. цнт. замест 38,5 тыс. цнт.

Асноўнай і цэнтральнай задачай у галіне механізацыі сельскай гаспадаркі з'яўляецца найбольш поўнае і рацыянальнае выкарыстанне наяўнай тэхнікі. Аднак, у гэтай галіне справа стаіць у нас далёка не на належнай вышыні. Вось адзін характэрны прыклад. Вясною ў стаханаўскую дэкаду трактар выпрацоўваў у дзень па 4,8 га, а ў першую дэкаду ліпеня выпрацоўка знізілася да 0,07 га у дзень. Чаму так атрымліваецца? Адпаведнае значэнне мае планаванне трактарных работ. У перыяд сенакашэння і ўборачнай кампаніі нагрузка невялікая. Уборачныя работы па сенакашэнню займаюць вельмі невялікую ўдзельную вагу ў рабоце трактарнага парка. Але ў гэты перыяд часу можна было-б узнімаць цаліну, праводзіць раскарчоўку, дарожныя работы, работы па паляпшэнню лугоў і выпасаў і т. д. У работнікаў-жа МТС укаранілася такая думка, што ў гэты перыяд трэба адпачываць. Калі мы ліквідуем хоць-бы на 20—30 проц. прабел, які ёсць у сярэдзіне года—з першай дэкады чэрвеня да першай дэкады жніўня, дык толькі адно гэта павялічыць выпрацоўку на кожны трактар не менш як на 85 га. Трэба дабіцца, каб у 1937 г. нашы трактары выкарыстоўваліся больш роўнамерна на працягу ўсяго сельскагаспадарчага года.

Стаханаўскі рух у МТС даў новыя паказальнікі выкарыстання магутнасці трактара. Трактарыст-стаханавец тав. Чубукоў, напрыклад, выпрацаваў у бягучым годзе на трактар 1450 га, тав. Ліпень—1200 га і т. д. Рад трактарыстаў павялічыў выпрацоўку на трактар дзякуючы ўнясенню некаторых канструкцыйных змен у трактар. Так, трактарысты Хоцімскай МТС, напрыклад, павялічылі хуткасць абаротаў каленчатага вала з 1050 абаротаў у мінуту да 1150 і нават да 1300 абаротаў, у выніку чага прадукцыйнасць трактара павялічылася на 25 проц.

У бягучым годзе план выпрацоўкі на адзін умоўна узяты 15-сільны трактар складае 380 га замест 280 га ў 1935 г. і 245 га ў 1934 г. Таму мы, прымаючы пад увагу ўсё большае разгортванне стаханаўскага руху, на 1937 г. запланавалі выпрацоўку на трактар 400 га.

У галіне жывёлагадоўлі задача заключаецца ў павелічэнні росту пагалоўя па ўсіх відах жывёлы і ў значным паляпшэнні яе прадукцыйнасці. Асаблівая ўвага павінна быць сканцэнтравана на развіцці коневодства і аўцагадоўлі.

План 1937 г. прадугледжвае рост пагалоўя коней на 11,7 проц., буйнай рагатай жывёлы—на 17,6 проц., у тым ліку кароў—на 47,0 проц., свіней—на 26,9 проц. (у тым ліку па калгасах 38,8 проц.), авечак—на 29,5 проц.

1937 год павінен даць вялікі зрух у справе развіцця калгаснай жывёлагадоўлі на аснове сталінскага статута сельскагаспадарчай арцелі. У 1936 г. на кожныя 100 двароў у калгасах прыпадае рознай жывёлы 372,3 галавы, у 1937 г. гэта колькасць жывёлы вырастае да 708,5 галавы.

У галіне развіцця жывёлагадоўлі і паляпшэння прадукцыйнасці жывёлы мае вялікае значэнне метызацыя. На 1937 год намячаецца метызацыя ўсяго пагалоўя свіней і авечак калгасаў і калгаснікаў.

Развіццё жывёлагадоўлі вельмі цесна звязана з развіццём кармавой базы. На 1937 год намячаецца рост пасеўных плошчаў шматгадовых траў на 28,1 проц., аднагадовых—на 18,2 проц. Пасеўныя плошчы пад кармавымі караньплодамі павялічваюцца на 26,6 проц., пад сілоснымі—падвойваюцца; плошчы сенакашэння вырастаюць на 1,9 проц.

Мы павінны паставіць пытанне аб карэнным паляпшэнні лугоў і выпасаў. Гэта пытанне павінна быць пастаўлена на рэйкі шпаркага развіцця. У нас ёсць шмат тэхнічнага аснашчэння, трэба толькі мець жаданне палепшыць кармавую базу і мы ўзнімем яе, як і ўсю справу развіцця жывёлагадоўлі, на яшчэ большую вышыню.

Задачы, якія стаяць у 1937 г. у галіне сельскай гаспадаркі, вельмі вялікія. Але гэтыя задачы з поспехам будуць вырашаны. Зарукай гэтаму служаць нашы з кожным годам усё больш мацнеючыя калгасы, соўгасы, МТС. Зарукай гэтаму служыць магутны стаханаўскі рух. Зарукай гэтаму з'яўляецца тое што мы расцём, развіваемся, мацнеем у краіне Саветаў, якою кіруе комуністычная партыя і наш любімы правадыр і настаўнік таварыш Сталін.

М. Матусевіч

За рашучае ўмацаванне фінансавай дысцыпліны

Пры абмеркаванні плана 1937 года неабходна падкрэсліць важнасць пытання аб захаванні фінансавай дысцыпліны, якое з'яўляецца адным з асноўных фактараў зніжэння сабекошту прадукцыі. Трэба сказаць, што ў цэлым радзе гаспадарчых арганізацый з гэтай справай абстаіць нядобра і ў першую чаргу ў галіне прамысловасці будаўнічых матэрыялаў і на самым будаўніцтве. Будаўнічыя арганізацыі часта, пад усякімі совусамі стараюцца працягнуць падаражанне будаўніцтва, замест плануемага зніжэння. Напрыклад, на 1937 год мы маем дырэктыву аб зніжэнні кошту будаўніцтва на 12 проц. супроць каштарысу 1935 года. Аднак у 1936 г. не забяспечваецца планавае зніжэнне на 11 проц., а Комунбуд і Белдзяржбуд ужо цяпер прыпадносяць падаражанне будаўніцтва.

Такое-ж становішча і па будаўнічых матэрыялах. У гэтым годзе, паводле пастановы ЦК ВКП(б) і СНК СССР, павінна быць забяспечана рэзкае зніжэнне па будматэрыялах. Што-ж мы маем у нас, у БССР? Нашы арганізацыі, кіруючыя вытворчасцю будматэрыялаў, разважаюць так: „мы зніжэнне даём, але з прычыны таго, што сезон пачаўся рана, у нас стварыўся прарыў“. Такім чынам у завуаляваным выглядзе зніжэнне сабекошту зводзіцца да нічога. У гэтых адносінах характэрным з'яўляецца такі факт. На Магілеўскім цагельным заводзе сабекошт цэглы роўна ў 2 разы большы ад запланаванага. І людзі лічаць, што гэта ў парадку рэчаў.

Пара, нарэшцэ, будаўнічыя арганізацыі ўвесці ў совецкія рамкі і прымусіць іх выконваць пастановы партыі і ўрада.

Трэба адзначыць, што па цэламу раду галін прамысловасці пры планаванні дапускаюцца заніжаныя паказальнікі і гэта часамі дае магчымасць гаварыць аб неіснуючых поспехах, спрачацца аб звышпланавых прыбытках і т. д. Возьмем шчацінную прамысловасць. Для яе ў 1935 г. была запланавана норма выдаткавання сыравіны на адзінку вырабу значна большая, чым фактычна была дасягнута ў 1934 г. У сувязі з тым, што гэтыя нормы былі няправільныя, шчацінная прамысловасць, зразумела, іх перавыканала, і яе кіраўнікі не саромячыся гавораць аб сваёй добрай рабоце, аб наяўнасці сотняў тысяч рублёў звышпланавых прыбыткаў.

Можна назваць цэлы рад галін прамысловасці, дзе гэты разрыў выражаецца ў дзесятках мільёнаў рублёў. У нас з швейнай прамысловасцю ў гэтым годзе атрымалася так: было запланавана фінансаванне з бюджэта 14 млн. руб., а будзе прыбытак каля 22 млн. руб. Тут ёсць некаторыя папраўкі на змены ў цэнах сыравіны, але калі ўлічыць і гэты момант, то ўсё-ж атрымліваецца вялікі разрыў.

Нельга прайсці міма таго, як у нас даецца ацэнка выканання плана. На наш погляд, тут ёсць вялікія пагрэшнасці. Вось для прыкладу Бабруйск, дзе паўтарылі гісторыю Гомельскай парфумернай фабрыкі, якая „выконвала“ план за кошт выпуску зубнога парашку. У Бабруйску-ж наляглі на варэнне, Выпусцілі гэтага варэння столькі, што яго не было куды збываць. Асартыментны-ж план не выконваецца. Людзі ідуць па лініі найменшага супраціўлення.

Трэба дабіцца, каб у 1937 годзе такія рэчы не паўтараліся і выкананне плана лічылася не толькі сумарна, але-ж абавязкова і па асартыменту.

Пытанне аб нізавой мясцовай прамысловасці. Яна ўсё яшчэ ў радзе раёнаў застаецца беспрытульнай. Райвыканкомы, на жаль, вельмі мала займаюцца сваёй прамысловасцю. Не ўдзяляе ёй належнай ўвагі і НКМясцпром БССР, які часцей за ўсё абмяжоўваецца даваннем заключэнняў аб выніках работы нізавой прамысловасці, або-ж, калі нехапае сродкаў, хадайнічае перад СНК аб выдачы датацыі.

Пытанне аб сабекошце прадукцыі соўгасаў. Ужо надыйшоў час, каб ушчыльную падыйсці да пытання аб рэнтабельнасці соўгасаў. Ёсць-жа яшчэ некаторыя соўгасы, якім даплачвалі па фонду асваення за масла ў два разы больш рыначнага кошту. Прычым часамі атрымліваецца так: по́бач размешчаны два соўгасы, у іх аднолькавая глеба, аднолькавая аснашчонасць, толькі ў адным соўгасе гаспадарнічаюць добра, а ў другім дрэнна; адзін ідзе амаль без датацыі, а другі—с такімі датацыямі, аб якіх ўжо гаварылася вышэй.

Адносна калгасных грашовых даходаў. Мы да апошняга часу гэтай справай займаліся вельмі мала. Між тым па лініі пашырэння даходаў ёсць вялікія магчымасці. Напрыклад, у цэлым радзе выпадкаў на будаўнічых і дарожных работах значная ўдзельная вага аднаасобнікаў у той час, калі ў калгасах часта рабочыя рукі і цягавая сіла выкарыстоўваюцца слаба.

Зараз праводзіцца работа па налічэнню падаходнага падатку замест сельскагаспадарчага падатку. Выяўляецца, што ёсць такія калгасы, дзе, калі перавесці прадукцыю ў грашовае выражэнне, то вынікі работы калгасаў у грашовым выражэнні атрымліваюцца у 2—3 разы большыя, чым па гадавой справаздачы, якую прыняў НКЗем. Скажам, за цэнтнер ільну калгас атрымлівае 43 руб., а ў гадавых справаздачах ён ацэньваецца па 15 руб. Або ў адным з калгасаў ёсць 170 цнт. лубіну, а гэта ацэньваецца ўсяго ў некалькі сот рублёў. Атрымліваецца, такім чынам, што мы да гэтага часу ў радзе выпадкаў давалі няправільную ацэнку балансаў у калгасах і што нават за простай арыфметыкай пры складанні гадавых справаздач у калгасах ніхто як належыць не сачыў. Распрацоўкай гэтых матэрыялаў трэба сур‘ёзна заняцца.

Акад. Я. Афанасьев.

Аб севазваротах і асваенні новых зямель.

У барацьбе за стаханаўскія ўраджаі першаступянёвую ролю адыгрывае пытанне ўвядзення севазваротаў. Між тым становішча з гэтай справай у нас яўна нездавальняючае. Севазваротаў на месцах фактычна часта не існуе, а ёсць толькі некаторыя спробы пераносу старога ў новыя рамкі. Далёка яшчэ недастаткова плануе гэту справу НКЗем БССР. Часта бывае, што дырэктывы НКЗБ не супадаюць з мясцовымі гаспадарчымі і прыроднымі ўмовамі.

Што трэба зрабіць для таго, каб стаць на цвёрды і грунтоўны шлях увядзення севазваротаў? Перш за ўсё трэба сапраўды пабальшэвіцку ўзяцца за гэту справу, узяцца па сур'ёзнаму, з усёй смеласцю і рашучасцю. Неабходнасць севазваротаў на месцах ужо ўсвядомлена і пытанне ўпіраецца толькі ў аперацыйнае кіраванне. НКЗему неабходна выкарыстаць усе існуючыя матэрыялы, каб канчаткова ўстанавіць самыя тыпы севазвароту, выправіць наяўныя недахопы ў прапрацоўцы пытання севазваротаў. Нельга сказаць, што ў нас ужо ўсё выпрабавана і ўсё гатова для гэтай справы. Схемы тыповых севазваротаў павінны абавязкова ўключаць у сябе ўвесь комплекс агратэхнічных мерапрыемстваў, якія-б адпавядаў таму ці іншаму тыпу севазвароту. Трэба адзначыць, што ў гэтых адносінах Інстытут аграглебазнаўства і хімізацыі Акадэміі Навук БССР у пачатку бягучага года перадаў НКЗему праект інструкцыі па ўжыванню ўгнаенняў у сістэмах севазвароту.

Наступны момант—гэта раёнаванне стандартных севазваротаў. Раёнаванне неабходна правесці не толькі па зонах існуючых новых культур, а правесці яго аж да сельсоветаў і калгасаў. Адной з асноўных баз для раёнавання з'яўляюцца мясцовыя сельскагаспадарчыя ўмовы. У аснове ляжыць глеба. Падыход павінен быць дыферэнцыяваным не толькі для раёнаў, але і для калгасаў. Таксама патрэбна дыферэнцыяцыя і ўнутры калгасаў, бо бываюць выпадкі, калі калгасу даводзіцца весці сваю гаспадарку на вельмі рознастайных глебах (напрыклад: на лёгкіх, цяжкіх, забалочаных і нармальных па воднаму рэжыму).

Для таго, каб рацыянальна і планава паставіць гэту справу, перш за ўсё трэба мець глебавыя карты. Інстытут аграглебазнаўства і хімізацыі Акадэміі Навук БССР вырашыў пытанне аб картаграфаванні для ўсёй тэрыторыі БССР у трохкіламетравым маштабе. Карты размножаны і даны для ўсіх раёнаў, але гэтых карт недастаткова для ўвядзення раёнавання ў сельсоветах і калгасах іменна з прычыны стрыкатасці глебы. Значыць, трэба ісці далей, трэба даць карты для сельсоветаў, трэба даць іх для паасобных калгасаў. Гэта вялікая работа, але яе трэба выканаць. Інстытут ужо склаў звыш 500 карт для паасобных калгасаў, але гэтага, зразумела, далёка недастаткова, і гэту работу трэба фарсаваць.

Лічачы, што справа з картаграфаваннем у рэспубліканскім маштабе ў агульным закончана, што схемы ўстаноўлены, методыка выпрацавана, складанне глебавых карт па калгасах трэба перадаць лабараторыям МТС і хатам-лабараторыям. На гэты шлях, па ўзгадненню з НКЗБ, Інстытут практычна ўжо стаў. У параўнанні з іншымі саюзнымі рэспублікамі ў гэтых адносінах мы не адстаем, а нават некалькі пайшлі ўперад. Але ўсё-ж работа гэта разгорнута яшчэ недастаткова. Да рэчы, арганізацыя хат-лабараторый ідзе яшчэ маруднымі тэмпамі і гэту справу трэба прыспешаць, бо жыццё не чакае. У зімовы перыяд трэба арганізаваць рад канферэнцый па МТС з растлумачэннем пытанняў арганізацыі севазваротаў. Асабліва неабходна фарсаваць работу ў НКЗеме як у адносінах устаноўкі самых тыпаў севазваротаў і іх раёнавання, так і па складанню глебавых карт для калгасаў пры дапамозе лабараторый МТС і хат-лабараторый і пры метадалагічным кіраўніцтве інстытута аграглебазнаўства Акадэміі Навук БССР.

Неабходна спыніцца яшчэ на пытаннях асваення новых зямель. Праблема вялікая і выключна актуальная. Інстытут аграглебазнаўства працуе над ёю цэлы рад гадоў. Першыя вынікі работы ўжо апублікаваны ў друку.

У 1934 г. была дана першая характарыстыка на існуючы фонд нанова асвойваемых зямель. У адносінах натуральна-гістарычнай характарыстыкі ўгоддзяў мы маем матэрыялы. Ёсць матэрыялы аб тым, якія комплексы існуюць па нашых галоўнейшых раёнах. Мы ўжо падышлі і да пытання вывучэння метадаў асваення, для чаго ў першую чаргу спатрэбілася класіфікацыйная схема. Для таго, каб устанавіць метады асваення, трэба ісці не па шляху сляпога эмпірызма, а мець рабочую гіпатэзу. У маіх работах такая рабочая гіпатэза дана ў выглядзе вытворчай класіфікацыі ўгоддзяў, арыентуючай метады і прыёмы асваення і акультурвання новых зямель. Мы спрабавалі гэта вывучыць на канкрэтных прыкладах, выдзеліўшы асноўныя тыпы. Выяўлены вялікія масівы арганагенных глебаў і тарфянікаў. Арганагеннымі глебамі мы не займаліся, бо гэтым пытаннем займаецца Інстытут балотнай гаспадаркі; мы ўзялі мінеральныя глебы, сярод якіх выдзяляюцца так званыя хмызнякі, г. зн. сухадольныя лугі з хмызнякамі, дайшоўшыя да поўнага адзічэння і абясцэньвання. Паводле арыентавальных падлікаў, у БССР такіх зямель налічваецца каля 150 тыс. га. Калі іх абнавіць, то яны з'явяцца надзвычайна добрымі землямі.

Другім тыпам зямель з'яўляюцца пясчаныя пералогі, якіх у сярэдняй зоне і Палессі, прыкладна, налічваецца каля 160 тыс. га. Гэтыя землі па сваіх прыродных якасцях значна адрозніваюцца ад хмызняковых. З той прычыны, што пясчаныя пералогі параўнаўча даўно вывучаліся Новазыбкаўскай даследчай станцыяй, то мы ўзяліся за хмызняковыя землі, якія зусім не вывучаліся як у БССР, так і ў саюзным маштабе. Мы правялі распашку хмызнякоў у 1934 годзе. План асваення ў першым годзе быў каля 6—7 га. Пасеяны на гэтым участку авёс даў у сярэднім 19 цнт. з га.

Як асвойвалася гэта зямля? Перш за ўсё было праведзена дрэнаванне закрытым дрэнажам пры ўдзеле балотнага інстытута. Пасля добрай апрацоўкі зямлі было дана адпаведнае ўгнаенне, у тым ліку і тарфяное. (Гэтыя землі абавязкова патрабуюць вапнавання). Па некаторых вопытах мы атрымалі ўраджай да 26 цнт. з га. На жаль, аб гэтых вопытах мала вядома шырокай грамадскасці. Аднак, былі спробы ачарніць работы на Мацюцкім апорным пункце па асваенню хмызнякоў. Нам давялося правесці жорсткую барацьбу з многімі тымі, хто спрабаваў сарваць гэту работу.

Пры асваенні хмызнякоў намі была ўведзена культура лубіну. Першыя вопыты атрымаліся надзвычайна эфектыўнымі. Аказалася, што калі цаліна хмызнякоў узворваецца ўвесну і ўвесну-ж праводзіцца пасеў, то ні адна культура не вытрымлівае і гіне, аднак лубін добра рос. Гэтым адкрываюцца шырокія перспектывы асваення хмызняковых цяжкіх зямель пры садзейнасці культуры лубіну.

Такім чынам для асваення хмызнякоў можна шырока скарыстаць мясцовае ўгнаенне: торф, лубін, вапну. Усё гэта ёсць у калгаснікаў і можна абыйсціся без прывозных угнаенняў. Праўда, забалочаныя ўгоддзі ў першую чаргу неабходна дрэнаваць.

Такі рэзультат нашага вопыту па асваенню хмызнякоў.

Пасля вопытаў над забалочанымі глебамі хмызнякоў наш інстытут прыступіў да вывучэння метадаў асваення, так званых пясчаных пералогаў. Спробы іх асваення ў БССР пакуль што яшчэ не даюць у калгасах адчувальных рэзультатаў. Землі гэтыя дрэннай якасці—пухкія пяскі. Няўдалая апрацоўка іх вядзе да распылення і развейвання.

Вопыты асваення сухіх пяскоў на Новазыбкаўскай даследчай станцыі за шматгадовы перыяд даводзяць ураджай на іх да 150 пудоў з га пры лубінізацыі. Пры ўдзеле торфу гэта справа дасць больш шпаркі і рашучы эфект. Вопыты вядуцца нашым інстытутам у адным з калгасаў (Арэшкавічы) на пухкіх сыпучых, амаль бяздонных пясках. Шкада толькі, што першы год аказаўся вельмі суровым, засушлівым. Але ўсё-ж рэзультаты пасеваў лубіну і бульбы атрымаліся даволі добрыя. На землях гэтага-ж калгаса, таксама пясчаных, але раней апрацаваных, мы атрымалі даволі высокі ўраджай. Жыта мы атрымалі з двух гектараў у сярэднім па 16 цнт., у той час як калгас не выходзіў пакуль што з рамак 6, максімум 8 цнт. з га, ячменю атрымана 17—18 цнт., а на некаторых дзялянках—нават 20 цнт. з га і бульбы з двух гектараў атрымана па 2100 пудоў з га. Атрыманыя рэзультаты вопытаў на пясках безумоўна паслужаць узорам не толькі для адзначанага калгаса, але і шырока за межамі яго.

Трэцяя наша спроба была накіравана на асваенне так званых мокрых пяскоў, асабліва распаўсюджаных у Палессі. Гэтыя пяскі вельмі тонкія, але ў іх, з прычыны нізкага рэльефа, блізка грунтовыя воды. І вось сёлетні засушлівы год аказаўся для іх найбольш спрыяючым. Але ўсё-ж пры сярэдніх метэрыялагічных умовах БССР там большасць культур сапраўды церпіць ад лішку вільгаці. Таму нам трэба працаваць над дапасаваннем культур і агратэхнікі і для вільготных гадоў, трэба, можа быць, прадумаць пытанне аб асобных севазваротах. З вопыту асваення і акультурвання мокрых пяскоў у 1936 г. можна адзначыць, што асабліва ўдаліся культуры канапель, ячменю і нават пшаніцы. Адсюль відаць, што і гэтыя закінутыя землі—мокрыя пяскі аказаліся землямі даволі прыгоднымі,

Крэчмер

Эканоміць электраэнергію

Напружанасць энергетычнага баланса ў плане 1937 года відавочная. У сувязі з гэтым трэба адзначыць, што ў радзе выпадкаў з боку НК Комунальнай гаспадаркі і Дзяржплана БССР не праяўлялася належнай настойлівасці пры вырашэнні паасобных пытанняў, маючых адносіны да ўзмацнення нашай энергаўзброенасці. Ёсць шмат фактаў, калі можна было-б больш шпарка вырашаць гэтыя пытанні. У якасці канкрэтнага прыкладу можна прывесці факт з пабудовай новай электрастанцыі ў Гомелі. Справа цягнецца з 1928 года. На праектаванне затрачана ўжо звыш 1 млн. руб., а вынікаў пакуль што ніякіх няма.

Другі факт. Да гэтага часу яшчэ не вырашана пытанне з Кабелянскім торфамасівам. Не гледзячы на тое, што ёсць дзесяткі розных лічбаў і вылічэнняў, усё-ж якія-небудзь вычарпальныя даныя аб запасах торфу на гэтым масіве адсутнічаюць.

Але горш за ўсё тое, што і наяўныя энергетычныя рэсурсы ў нас выкарыстоўваюцца зусім нездавальняюча. Яшчэ да гэтага часу мы не займаліся колцаваннем станцый, а гэта справа выключна важная. Нам прыходзіцца часамі выключаць цэлую групу прадпрыемстваў, але калі-б побач была яшчэ адна станцыя, дык яна магла-б зняць гэты пік. Калі ўзяць нават такія магутныя электрастанцыі як Менская і Гомельская, дык і яны не могуць назваць косінуса вышэй, чым 0,7—0,6 у той час, калі Масква, Ленінград дабіліся ўжо 0,9 і дасягаюць да цэлай адзінкі. Гэта значыць, што ў нас 30 проц. магутнасці выпускаецца ў трубу. Гомельская электрастанцыя штогод, пры ўстаноўленай магутнасці ў 10500 квт., траціць каля 600 квт. Да таго-ж ёсць вельмі вялікі перапал паліва. У першым паўгоддзі 1936 г. Гомельская станцыя атрымала 126 тыс. руб. штрафаў ад прадпрыемстваў выключна за тое, што ў іх дрэнны „косінус *фі*". Мы вывучалі пытанне, чаму на прадпрыемствах не робяць індывідуальных прыводаў, чаму не пераменяць, калі трэба, трансфарматараў, але тлумачэнне адно: „на гэта няма асігнаванняў“.

Траты ў значнай ступені залежаць ад дрэннага стану сеткі. Гомельская сетка пабудавана яшчэ ў 1928 г. і разлічана на значна меншую магутнасць. Сетка прыйшла ў поўную несуадпаведнасць да прад‘яўляемых ёй патрабаванняў. Трэба мяняць некалькі тысяч слупоў. Аднак на гэту справу звяртаецца мала ўвагі.

Пытанне рэканструкцыі сеткі для нас з‘яўляецца надзвычайна важным і ім трэба сур‘ёзна заняцца

Л. ДЗЕГІРЭЎСКІ.

Аб няўвязках у планаванні

Недахопы планавання, няўвязкі паміж паасобнымі ведамствамі нярэдка яшчэ даюць сябе адчуваць у практычнай рабоце. Асабліва трэба падкрэсліць важнасць пытання аб поўнай узгодненасці прамысловага будаўніцтва з усёй гаспадаркай раёна.

У нас, у Быхаўскім раёне, атрымаўся такі недарэчны выпадак. Ацэтонаваму заводу асігнавалі на IV квартал звыш 0,5 млн. руб. на пабудову вадаправода і вадакачкі. Здавалася-б, што вельмі простая справа весці вадаправод праз горад, паставіць, прыкладна, 10—12 вадаразборных калонак і забяспечыць вадой насельніцтва. Але Наркомгас не пажадаў ўдзельнічаць у вадаправодзе некалькімі дзесяткамі тысяч рублёў, бо, бачыце, будаўніцтва праходзіць па лініі НКМясцпрома. Два наркаматы не могуць дагаварыцца і зрабіць агульную справу, выгодную і неабходную для ўсіх. Горад так і застаецца без вады. Даводзіцца свідраваць артэзіянскія калодзежы па 50—60 метраў і атрымліваць ваду з вялікімі цяжкасцямі.

Другі прыклад. У Быхаве ёсць нейкая халупка, якая называецца электрастанцыяй. Яна абсалютна не задавальняе горад. У той-жа час на ацэтонавым заводзе стаіць нескарыстаны рухавік у 336 конскіх сіл. Колькі мы не стараліся, але ніяк не маглі дабіцца скарыстання гэтага абсталявання, не гледзячы на тое, што заводу яно непатрэбна. А лёгка-ж яго скарыстаць і даць электраэнергію гораду.

Не мала прабелаў у планаванні і ўчоце ў галіне сельскай гаспадаркі. Калі ўзяць эксплікацыю зямель у раёне, то якую лічбу не возьмеш, ніводнай з іх нельга верыць, бо ўчот вёўся няправільна. Атрымліваецца простае очкаўцірацельства. Калі прыходзіцца засяваць яравы клін, а азімы ўжо засеян, дык папару не застаецца нават і метра. Чаму? Таму што верылі на слова, мала было праверкі. Асабліва гэта заўважалася за апошнія гады пры ўздыме цаліны. Зямля ляжала аблогай, а яе лічылі за цаліну і давалі зводкі па ўздыму цаліны на-вока, без правільнага абмеру. У плане на 1937 г. трэба будзе ў гэтай справе дабіцца рашучага пералому і чоткасці, каб мець папар і ўвесці севазварот. Да рэчы, севазвароты ў нашым раёне ўводзяцца вельмі марудна; яны ўведзены усяго ў 10 калгасах з агульнага ліку 140.

Некалькі слоў аб сцягванні хутароў. Намячалі мы на 1936 год не малую лічбу па сцягванню хутароў, але ў сувязі з недахопам крэдыта—справа рухаецца вельмі марудна. Гэта моцна адбіваецца на гаспадарчым і палітычным умацаванні калгасаў, а таксама на развіцці калгаснага будаўніцтва. У 1937 г. трэба сур‘ёзна заняцца сцягваннем хутароў і падмацаваць гэту справу крэдытамі.

Дрэнна ў нашым раёне абстаіць справа з калгаснымі млынамі, Ёсць тут не мала людзей: і вагаўшчыкаў, і кладаўшчыкоў, і вартаўнікоў, а млыны мелюць праз гадзізу па чайнай лыжцы. Між тым на гэтых млынах ёсць добрыя сілавыя ўстаноўкі, нафтавікі, паравікі, ёсць добрыя плаціны. Усё гэта можна было-б скарыстаць. Паставіць маленькую дынамамашыну—вось табе і свет у калгасе. А калгасы моцныя, маглі-б затраціць на гэту справу па 5—6 тысяч рублёў. Пісаў я наконт гэтай справы і ў НКЗем, і ў Дзяржплан БССР, але адказу не атрымліваў.

Хачу спыніцца яшчэ на пытанні лесараспрацовак. У нас, у Гамарнянскім леспрамгасе, які налічвае сотні тысяч кубаметраў драўніны, ёсць вялікі перастой лесу. Больш 50—60 тыс. куб. мтр. у год не вырубаецца. Да вадаахоўнай зоны гэтыя лясы не адносяцца і можна забяспечыць больш поўнае скарыстанне лясных рэсурсаў.

Вось мае заўвагі да плана 1937 года.

З. Горкін

Некалькі заўваг к плану 1937 г.

У Бабруйску вельмі востра стаіць пытанне ў адносінах электраэнергіі. Райплан узнімаў пытанне аб колцаванні і блакіроўцы электрастанцый, але адказу на яго не мае. Трэба, каб адпаведныя арганізацыі заняліся гэтай справай і ў бліжэйшы час яе вырашылі. У Бабруйску ёсць тры электрастанцыі. Па гарадской сетцы атрымліваецца ўсяго 1200 квт., ад дрэваапрацоўчага камбіната горад атрымлівае да 800 квт. (праўда камбінат дае энергію тады, калі гэта яму выгодна). У сувязі з пабудовай Бабруйскага завода № 4 горад урэзваецца на 400 квт. У 1937 годзе ў Бабруйску будзе будавацца ЦЭЦ на 4000 квт. Вось нашы рэсурсы. Трэба адзначыць, што ў нашай сетцы ёсць вялікія страты, (25—30 проц.) энергіі, бо яна амаль не пераабсталёўвалася на працягу ўсяго часу. Падобныя страты мяжуюць са злачынствам. Неабходна прыняць тэрміновыя меры, каб пакласці гэтаму канец.

Нельга абыйсці маўчаннем пытання аб няўвязках у будаўніцтве гідраэлектрастанцыі, кошт якой складае 94 тыс. руб. Шлюзы будавала адна арганізацыя, а ўстаноўку—другая (Белводгас і Белсельэлектра). У выніку прадстаўнікі Белсельэлектра знаходзяць, што шлюзы праведзены няправільна, што ёсць пагроза затаплення 1400 га сенажаці. А ці-ж нельга было гэтага ўнікнуць?

Хачу далей закрануць пытанне аб цагельнай вытворчасці. Сродкі на будаўніцтва цагельных заводаў атрымліваюцца па бюджэту бягучага года, што затрымлівае разгортванне работы. У прыватнасці, на Бабруйскіх цагельных заводах навесы (павеці) да гэтага часу не пакрыты і цэгла-сырэц знаходзілася пад адкрытым небам. Такога становішча ў далейшым цярпець нельга. Сродкі на капіталаўкладанні павінны адпускацца з такім разлікам, каб і па цагельных і тарфяных прадпрыёмствах да красавіка месяца будаўніцтва і падрыхтоўка да сезону былі цалкам закончаны. РВК і райпланы трэба абавязаць, каб гэтыя сродкі былі поўнасцю выкарыстаны. Нельга не адзначыць, што ў нас, у БССР, не распрацавана пытанне аб сухім прасаванні.

Трэба закрануць асобна становішча нашых арцельных цагельных заводаў. Тут заўважаецца вялікая цякучасць рабочай сілы, што моцна адбіваецца на ўсёй вытворчасці. З боку раду кіраўнікоў арцельных заводаў праяўляецца паўнейшая бяспомачнасць у барацьбе з цякучасцю. Многія арцелі зусім не адчуваюцца як вытворчы арганізм. У Бабруйскім раёне ёсць тры цагельных арцелі, якія разам даюць да 4 мільёнаў цэглы. Але працуюць яны значна горш, чым дзяржаўныя заводы. Апрача дрэннай арганізацыі працы, арцельныя заводы вельмі слаба механізаваны.

Адносна калгасных цагельных заводаў. НКЗем гэтай справай кіруе дрэнна. У Бабруйскім раёне было намечана 11 напольных печаў. Асігнавалі на гэту справу 9 тыс. руб., а скарыстана-ж усяго толькі 3 тыс. руб. Чаму не скарыстаны астатнія грошы? Толькі па прычыне нераспарадчасці. Будаўніцтва новых заводаў ідзе таксама з рук вон дрэнна. Вось яшчэ адзін факт. НКЗем праводзіў выпрабаванне глін праз райза. Частка ўзораў дзесці згублена, а лёс другой часткі, прысланай у НДІ прамысловасці, зусім невядомы.

Некалькі заўваг аб лясной прамысловасці. Пастанова ўрада аб ахове лясоў патрабуе энергічнай работы па адшуканню новых відаў паліва. У плане-ж гэты момант адсутнічае. У прыватнасці я хачу спыніцца на пытанні аб брыкетыроўцы. Яшчэ пры складанні плана другой пяцігодкі мною высоўваўся перад Дзяржпланам БССР праект пабудовы брыкетыровачнага завода. Былі даны разлікі. Адзін Бабруйскі раён можа даць дзесяткі тысяч кубаметраў брыкетаванай ігліцы і іншых адыходаў. Трэба забяспечыць поўнае скарыстанне ўсіх дробных адыходаў дрэваапрацоўчай прамысловасці. На базе адыходаў у Бабруйску выпускаецца 14 млн. бірак, парніковыя рамы і інш. І ўсё-ж шмат адыходаў застаецца яшчэ невыкарыстанымі.

Падрыхтоўка да ўсесаюзнай сельскагаспадарчай выстаўкі мімаволі наводзіць на думку, што ў нас яшчэ мала ініцыятывы рознастаіць вытворчасць сельскагаспадарчай прадукцыі. Уперліся мы ў адзін і той-жа тып паляводства; як і пяць год таму назад сеем жыта. авёс, а аб новых культурах думаем мала. Тое самае атрымліваецца з дапаможнай гаспадаркай. Няўжо нельга шырока паставіць развядзенне рыбы, пчол, рознастайнай хатняй птушкі і т. д? Трэба забяспечыць больш шырокае развіццё так званай дапаможнай гаспадаркі. І наогул план сельскай гаспадаркі трэба прапрацаваць больш глыбока і ўсебакова.

В. Палякоў

Больш увагі пытанням планавання

Пры планаванні іншы раз застаюцца „незаўважанымі“ праявы проста антыдзяржаўных тэндэнцый. Прывяду такі тыповы прыклад. У Суражскім раёне ёсць кардонная фабрыка імя Вароўскага. У мінулым годзе па гэтай фабрыцы былі запланаваны суадносіны прадукцыйнасці працы да зарплаты не 3 к 1, а 1 к 3. Атрымалася, што зарплата расце на 7,4 проц., а прадукцыйнасць працы змяншаецца на 28,3 проц. У выніку гэтага па данай фабрыцы быў запланаваны ўбытак у 150 тыс. руб. Такія моманты наглядаюцца таксама на ільняным і спіртавым заводах у Янавічах. Трэба сказаць, што галоўныя кіраўніцтвы вельмі слаба займаюцца планамі сваіх прадпрыемстваў. Мне думаецца, што і аддзелу прамысловасці Дзяржплана трэба больш канкрэтна падыходзіць да кожнага прадпрыемства, даваць больш крытычны аналіз намячаемых планавых паказальнікаў. Факт-жа, які прыведзен мною па фабрыцы імя Вароўскага, нельга інакш разглядаць, як проста злачынныя адносіны да плананання.

А вось яшчэ прыклад, які гаворыць аб недахопах у планаванні. Тая-ж фабрыка імя Вароўскага да 1932 г. вырабляла выключна кардон. Зараз яна прымацавана да Чашніцкай фабрыкі „Звязда“ і вырабляе драўляную масу. Драўляная маса перавозіцца на Чашніцкую фабрыку, размочваецца і пускаецца на паперу. Значыць атрымліваецца падвойны працэс апрацоўкі, а адсюль падаражанне сабекошту. Паўстае пытанне аб забеспячэнні Чашніцкай фабрыкі сыравіннай базай, пытанне аб тым, каб драўляную масу выраблялі і пускалі на паперу на фабрыцы „Звязда“, а на фабрыцы імя Вароўскага выраблялі кардон, чым будзе забяспечана значнае зніжэнне сабекошту.

Адносна малых заводаў, маючых часта немалаважнае значэнне як для раёна ў цэлым, так і для яго паасобных галін прамысловасці. У Суражскім раёне ёсць, напрыклад, гонтарэзны завод, які-б намнога забяспечыў будаўніцтва дахавым матэрыялам. У даны момант гэты завод даведзен да канчатковага разбурэння. Атрымліваючы ад яго каля 15—20 тыс. руб. чыстага прыбытку ў год, Лесбел, як на жарты, у бягучым годзе адпусціў на рамонт усяго 500 руб. Райвыканком разам з райкомам партыі ў адзін час парашылі нават зусім закрыць гэты завод, бо ўсе трубы канчаткова перагарэлі і стварылася вялікая пагроза ў пажарных адносінах. Замест таго, каб укласці якіх-небудзь 5—6 тыс. руб. у рамонт данага завода, увесці тры змены і тым самым павялічыць выпуск прадукцыі Лесбел абмяжоўваецца толькі тым, што забірае чысты прыбытак.

Коратка аб элекрыфікацыі. Мястэчка Сураж у гэтых адносінах знаходзіцца ў самых дрэнных умовах. Электрасетка складаецца тут выключна з жалезных правадоў і таму 50—60 проц. электраэнэргіі застаецца ў сетцы. У выніку гэтага атрымалася, што амаль усё местачковае насельніцтва выключана з сеткі і пакінуты толькі ўстановы, а між тым дроў паглынаецца вельмі многа. Пытанне аб перабудове сеткі ў Суражы стаіць надзвычайна востра.

Зараз некалькі слоў адносна калгаснай прамысловасці. У нас у Суражскім раёне існуе 4 цагельных калгасных заводы, два вапняных, а чарапічнага завода ніводнага няма, хоць у такім прадпрыемстве, адчуваецца вялікая патрэба, ды і сыравіны для вырабу чарапіцы у нас ёсць вялікія запасы. Калі мы ўзнялі гэта пытанне ў раёне, дык калгаснікі з вялікай ахвотай адклікнуліся на нашу прапанову. Але крэдыту на будаўніцтва гэтага завода не было адпушчана, у той час як кошт пабудовы яго выразіцца ў 25—30 тыс. руб. і ўкласці такую суму аднаму калгасу не пад сілу. Неабходна дапамагчы калгасу кароткатэрміновымі крэдытамі. На жаль, колькі мы не пісалі адносна гэтага ў НКМясцпром, ніякага адказу і да гэтага часу не атрымалі. Калгаснікі прывезлі будаўнічыя матэрыялы, усё падрыхтавана і справа зараз застаецца толькі за тэхнічным кіраўніцтвам і фінансаваннем.

Хачу спыніцца на пытанні ўвядзення севазваротаў. Трэба адзначыць, што у нас, у БССР, гэта справа недастаткова прапрацавана. Наколькі я памятаю, яшчэ ў 1932 годзе мы ўжо мелі некалькі схем севазваротаў, прысланых у раён. НКЗем зацвярджае схему севазвароту з падвойнымі палямі, а праз некаторы час адмяняе яе і ўводзіць сяміпольную і т. д. Наш раён ільно-жывёлагадоўчы, а прыслалі нам схему севазвароту з 27 проц. (да агульнай ворнай плошчы) бесканюшынных севазваротаў, у той час калі глебавыя ўмовы ў нас з‘яўляюцца спрыяючымі для развядзення канюшыны. Апрача таго, вядома, што канюшына з‘яўляецца вельмі добрым папярэднікам для павелічэння ўраджаю ільну і надзвычайна добрым кормам для жывёлы. Атрымліваецца, што ў жывёлагадоўчым раёне на плошчы да 27 проц. пахаці не забяспечваецца развіцця кармовай базы і павелічэння ўраджайнасці ільну. Мы ў раёне, абмеркавалі гэта пытанне і парашылі не прымаць гэту схему. Адаслалі сваё рашэнне ў НКЗем, але які лёс яго так і да гэтага часу яшчэ невядома Мы лічым, што пытанне аб схемах севазваротаў неабходна будзе ўдакладніць і даць цвёрды напрамак у гэтай справе з тым, каб раёны на мясцах не блыталіся і не займаліся адсябяцінай.

II. СОВЕЦКАЕ БУДАЎНІЦТВА

Ф. Стаселько

Жанчына ў советах Беларусі

Совецкі Саюз з‘яўляецца адзінай краінай у свеце, дзе жанчына свабодна і роўнапраўна, дзе яна нараўне з мужчынай будуе соцыялізм. Дыктатура пролетарыята, вызваліўшая працоўную жанчыну, забяспечыла ёй шырокія магчымасці палітычнага і культурнага росту, актыўнага ўдзелу ў дзяржаўным будаўніцтве. Няма такой галіны народнай гаспадаркі, навукі і мастацтва, дзе-б совецкая жанчына не праяўляла сваіх творчых здольнасцей, дзе-б яна не паказала сапраўдных узораў гераізма.

У Сталінскай Канстытуцыі аб правах жанчын запісана, што:

„Жанчыне ў СССР прадастаўляюцца роўныя правы з мужчынай ва ўсіх галінах гаспадарчага, дзяржаўнага, культурнага і грамадска-палітычнага жыцця.

Магчымасць ажыццяўлення гэтых правоў жанчын забяспечваецца прадастаўленнем жанчыне роўнага з мужчынай права на працу, аплату працы, адпачынак, соцыяльнае страхаванне і асвету, дзяржаўнай аховай інтарэсаў маці і дзіцяці, прадастаўленнем жанчыне пры цяжарнасці водпускаў з захаваннем утрымання, шырокай сеткай радзільных дамоў, дзіцячых ясляў і садоў“.

У даным артыкуле я хачу на некалькіх прыкладах паказаць работу жанчын у советах і выканкомах БССР, дзе роля жанчыны расце з кожным годам.

Амаль адна трэць членаў гарадскіх советаў у БССР складаецца з жанчын. У складзе старшынь сельскіх советаў іх налічваецца 106 чал. У складзе членаў советаў на 1 ліпеня бягучага года жанчын налічвалася 11818 чал. або 26 проц. да агульнага ліку членаў советаў БССР. Членаў РВК жанчын налічваецца 1092 чал. 42 жанчыны абраны ў склад Цэнтральнага Выканаўчага Камітэта БССР.

У апошнюю выбарчую кампанію яўка жанчын на выбарчыя сходы ў сельскіх мясцовасцях складала 78 проц., а ў гарадах 91 проц. ад агульнай колькасці выбаршчыкаў, у той час як у 1931 г. яўка жанчын у сельскіх мясцовасцях складала 71 проц., а ў гарадах—54 проц. У бягучым годзе, у выніку абмеркавання праекта Сталінскай Канстытуцыі, выклікаўшага нябачную палітычную актыўнасць усіх працоўных, удзел жанчын на справаздачных сходах яшчэ больш павысіўся. Напрыклад, у Копыльскім раёне яўка жанчын на справаздачныя сходы дасягала да 85 проц., у Магілеўскім—да 89 проц.

За апошні год значна ўзрос удзел жанчын у рабоце масавых органаў советаў—секцый і дэпутацкіх груп. У другой палове 1935 г. секцыянерак было 23492 чал., а ў першай палове 1936 г. налічвалася 27461 чал. У складзе дэпутацкіх груп у бягучым годзе налічваецца 11382 жанчыны.

Гэтыя лічбы гавораць аб тым, што совецкая дэмакратыя ўзняла да жыцця самыя адсталыя ў мінулым масы насельніцтва і ператварыла іх у перадавых барацьбітоў, актыўных будаўнікоў соцыялізма.

Рад жанчын—старшынь сельскіх советаў, секцыянерак і кіраўнікоў дэпутацкіх груп за ўзорную работу былі прэміраваны ЦВК Саюза ССР і ЦВК БССР па ўсесаюзнаму спаборніцтву советаў.

Вось некалькі актывістак совецкай работы.

Ордэнаноска **Гарэлік** Надзежда Наумаўна, з 1920 г.—нязменны член Полацкага горсовета, старшыня секцыі рэволюцыйнай законнасці. Секцыя, якой кіруе тав. Гарэлік, складаецца з 45 чал. і стаіць у ліку перадавых. Шмат разоў т. Гарэлік прэміравалася за ўзорную работу сваёй секцыі. У склад яе секцыі ўваходзяць акруговы і раённы пракуроры, дырэктар хлебазавода, рабочыя і работніцы, камандзіры Чырвонай арміі. І ўсе яны актыўна працуюць. Секцыя мае чоткі план работы, а ў агульным плане горсовета мае свой дзень.

Надзежда Наумаўна займаецца не толькі справамі сваей секцыі, яна цікавіцца і радам іншых пытанняў. Яе ведаюць многія як лепшага члена горсовета. Да яе прыходзяць з рознымі пытаннямі, за парадамі і яна заўсёды стараецца дапамагчы ў рабоце. Дні падрыхтоўкі да Надзвычайнага з'езда тав. Гарэлік яшчэ вышэй узняла работу сваёй секцыі.

Не дарма на яе грудзях блішчыць ордэн Чырвонага Працоўнага Сцяга, якім у дзень 15-годдзя вызвалення Беларусі ад белапалякаў узнагародзіў яе ўрад.

Актыўна ўключылася у работу масавых звенняў советаў дэпутат Менскага горсовета **Хвашчэўская** Марыя Сямёнаўна. Дэпутацкая група скурзавода „Большэвік", якой кіруе т. Хвашчэўская, гэта адна з лепшых груп сталіцы. Тут адчуваецца актыўная работа на працягу ўсяго года і асабліва ў перыяд абмеркавання праекта Сталінскай Канстытуцыі і падрыхтоўкі да з'ездаў советаў. На заводзе тав. Хвашчэўскую любяць і паважаюць за яе чуласць, за дзелавую работу, за таварыскія адносіны, за параду і дапамогу. Сама Марыя Сямёнаўна—стаханаўка. 4 гады яна працавала на шпрыц-апараце (глянцоўка скур), вывучыла тэхніку гэтай справы на выдатна. У дэпутацкай групе завода „Большэвік"—4 члены і 2 кандыдаты горсовета. Але сіла групы не ў 6 чалавеках, а ў тым, што гэта шасцёрка здолела згуртаваць вакол сябе моцны актыў у 50 чалавек, арганізаваць і кіраваць яго работай, і ў гэтым, безумоўна, заслуга старшыні дэпутацкай групы тав. Хвашчэўскай. Дэпутацкая група працуе строга па плану. Паміж дэпутатамі горсовета і прыцягнутым актывам строга размеркаваны абавязкі. Працуючы па плану, дэпутацкая група правяла вялікую работу па ліквідацыі непісьменнасці і малапісьменнасці, па абследванню і рамонту кватэр рабочых, добра правяла дзіцячую аздаравіцельную кампанію і г. д.

Тав. Хвашчэўская 2 разы была абрана ў горсовет і абодвы разы поўнасцю апраўдала высокае званне дэпутата.

Комсамолка **Ціханчук**, Алена Еўціхееўна—гэта адна з лепшых старшынь сельскіх советаў Беларусі. Крыўчанскі сельскі совет, Брагінскага раёна, якім кіруе тав. Ціханчук, заваяваў пераходны чырвоны сцяг. Алена Еўціхееўна на практыцы вырашае важнейшую задачу ўцягнення шырокіх калгасных мас у кіраўніцтва дзяржавай. Яна згуртавала моцны актыў, наладзіла планамерную работу секцый сельсовета. За ўзорную работу тав. Ціханчук была некалькі разоў прэміравана.

Комсамолка **Мельнікава**, Еўдакія Міронаўна, абрана старшынёй Стаінскага сельсовета, Круглянскага раёна, у 1934 годзе. Тав. Мельнікава добра арганізавала работу 3-х секцый: жывёлагадоўчай, добрабыту і па ліквідацыі непісьменнасці і малапісьменнасці. Па яе ініцыятыве ў 3-х населеных пунктах арганізаваны стацыянарныя школы па ліквідацыі непісьменнасці і малапісьменнасці. Школы працуюць планава тры разы ў тыдзень на працягу ўсяго года. Пры сельсовеце адрамантаваны клуб, дзе рэгулярна разгарнулася самадзейнасць калгаснай моладзі. Калі тав. Мельнікаву ў 1934 г. абралі старшынёй Стаінскага сельсовета, ён быў адстаючым, а зараз, дзякуючы правільнаму кіраўніцтву і добра пастаўленай арганізацыйна-масавай рабоце, гэты сельскі совет з'яўляецца перадавым. За добрую работу раённыя арганізацыі прэміравалі тав. Мельнікаву чатыры разы. Да З'езда советаў Стаінскі сельсовет абавязаўся скончыць усе сельскагаспадарчыя работы і разлічыцца з дзяржавай па ўсіх абавязковых плацяжах і пастаўках.

Тав. **Ронжына,** Елена Якаўлеўна—старшыня Аравіцкага сельсовета, Хойніцкага раёна, здолела добра арганізаваць усю работу ў сваім сельсовеце. Напрыклад, жывёлагадоўчая секцыя сельсовета налічвае 51 чал., з іх 20 жанчын. На сваіх пасяджэннях секцыя абмеркавала 31 пытанне, звязанае з развіццём жывёлагадоўлі, стварэннем кармавой базы і арганізацыяй працы на фермах. У выніку ўсяго гэтага, план па буйнай рагатай жывёле па ўсіх сектарах сельсовета выканан на 116,5 проц., па свіннях—на 110 проц., па авечках—на 104 проц. План вырошчвання маладняка па буйнай рагатай жывёле выканан на 114 проц., па свіннях і авечках—на 105 проц. План злучной кампаніі па ўсіх відах жывёлы выканан на 100 процантаў.

Пры сельсовеце працуе 10 секцый, у рабоце якіх удзельнічае 239 чал. За добра пастаўленую арганізацыйна-масавую работу ў сельсовеце тав. Ронжына атрымала ад ЦВК Саюза ССР грашовую прэмію.

Шульман, Елізавета Хаімаўна—намеснік старшыні Грозаўскага сельсовета, Грэскага раёна, адначасова з'яўляецца і старшынёй фінансавай секцыі. У сельсовеце працуе з 1929 года. Праявіла сябе як здольны арганізатар мас на выкананні фінансавага плана і ўсіх гаспадарча-палітычных кампаній. Фінансавая секцыя ў сваім складзе налічвае 48 чал. актыва. За ўдарную работу на фінансавым фронце тав. Шульман прэміравана ЦВК Саюза ССР грашовым падарункам.

Старшыня Прудзінкаўскага сельсовета, Дрысенскага раёна, **Васілеўская** Анастасія Васільеўна за ўзорную работу некалькі разоў была прэміравана. Толькі ў 1935 г. яна атрымала ў якасці прэміі звыш 1000 рублёў. Сваю работу ў сельсовеце тав. Васілеўская пачала з выхавання моцнага актыва ў ліку 150 чал. са складу членаў сельсовета, старшынь калгасаў, брыгадзіраў, загадчыц ферм, членаў секцый, настаўнікаў і інш. Па выкананню гаспадарча-палітычных кампаній яе сельсовет з'яўляецца адным з перадавых. Калгасы сельсовета вядомы сваімі сытымі коньмі, свіннямі, малочнымі каровамі. Калгас „Новы шлях“ за 6 мес. выканаў свой план па малаку і звыш плана прадаў 21000 літраў малака, 3000 цнт. масла. Толькі ад продажу малака гэты калгас мае 54000 руб. даходу. Няма ў сельсовеце бескароўнасці. На працадзень калгаснікі ў гэтым годзе атрымаюць у сярэднім 1 руб. 50 кап. грашыма, апрача зернавых і бульбы.

Нядаўна сельсовет за сродкі калгаса пабудаваў хату-радзільню. У сельсовеце ёсць няпоўная сярэдняя школа, клуб і радыё. Планава працуюць дэпутацкія групы і секцыі.

Тав. Васілеўская кіруе пагранічным сельсоветам і ўсе свае сілы яна прыкладае да таго, каб умацоўваць сваю радзіму, ахоўваць совецкія граніцы.

Тварычоўскі нацыянальны польскі сельскі совет Мазырскага раёна, якім кіруе тав. Мезіна, Елена Вікенцьеўна, з'яўляецца адным з перадавых советаў па выкананню ўсіх гаспадарча-палітычных кампаній. Усе калгасы гэтага сельсовета разлічыліся з дзяржавай па абавязковых збожжапастаўках і па натураплаце МТС поўнасцю і ў тэрмін. У выніку барацьбы за павелічэнне пасеўнай плошчы і ўздыму ўраджайнасці Тварычоўскі сельскі совет дабіўся значных дасягненняў: у 1935 годзе калгасамі было засеяна 712 га, у 1936 г.— засеяна 821 га; таксама ёсць значныя дасягненні ў сэнсе ўгнаення глебы.

Уборка збожжавых культур у гэтым годзе закончана да 10 жніўня, г. зн. на 12 дзён раней мінулага года. Уся арганізацыйна-масавая работа нацсовета праводзіцца планава. План работы прэзідыума даводзіцца да ведама ўсяго працоўнага насельніцтва шляхам рассылкі яго па ўсіх праўленнях калгасаў і вывешвання на спецыяльных дошках сельсовета. За 1936 г. праведзена 20 пасяджэнняў прэзідыума і 5 пленумаў сельскага совета. Пасяджэнні пленумаў і прэзідыумаў сельсовета праходзяць пры шырокай актыўнасці працоўных калгасных мас. Пры сельсовеце арганізавана 10 секцый з якіх асабліва добра працуюць фінансавая і культасветная. Культасветная секцыя за добрую арганізацыю работы была ЦВК Саюза ССР прэміравана ў 1935 г. па соцспаборніцтву советаў у суме 3000 руб. Дзякуючы планавай рабоце фінансавай секцыі і належнай пастаноўцы оргмасавай работы фінансавы план па абавязковых і добраахвотных плацяжах па сельсовету выканан на 168 проц. Рэалізацыя пазыкі другой пяцігодкі праведзена на 125 проц. супроць намётак.

Прыведзеныя факты аб рабоце жанчын у советах і іх масавых органах—секцыях і дэпутацкіх групах з'яўляюцца яркай ілюстрацыяй росту палітычнай свядомасці і актыўнасці жанчын.

Але ёсць яшчэ нямала недахопаў у справе вылучэння жанчын і дапамогі ім у рабоце з боку сельскіх советаў і райвыканкомаў. Не гледзячы на параўнаўча вялікую колькасць жанчын у складзе советаў, вылучэнне іх на кіруючую работу ўсё яшчэ недастатковае.

Жанчын—старшынь сельскіх советаў у бягучым годзе толькі 8 проц. Вылучэнкі, працуючыя ў совецкіх органах, не заўсёды атрымліваюць неабходную дапамогу. Гэта гаворыць аб недаацэнцы некаторымі кіраўнікамі советаў і выканкомаў пытання па уцягненню жанчын у совецкую работу.

Задачай райвыканкомаў, гарадскіх і сельскіх советаў Беларусі з'яўляецца ўзмацненне ўвагі рабоце сярод жанчын, садзейнасці іх росту, бярэжліваму вырошчванню і вылучэнню жанчын на кіруючую работу, выхаванню з перадавых жанчын-стаханавак кіруючых кадраў нашай краіны.

III. ЛЯСНАЯ ГАСПАДАРКА

Г. Нісневіч, Ф. Шумінскі

Лесазагатоўкі ў сувязі з пастановай аб водаахоўнай зоне

Лясны фонд БССР па агульнай плошчы складае 3922,5 тыс. га. Выгоднай лясной плошчы налічваецца 3505,6 тыс. га, пакрытай лесам—3041 тыс. га і нелясной плошчы—416,9 тыс. га.

Размеркаванне лясного фонда па паасобных арганізацыях, паводле матэрыялаў да сыравіннага баланса Лесбела на 1935-36 г., відаць з наступнай табліцы:

Назва арганізацый	Агульная плошча ў тыс. га	У тым ліку		Нелясная плошча	Удзельн. вага арганізацый		
		Пакрытай лесам	Непакрытай лесам		Па агульнай плошчы	Па выгодн. плошчы (лясн.)	Па пакр. лесам плошчы
Лесбел (абсал.)	2640,9	2008,4	368,6	256,7	67,3	67,7	66,0
У проц.	100	76,0	13,9	10,1			
Белхімлес	17,0	14,3	1,2	1,5	0,4	0,4	0,5
У проц.	100	84,1	7,0	8,9			
НКШЗ	392,2	289,7	31,1	71,4	10,0	9,2	9,5
У проц.	100	73,9	7,9	18,2			
Разам дзяржфонда	3049,7	2312,4	397,2	339,6	77,7	77,3	76,0
У проц.	100	75,8	13,1	11,1	—	—	—
Лясы мясц. значэння НКЗБ	822,8	687,8	62,0	73,0	21,0	21,4	22,6
У проц.	100	83,6	7,5	8,9			
Лясы Упаўнаркамсоўгасаў	40,8	32,9	4,2	3,7	1,1	1,1	1,1
У проц.	100	80,6	10,3	9,1			
Лясы Наркомунгаса	9,0	7,9	0,5	0,6	0,2	0,2	0,3
У проц.	100	87,8	5,6	6,6			
Усяго лясного фонда	3922.5	3041,0	464,6	416,9			
У проц.	100	77,5	11,9	10,6	100	100	100

Агульны запас драўніны складае 306210,4 тыс. куб. метраў, з іх на драўніну спелых насаджэнняў прыпадае 97475,3 тыс. куб. мтр. і на драўніну даспяваючых насаджэнняў—64999,2 тыс. куб. мтр. Гэта маса спелых і даспяваючых насаджэнняў умоўна падзяляецца на дзелавую драўніну ў колькасці 95431,8 тыс. куб. мтр. або 58,8 проц., на дравяную—48326,2 тыс. куб. мтр. або 29,7 проц., на адыходы (у масу якіх уваходзіць у асноўным кара дзелавой часткі)—каля 7 проц. і 4,5 проц.—на траты пры распрацоўках лесу (18716,5 тыс. куб. мтр. або 11,5 проц. з агульнай масы драўніны).

Пераважнае месца ў лясных насаджэннях у БССР маюць хваёвыя насаджэнні, якія займаюць 69,4 проц. ад усёй пакрытай лесам плошчы, тады як лісцяныя пароды займаюць: вольха і бяроза 20,3 проц., цвёрда-лісцяныя—5,7 проц. і асіна—4,6 проц. Гэта паказвае на высокую таварнасць лясоў БССР.

Сярэдні банітэт па трэсту Лесбела—II, IV, а значная частка плошчы лясных насаджэнняў мае вышэйшы банітэт з высокім запасам драўніны (да 200 куб. мтр. на 1 га). У сярэднім па БССР запасы спелых насаджэнняў складаюць: хваёвых—136 куб. мтр., лісцяных—180 куб. мтр. на 1 га.

У лясных насаджэннях па ўзростах пераважнае месца займае маладняк, які складае 42 проц. агульнай плошчы насаджэнняў, у той час, як спелыя насаджэнні складаюць усяго 18,3 проц., даспяваючыя—14,8 проц. і сярэднеўзроставыя—24,9 проц. Гэта паказвае на тое, што ў БССР у цэлым маюць перавагу плошчы маладняка і сярэднеўзроставых насаджэнняў.

Удзельная вага лесапакрытай плошчы да агульнай тэрыторыі БССР складае 23,4 проц. Па паасобных-жа раёнах гэты процант хістаецца ад 6 да 40.

Найбольш лясістымі раёнамі ў БССР з'яўляюцца цэнтральныя і паўднёвыя раёны (апрача паўднёва-усходняй часткі БССР) і найменш лясістымі—усходнія і некаторыя заходнія раёны. Але, не гледзячы на наяўнасць высокай лясістасці, некаторыя раёны ўсё-ж з'яўляюцца лесадэфіцытнымі з прычыны наяўнасці ў іх несуразмерна развітай сеткі лесаапрацоўчай прамысловасці. Гэта заўважаецца асабліва ў цэнтральнай частцы БССР. Толькі паўднёва-заходнія раёны маюць высокі процант лясістасці з некаторым лішкам драўніны і не ўцягнутыя ў эксплаатацыю лясныя масівы.

За гады другой пяцігодкі рост лесазагатовак па асноўных лесазагатоўцах характарызуецца, паводле даных ЦУНХУ наступнай табліцай:

Лесазагатоўцы	Загатоўлена драўніны (у тыс. куб. мтр.)			Вывезена драўніны (у тыс. куб. мтр.)		
	1933 г	1934 г.	1935 г.	1933 г.	1934 г.	1935 г
Наркомлес	6144.0	7762,0	7986,0	6331,0	7222,0	7534
У проц.	100,0	126,3	130,0	100,0	114,1	119,0
НКШЗ	321,0	969,0	1113,0	530,0	930.0	1047,0

Лесазагатоўцы	Загатоўлена драўніны (у тыс. куб. мтр.)			(Вывезена драўніны у тыс. куб. мтр.)		
	1933 г	1934 г.	1935 г.	1933 г.	1934 г.	1935 г.
У проц.	100,0	301,9	346,7	100,0	175,5	197,5
Лясная кааперацыя	188,0	368,0	482,0	188,0	368,0	482,0
У проц.	100,0	195,7	256,4	109,0	195,7	256,4
Райлесгасы	157,0	354,0	424,0	145,0	367,0	414,0
У проц.	100,0	225,5	270,1	100,0	253,0	275,5
Усяго	6810,0	9453,0	10005,0	7194,0	8887,0	9477,0
У проц.	100,0	138,8	146,9	100,0	123,5	131,7

З гэтых даных відаць, што загатоўкі і вывазкі драўніны з 1933 г. па 1935 г. па асноўных загатоўцах выраслі: першыя на 46,9 проц., а другія—на 31,7 проц.

За перыяд з 1924 па 1935 г. уключна, г. зн. за 11 год агульны размер лесакарыстання галоўнага і прамежнага (уключаючы мёртвы лес і земфонд) выразіўся лічбай у 105,8 млн. куб. метраў, што складае ў сярэднім штогод 9,62 млн. куб. мтр.

Загатоўка драўніны праводзілася амаль ва ўсіх раёнах рэспублікі, але няроўнамерна. Мы маем раёны з вялікай удзельнай вагой загатовак (1—5 проц.) і побач з гэтым—раёны з вельмі нязначнай удзельнай вагой (0,1—0,2 проц.). Гэта з'яўлялася да апошняга часу, як адзначалася вышэй, прычынай несуразмернай у радзе раёнаў канцэнтрацыі лесаапрацоўчай прамысловасці і неаднолькава зручных транспартных умоў. Зразумела, што кардынальнае значэнне мела і лясістасць. У выніку няроўнамернай эксплаатацыі мы маем рубкі ад 1 да 10 куб. мтр. драўніны на га (паводле даных Лесбела за 1935 г.), у той час, як сярэдняя па БССР рубка складае 3,48 куб. мтр. Штогадовы-ж прырост па БССР роўны 2,2 куб. мтр. на га. Гэта сведчыць аб тым, што водпуск лесу значна перавышае размеры гадавога прыросту.

Для вызначэння размеру магчымага лесакарыстання ў аснову намі бярэцца наяўны запас драўніны спелых насаджэнняў і падзяляецца на тэрмін мяркуемага скарыстання гэтых запасаў, у адпаведнасці з народна-гаспадарчымі патрэбамі краіны і з улікам усіх іншых умоў. У сувязі з тым, што усе лясы Лесбела, у адпаведнасці з пастановай урада ад 2 ліпеня бягучага года („Аб утварэнні галоўнага кіраўніцтва лесаахавы і лесанасаджэнняў пры СНК СССР і аб выдзяленні водаахоўнай зоны“), адыходзяць у водаахоўную зону, а значная частка (26 проц.) усіх яго лясоў па берагах рэк—Заходняй Дзвіны, Дняпра і Бярэзіны ўваходзяць у забаронную зону, дзе рубка лесу зусім не дазваляецца, а таксама ў сувязі з тым, што ў БССР у цэлым маюць перавагу плошчы маладняка і сярэднеўзроставых насаджэнняў (66,9 проц.), дык карэнным чынам змяняецца характар і парадак эксплаатацыі лясоў БССР.

Кубатура водпуску драўніны, існуючая ў сучасны момант, павінна рэзка зменшыцца. Выходзячы з агульнай колькасці ў нас лясоў спецыяльнага прызначэння, водпуск лесу будзе ўтварацца з улікам драўніны прамежнага скарыстання.

Калі прааналізаваць наяўныя запасы спелай і даспяваючай драўніны і наогул існуючыя зараз размеры лесасечнага фонда, то мы ўбачым рэзультаты, перад якімі мы маглі-б апынуцца праз некалькі год, пры захаванні стабільнай рубкі. Запасы спелай і даспяваючай драўніны на 1 студзеня 1935 г. у лясах БССР падзяляюцца так: дзелавой драўніны 95,5 млн. куб. мтр., дравяной—48,3 млн. куб. мтр. адыходаў—18,7 млн. куб. мтр., а ўсяго разам—162,5 млн. куб. мтр.; размеры-ж лесасечнага фонда такія:

	1935 г.	1936 г. (план)
Дзелавая драўніна . . .	6,7 млн. $м^3$	6,5 млн. $м^3$
Дравяная	5,5 „	5,8 „
Разам . .	12,2 млн. $м^3$	12,3 млн. $м^3$

Адсюль запасаў спелай драўніны хапіла-б на 8—9 год, г. зн. да 1942—1943 гг., а запасаў спелай і даспяваючай драўніны хапіла-б на 13—14 год, г. зн. да 1947—1948 гг. Лясныя-ж насаджэнні сярэднеўзроставых груп пяройдуць у групу даспяваючых толькі к 1954 г., а ў групу спелых—к 1974 г., г. зн. разрыў на 10—30 год.

Гэта акалічнасць яшчэ раз пацвярджае тое велізарнае значэнне, якое мае паказаная вышэй пастанова ўрада ад 2 ліпеня 1936 г. Гэта пастанова кладзе канец бессістэмным парубкам і прымушае адпаведныя арганізацыі заняцца як належыць эксплаатацыяй лясоў.

Агульная характарыстыка лясоў Лесбела, падлягаючых перадачы ў забаронную зону, і лясоў, якія засталіся ў эксплаатацыйнай водаахоўнай зоне, паводле даных Лесбела на 1 студзеня 1935 г., падаецца ў наступнай табліцы:

	Агульная плошча ў тыс га	У тым ліку лесапакрытыя	Запасы насадж. ў тыс. $м^3$			Агульн. запасы ліквід. парод у тыс. $м^3$		
			Спел.	Даспяваюч.	Усяго	Дзелав.	Дравян.	Усяго
Агульн. характар ЛПГ .	2640,7	2008,4	68400	46000	114400	71313	31751	103064
Перадана ў забаронную зону .	696	528,0	16900	13500	30040	20060	7347	27407
Застаецца ў водаахоўнай зоне	1945	1480,4	51500	32500	84000	51252	24405	75657

Параўнанне праграммы загатоўкі драўніны ў 1936 г. з яе выкананнем у першым паўгоддзі гэтага года і з астачай праграмы на другое паўгоддзе 1936 г., паводле даных трэста Лесбел, дае наступны малюнак:

	Маса драўніны ў тыс. $м^3$	Дзелавой драўніны ў тыс. $м^3$	Дравяной ў тыс. $м^3$
Прагрaма загатовак ў 1936 г. . . .	7420	4740	2680
Выканана на 1/VII-36 г.	5195	3452	1743
Астача прагрaмы для другога паўгоддзя 1936 г.	2225	1288	937
З іх прыпадае на тэрыторыю, адыходзячую пад забаронную зону	903	606	297
Таксама на тэрыторыю, якая застаецца ў водаахоўнай зоне	1322	682	640

З агульнай колькасці 43 леспрамгасаў забароннай паласой закрануты 32 леспрамгасы, прычым амаль цалкам адыходзяць у забаронную зону наступныя леспрамгасы: Барысаўскі—з гадавой прагрaмай загатовак 491 тыс. куб. мтр., Бягомльскі—137 тыс. куб. мтр., Быхаўскі—114 тыс. куб. мтр., Магілеўскі—113 тыс. куб. мтр.

Калі ўзяць агульны гадавы сярэдні прырост па леспрамгасах Лесбела, то ён складае 4676,6 тыс. куб. мтр.; прырост-жа леспрамгасаў у забароннай зоне складае 1352,8 тыс. куб. мтр. Такім чынам прырост водаахоўнай зоны будзе складаць па масе 3323,8 тыс. куб. мтр., а па ліквіднай прадукцыі—2923 тыс. куб. мтр., у тым ліку дзелавой—1960 тыс. куб. мтр. і дравяной—963 тыс. куб. мтр.

Згодна той-жа пастановы ўрада ад 2 ліпеня 1936 г. у забароннай паласе дапускаецца „рубка лесу толькі ў мэтах лепшай захаванасці лясных масіваў (рубка догляду і санітарная рубка), а таксама рубка зараснікаў івы".

У 1931 г. СНК БССР устанавіў, што ў парадку мер догляду за лесам павінна высякацца 40 проц. драўніны ад гадавога прыросту. Мы бачылі, што да апошняга часу гадавы прырост драўніны на 1 га складае 2,4 куб. мтр. і на ўсю лесапакрытую плошчу па Лесбелу складае 4676,6 тыс. куб. мтр. Грунтуючыся на вопытнай рабоце навукова-даследчага інстытута і наяўных фактах лесаводства ў іншых краінах можна прыняць, што прырост па БССР дасягне да 5 куб. мтр. на га. Пры такім прыросце агульная маса драўніны па Лесбелу выразілася-б больш чым у 11 млн. куб. мтр., а па ўсіх лясах БССР склала-б каля 15 млн. куб. мтр. Гэта забяспечыла-б нават больш, чым існуючую штогадовую рубку.

Дасягнуць такога прыросту зусім магчыма, але толькі пры ўмове вядзення лясной гаспадаркі на строга навуковых пачатках.

Адным з асноўных правілаў з‘яўляецца патрабаванне аб правядзенні мер догляду за лесам. Калі мы возьмем за апошнія тры гады даныя па Лесбелу аб фактычным правядзенні мер догляду за лесам, то ўбачым наступнае:

	1933 г.	1934 г.	1935 г.
I. Праведзена мер догляду на тыс. га Вырублена ў парадку мер догляду ў тыс. куб. мтр.			
а) прачыстка	$\frac{5,3}{31,0}$	$\frac{12,9}{64,5}$	$\frac{10,6}{63,8}$
б) прарэджванне	$\frac{14,7}{192,0}$	$\frac{21,4}{149,0}$	$\frac{17,4}{255,8}$
в) праходы рубкі	$\frac{36,7}{393,5}$	$\frac{42,4}{638,9}$	$\frac{46,0}{828,0}$
Усяго	$\frac{56,7}{616,9}$	$\frac{76,7}{952,4}$	$\frac{74,0}{1148,0}$
II. Гадавы прырост па НКЛесу ў тыс. куб. мтр.	4676	4676	4676
III. Процант да гадавога прыросту . .	13,1	20,3	24,4
IV. Гадавы прырост па лясах БССР у тыс. куб. мтр.	6100	6100	6100
V. Недабор драўніны згодна пастановы СНК па БССР	1900	1600	1300

Такім чынам у забароненай паласе па лясах Лесбела мы можам атрымаць драўніны з разліку 40 проц. ад гадавога прыросту яе, г. зн. каля 550 тыс. куб. мтр., у тым ліку дроў—350 тыс. куб. м.

З ачысткай лесасекаў парубкі галоўнага карыстання справа абстаіць нездавальняюча. Паводле даных Лесбела за 1934 г., захламленая лясная плошча складае 39,9 тыс. га. План па ачыстцы лясоў штогод не выконваўся. Маса па захламленых плошчах застаецца ў лесе. У нас ад лясных пажараў выгараюць дзесяткі гектараў вельмі добрага лесу. Пажары ўзнікаюць галоўным чынам таму, што ў некаторых леспрамгасах ахова лясоў арганізавана дрэнна, лясы захламлены, лясная гаспадарка вядзецца бескультурна, ачыстка лясоў робіцца несвоечасова і ў большасці выпадкаў у веснавы і летні час, што рэзка зніжае ролю ачысткі, як прафілактычнага сродку барацьбы супроць шкоднікаў і пажараў. У якасці ілюстрацыі адзначанага намі вышэй становішча, падаем табліцу:

Гады	Аб'ём масы пакінутай на захламленай плошчы ў т. м^3	Заражан. плошча		Колькасць пажараў	Пажары ў тым ліку			Пашкоджана лесу	
		Плошча зараж. шкодн. у тыс. га	Вырубл. у парадку барацьбы са шкоднікамі ў тыс. м^3		Павальныя	Беглыя	Падземныя	Тыс. га	Тыс. куб. метраў
1933 .	615	34,0	155,1	813	2	811	—	—	8880
1934 .	988	71,6	269,9	2522	21	2491	10	8,6	49000
1935 .	727	6,1	515,1	991	—	991	—	2,1	10200

Пастановай урада ад 2 ліпеня 1936 г. у лясных масівах водаахоўнай зоны „рубка лесу дапускаецца з дазволу Галоўнага кіраўніцтва лесаахоўы і лесанасаджэнняў і пад яго кантролем, для патрэб народнай гаспадаркі сіламі лесазагатоўчых арганізацый, але не звыш гадавога сярэдняга прыросту, вылічваемага па кожнай гаспадарцы ў паасобку". Сыравінная база спелых і даспяваючых насаджэнняў па-за забароннай зоны па трэсту Лесбел выражаецца ў наступным выглядзе:

Дзелавай драўніны	47054,5 тыс. куб. мтр.
Дравяной	23073,8 „ „ „
Усяго ліквідн. парод	70128,3 „ „ „

Гадавы прырост у водаахоўнай зоне складае 2923 тыс. куб. мтр., у тым ліку: дзелавай драўніны—1960 тыс. куб. мтр., дравяной—963 тыс. куб. мтр.

Па лясах Лестрангаса НКШЗ у забаронную зону адыходзіць частка лясоў Талачынскага і Расонскага леспрамгасаў, прыблізна каля 13270 га спелай і каля 1940 тыс. куб. мтр. даспяваючай драўніны. Сярэдні гадавы прырост у лясах НКШЗ вызначаецца ў 2,4 куб. мтр. на га, або ўсяго пакрытай плошчы 289,7 тыс. га і агульнагадавы сярэдні прырост 708,4 тыс. куб. мтр. Такім чынам можна арыентавальна вызначыць рубку ў забароннай зоне ў парадку мер догляду каля 12,8 тыс. куб. мтр., у тым ліку дравяной драўніны 7,9 тыс. куб. мтр., а па-за забароннай зоны ў размерах сярэднегадавога прыросту—675 тыс. куб. мтр., у тым ліку дравяной драўніны 202,5 тыс. куб. мтр.

Па трэсту Белхімлеса (Быхаўскі раён) агульная плошча лесу складае 17 тыс. га, у тым ліку лесапакрытай—14,3 тыс. куб. мтр.; маса драўніны складае 2287 тыс. куб. мтр., у тым ліку спелай і даспяваючай—1817 тыс. куб. мтр. У забаронную зону адыходзіць 12,5 тыс. га з колькасцю драўніны 1567 тыс. куб. мтр. Сярэднегадавы прырост па трэсту Белхімлеса роўны 2,8 куб. мтр. на га, а ўсяго прыросту з лесапакрытай плошчы—39,9 тыс. куб. мтр. Такім чынам арыентавальна можна вызначыць рубку ў забароннай паласе ў парадку мер догляду каля 14 тыс. куб. мтр., у тым ліку дравяной драўніны—9,5 тыс. куб. мтр., а па-за забароннай паласы—5,5 тыс. куб. мтр., у тым ліку дравяной драўніны 2 тыс. куб. мтр.

Па лясах мясцовага значэння НКЗБ, Упаўнаркомсоўгасаў і НК Комунальнай гаспадаркі сярэдні штогадовы прырост складае 1265,2 тыс. куб. мтр. Лясоў мясцовага значэння адыходзіць у забаронную зону прыблізна 140 тыс. га, прычым рад раёнаў, як Барысаўскі, Дубровенскі, Аршанскі, Шклоўскі, Быхаўскі, Жлобінскі, Рагачоўскі, Магілеўскі амаль поўнасцю адыходзяць у забаронную зону. Але таму, што канчаткова яшчэ не вылічана плошча і маса драўніны па лясах мясцовага значэння, адыходзячых у забаронную зону, а ў гэтых лясах загатаўляецца і зараз ніжэй штогадовага прыросту, мы прымаем загатоўку ў далейшым не звыш 1935 года, што складае 711 тыс. куб. мтр., у тым ліку дроў 402,8 тыс. куб. мтр.

На падставе ўсяго адзначанага вышэй можна зрабіць падагульненне па ўсіх рэсурсах лесу:

Аб'ём гадавой загатоўкі драўніны па катэгорыях	Маса драўніны ў тыс. куб. мтр.	У тым ліку		Удзельная вага дроў у агульн. масе драўніны
		Дзелавой у тыс. м³	Дравяной у тыс. м³	
Па лясах Лесбела ў эксплаатац. водаахоўнай зоне па сярэднегадавому прыросту . . .	2923	1960	963	32,9
У проц. . . .	59,8	66,4	4,97	
Па лясах Лесбела ў забароннай зоне ў парадку мер догляду .	550	200	350	63,9
У проц. . . .	10,8	6,7	18,1	
Па лясах Лестрангаса НКШЗ па-за забароннай зоны па сярэднегадавому прыросту і ў забароннай зоне ў парадку мер догляду .	687,8	477,4	210,4	30,6
У проц. . . .	14,4	16,2	10,9	
Па лясах трэста Белхімлеса ў забароннай зоне ў парадку мер догляду і па-за забароннай зоны па гадавому прыросту . .	19,5	8,0	11,5	58,9
У проц. . . .	0,4	0,3	0,6	
Па лясах мясцовага значэння па загатоўцы 1935 г. . .	711,0	308	403	56,6
У проц.	14,6	10,4	20,7	
Разам . .	4891,3	2953,4	1937,9	
У проц. . .	100	100	100	

Для атрымання поўнага малюнку дравяных і іншых паліўных лясных рэсурсаў трэба дадаць некаторыя віды драўніны, якія не ўвайшлі ў паказаны вышэй баланс растучага лесу, як напрыклад: пні, галлё, сучча, адыходы ад загатовак дзелавых асартыментаў і іншыя адыходы ад лесазагатовак.

Пры зрубанні дрэва скарыстоўваецца толькі 60 проц. драўніны, а 40 проц. яе застаецца ў лесе ў выглядзе сукоў, пнёў і верхавін.

Калі лічыць аб'ём лесазагатовак у БССР арыентавальна ў 4891,3 тыс. куб. мтр., то пры 40 проц. адыходу застаецца ў лесе штогод 3260 тыс. куб. мтр., з іх прыкладна—390 тыс. куб. мтр. складаюць пні і 2870 тыс. куб. мтр. прыпадае на верхавіны, галлё і сукі. Гэтыя адыходы застаюцца ў большасці сваёй невыкарыстанымі ў лесе, ператвараюцца ў валежнік, які служыць ачагом для развядзення рознага роду шкоднікаў, выклікае забалочанасць глебы і з'яўляецца матэрыялам для лясных пажараў.

Апрача адыходу ад лесазагатовак, арганізм хваёвага лесу ў працэсе свайго жыцця штогод дае рад прадуктаў прыгодных на паліва, як напрыклад, шышкі, дробныя галінкі, лісце і інш. Штогод з 1 га лясной плошчы атрымліваецца гэтых адыходаў у сярэднім каля 6 тон, а ўсяго каля 2058 тыс. тон па ўсёй плошчы хваёвых лясоў БССР.

Ва ўмовах БССР усе адыходы павінны быць выкарыстаны як паліўныя рэсурсы, для чаго неабходна пашырыць вуглеспальванне і брыкетаванне.

Сукі і галлё даюць сярэдні проц. дабаўкі да лесаводпуску ў гадавым разрэзе 3,3 проц. ад 4891,3 тыс. куб. мтр., што складае 161,4 тыс. куб. мтр.

Для вызначэння драўніны пнёў, як паліўнага рэсурсу, трэба мець на ўвазе, што частка пнёў лісцяных парод павінна быць прызначана для аднаўлення шляхам парасніку, частка пнёў хваёвых парод ідзе на здабыванне пнёвага асмолу і інш. Таму ў якасці паліўных рэсурсаў можна прыняць норму адыходаў не больш 3 проц., што дасць кубатуру: 3 проц. ад 4891,3 тыс. куб. мтр.—146,7 тыс. куб. мтр. пнёвай драўніны.

Пры загатоўцы дзелавых асартыментаў атрымліваюцца адыходы, якія могуць быць скарыстаны ў якасці паліўных рэсурсаў. Паводле даных Лесбела, адыход ад дзелавой драўніны атрымліваецца 11,5 проц. Прыстасоўна да магчымага водпуску дзелавой драўніны гэта складае 339,6 тыс. куб. мтр. Што-ж датычыць натуральных адпадаў, то, прымаючы арыентавальна ў сярэднім 1 тону на 1 га спелых хваёвых насаджэнняў,—мы атрымаем з плошчы 343,3 тыс. га толькі спелых хваёвых насаджэнняў 343,3 тыс. тон агульнага запасу адпаду або 686,6 тыс. куб. мтр. дравяной драўніны.

У БССР шырока развіта лесапільная і дрэваапрацоўчая прамысловасць, адыходы якой дасягаюць вялікага проценту. Паводле даных праф. Песоцкага—„Адыходы дрэваапрацоўчай прамысловасці", пры лесапіленні гатовых піламатэрыялаў выходзіць толькі 62 проц., а астатнія 38 проц. складаюць розныя адкіды.

У БССР у 1935 г. налічвалася 90 лесапільных прадпрыемстваў, з колькасцю 146 рам. З гэтай колькасці для 61 завода, якія атрымліваюць сыравіну, спатрэбілася апошняй у тым-жа годзе 1635 т. к. м.

У сярэднім дрэваапрацоўчыя заводы даюць не менш 50 проц адыходаў.

Усяго ў БССР дрэваапрацоўчыя прадпрыемствы ў 1935 г. спажылі драўніны 1111,6 тыс. куб. мтр. Гэта дае 557,7 тыс. куб. мтр. адыходаў.

Такім чынам агульная колькасць адыходаў складае 1067,7 тыс. куб. мтр. у год.

Прымаючы па аналогіі з заводамі Белдрэва процант нескарыстанай астачы адыходаў у 21,7 проц. для ўсіх лесапільных і дрэваапрацоўчых прадпрыемстваў БССР, мы атрымаем з агульнай колькасці адыходаў 1067,7 тыс. куб. мтр. нескарыстаных прыблізна—231,7 тыс. куб. мтр.

Да апошняга часу гэтыя адыходы лесапільнай дрэваапрацоўчай прамысловасці, асабліва пілавіны, часткова скарыстоўваліся як паліва толькі самымі лесапільнымі заводамі. Водпуску-ж пілавін іншым прадпрыемствам, з прычыны іх нетранспартабельнасці—не было. Для дасягнення-ж гэтага, у мэтах поўнага скарыстання адыходаў, неабходна арганізаваць брыкетаванне пілавін.

Атрымліваемы брыкет з пілавін мае вялікую перавагу перад звычайнымі пілавінамі: ён па аб‘ёму ў 3—4 разы меншы, чым пілавіны, транспартабельны, мае вялікую каларыйнасць.

Такім чынан па катэгорыі адыходаў і адпадаў кубатура паліўных рэсурсаў складае:

Сукі і галлё	163,4 тыс. куб. м³
Пні могуць даць штогод	146,7 „ „ „
Адыходы ад дзелавой драўніны	339,6 „ „ „
Адыходы іглiцы і шышак	686,6 „ „ „
Адыходы лесапільных і дрэваапрацоўчых прадпрыемстваў	231,7 „ „ „
А ўсяго разам	1566,0 тыс. куб. м³

А гэта ў агульным падліку складае 36,4 проц. ад усёй масы магчымага водпуску драўніны ў лясах БССР.

На падставе ўсяго адзначанага можна зрабіць падлік па ўсіх лесапаліўных рэсурсах. Прычым, па дравяной драўніне з растучага лесу мы даем як арыентавальную велічыню ўсяго запасу дравяной драўніны, так і прыкладны размер магчымага гадавога водпуску. Для астатніх-жа катэгорый мы паказваем толькі размер магчымага гадавога водпуску.

Усяго дравяной драўніны па ўсіх лясах БССР налічваецца:

Маладняку	53742,3 тыс. куб. мтр.
Сярэднеўзроставага	89993,6 „ „ „
Даспяваючага	64999,2 „ „ „
Спелага	97475,3 „ „ „
Усяго	306210,4 тыс. куб. мтр.

Размер гадавога карыстання роўны 4,3 млн. куб. мтр., што відаць з наступных даных:

Катэгорыі	Маса драўніны ў тыс. куб. мтр.	У проц.
Па галоўнаму і прамежнаму карыстанню растучага лесу	1937,9	45,2
Мёртвы лес	800,0	18,5
Пні	146,7	3,4
Сукі і галлё	161,4	3,7
Адыходы дзелавой драўніны	339,6	7,9
Адыходы лесапільнай і дрэвапрацоўчай прамысловасці	231,7	5,4
Адыходы ігліцы і шышак у пераводзе на драўніну	686,6	15,9
Усяго	4303,9	100

Штогадовая патрэбнасць ў драўніне перавышае адзначаны размер здабывання, з прычыны чаго ўжо ў 1937 г. неабходна правесці цэлы рад мерапрыемстваў як па частцы замены дравяной драўніны іншымі відамі (торфам, брыкетаванымі адыходамі, адпадамі і г. д.), так і ў частцы дзелавой драўніны, шляхам замены лясных будматэрыялаў мінеральнымі і інш.

Неабходна зараз-жа шырока разгарнуць работы па правільнаму і поўнаму правядзенню мер догляду за лесам, асабліва ў групе сярэднеўзроставых насаджэнняў, каб максімальна павялічыць прырост і да моманту рубкі мець магчыма больш сярэдні дыяметр гэтых сярэднеўзроставых насаджэнняў. Паводле даных Лесбела, можна атрымаць драўніны ад мер догляду за лесам у маладняках і сярэднеўзроставых дрэвастоях 580 тыс. куб. мтр. у год, у тым ліку дзелавой—312 тыс. куб. мтр., дравяной—186 тыс. куб. мтр. і адыходаў—82 тыс. куб. мтр.

Неабходна пераглядзець сетку дзеючых дрэвапрацоўчых прадпрыемстваў і іх геаграфічнае размяшчэнне з тым, каб больш магутныя і тэхнічна аснашчоныя прадпрыемствы забяспечыць поўнай нагрузкай, а менш аснашчоныя прадпрыемствы перавесці на абслугоўванне мэблевых заводаў, арцелей і насельніцтва; зношаныя-ж дробныя лесапільныя прапрыдмствы лепш зусім закрыць.

У некаторых раёнах трэба пераглядзець пытанне аб вывазцы за межы рэспублікі буйнамернага лесу.

Мы павінны аднаўляць новыя насаджэнні і стварыць плошчы лесакультур на належачых лесааднаўленню плошчах. Да апошняга часу з выгоднай лясной плошчы пакрыта лесам толькі 87,6 проц., у тым ліку па Ўпаўнаркамлесу—84,6 проц., інакш кажучы не скарыстоўваецца 465 тыс. га зямлі, што з'яўляецца недапушчальным.

Нанова арганізаванае Кіраўніцтва лесааховы і лесанасаджэнняў становіцца поўным гаспадаром лясных масіваў водаахоўнай зоны абавязана не толькі ахоўваць лясы, але і весці лесанасаджэнні, змагацца з лёснымі шкоднікамі і лёснымі пажарамі, сачыць за чыстатой лясоў і аднаўленнем іх.

З пастановы ўрада аб утварэнні Галоўнага кіраўніцтва лесааховы і лесанасаджэнняў пры СНК СССР і аб выдзеленні водаахоўнай зоны павінны зрабіць адпаведныя вывады і нашы зямельныя органы ў справе арганізацыі калгасных лесанасаджэнняў, у справе энергічнай і ўпартай барацьбы за выкананне планаў пасадак лесаахоўных плошчаў, асабліва па берагах рэк Дняпра, Зах. Дзвіны, Бярэзіны і інш. Ахова лясоў, новыя лесанасаджэнні, ахова водных крыніц, культурнае вядзенне лясной гаспадаркі яшчэ больш узмоцняць магутнасць краіны соцыялізма, яшчэ больш павялічаць народнае багацце, яшчэ больш пашыраць соцыялістычную гаспадарку.

IV. ТРЫБУНА СТАХАНАЎЦАЎ

Е. Мініна

Як я атрымала 13,1 цнт. ільноваланна з гектара

Я з'яўляюся брыгадзірам калгаса „Май“, Чачэрскага раёна. Будучы на ўсебеларускай нарадзе, я дала абяцанне кіраўнікам партыі і ўрада атрымаць з гектара не менш адной тоны ільновалакна. Прыехаўшы да дому я арганізавала звяно з пяці жанчын. Падрыхтоўку свайго ўчастка, які быў адведзен у размеры 1,32 га, мы пачалі з 10 жніўня 1935 г. Участак гэты па рэльефу роўны і з-пад добрага папярэдніка: у 1934 г. на гэтым участку была пасаджана перш бульба, а ўвосень—азімая пшаніца, якая дала ўраджай 13—15 цнт. з га; пад бульбу клаўся свежы гной у колькасці 20 тон на га, а пад пшаніцу было дадана яшчэ 15 тон свежага гною на га.

У 1935 годзе, як толькі ўбралі пшаніцу, я дабілася таго, каб гэты ўчастак быў адразу ўзараны, 14 жніўня мы яго ўзаралі конным плугам на глыбіні 15 см. Глеба з-пад пшаніцы атрымалася цвёрдая, глыбістая. Тады ў канцы верасня мы пабаранавалі свой ўчастак у тры сляды, а потым зноў перааралі яго глыбінёю 16—17 см. і ў такім выглядзе пакінулі на зіму.

Рана ўвесну 1935 г. у нашым калгасе загатаўлялі торф і склалі ў вялікія штабелі з гноем (на 3 тоны торфу клалі 1 тону кароўяга свежага гною). Гэты торф ляжаў да 5 верасня ў штабелях, а потым я са сваім звяном вывезла гэта ўгнаенне на свой участак у колькасці 26 тон. Добра перамяшаўшы торф з гноем, мы зноў склалі яго ў вялікі штабель. Але гэта мяне не задаволіла. Я даведалася ў агранома аб тым, што попел і курыны памёт зяўляецца добрым угнаеннем пад лён і мы за зіму сабралі 5 цнт. курынага памёту і 4 цнт. попелу для свайго ўчастка.

Рана ўвесну 1936 г., як толькі зышоў снег, на свой участак мы ўнеслі яшчэ 3 цнт. калійнай солі на га пад першае баранаванне, а потым праз 8 дзён, мы развезлі торфагнаёвы кампост па ўчастку і зааралі на глыбіню 18—20 см. Зверху па ўзаранай глебе была рассеяна сумесь дробна патоўчанага курынага памёту на палову з попелам (па 2 цнт.) і зроблена добрае баранаванне глебы ў тры сляды. 24 красавіка ўжо быў пасеян лён, добра ачышчаным на ільнотрашчотцы насеннем з разліку 160 кг на гектар. Сяўба праведзена ручным спосабам і насенне забаранавана ў два сляды. Усходы паявіліся дружныя і чыстыя. 29 красавіка бягучага года быў вялікі дождж, які дастаткова ўвільгатніў глебу і ўсходы ільну пачалі добра развівацца. З 17 па 20 мая былі замаразкі, якія пашкодзілі ўсходам.

21 мая на гэтым участку я рассеяла сухі попел у колькасці 2 цнт. Але з прычыны засухі попел добрага ўплыву не аказаў, усходы ільну пачалі адчуваць недахоп вільгаці, бо на працягу ўсяго мая месяца не было дажджоў. 29 мая мы развялі 3 цнт. курынага памёту ў 20-вядзернай бочцы вады і паставілі на двое сутак для бражэння. 2 чэрвеня гэты раствор быў разведзен у 15 бочках вады і зроблена паліўка. У гэты час лён дасягаў 15—20 см. Такая падкормка аказала вельмі добры ўплыў на рост ільну.

Першую праполку мы правялі да пачатку паліўкі—з 25 па 30 мая, а другую—з 10 па 12 чэрвеня. Уборку праводзілі выбарачным парадкам на працягу 6 дзён—з 9 па 15 ліпеня.

Апрацоўвалі лён мы ручным спосабам; семя абівалі валькамі; саломку ільну разаслалі на сенажаці, якая вылежвалася 19 дзён. Пасля гэтага мы сабралі трасту і пачалі апрацоўваць яе. З майго ўчастка ў 1,32 га здана доўгага валакна дзяржаве 15,15 цнт. (нізкі нумар—13, а вышэйшы—26) і кароткага—2,15 цнт. (з 6 па 9 нумары).

Такім чынам я з гектара атрымала ільноваланна 13,1 цнт. У маім звяне стала працавалі: Карнеева Марыля Ільінішна, якая штодня ўручную мяла і трапала па 10—11 кг.; Мініна Алена Аўсееўна; Ермалаева Фёкла Сяргееўна; Ермалаева Дар'я Пятроўна. Зараз гэтыя жанчыны ўзялі сабе звеннявыя ўчасткі пад лён і спаборнічаюць са мной за 15 цнт. валакна з га. Падрыхтоўчыя работы мы ўжо ўсе правялі.

М. Шэршац.

Наш вопыт, нашы дасягненні

Я працую звеннявым калгаса „Большэвік“, Бытчанскага сельсовета, Барысаўкага раёна. Хочу падзяліцца вопытам, як наша звяно ператварыла свой звычайны па ўраджайнасці ўчастак зямлі ў рэкордны, атрымаўшы 558 цнт. бульбы з га. Пачнем спачатку.

Наша звяно складаецца з 8 чалавек: 6 жанчын і 2 мужчын. Звяну была выдзелена плошча зямлі ў 4,15 га, якая складалася з трох паасобных дзялянак: адна размерам ў 1 га, другая—у 1,15 га і трэцяя—у 2 га. Гэтыя дзялянкі мелі наступныя свае папярэднікі: на першай быў авёс, на другой—капуста і на трэцяй—жыта па часткова ўгноенай гноем і фекалем глебе. Усе дзялянкі пасля ўборкі папярэднікаў былі ўзараны на глыбіню 16—18 см.

Узяўшы на сябе соцыялістычнае абавязацельства атрымаць ў 1936 г. ўраджай бульбы 500 цнт. з га, наша звяно ў зімовы час прыступіла да падрыхтоўкі ўгнаення. Пачалі вазіць торф, гной і фекалі, склаўшы ўсё гэта ў адну вялікую кучу шырынёю ў 4 метры. Гэту кучу мы склалі так: сперша наклалі пласт торфу таўшчынёю ў 50 см., зверху яго—пласт гною таўшчынёю ў 1 мтр., а на гной зноў наклалі торфу і зверху кучу добра палілі фекалем. Рана ўвесну мы ўсю гэту кучу добра пералапацілі.

Як толькі крыху прасохла ўвесну глеба мы ўнесці сільвініту па тры цнт. на га і забаранавалі. Пасля гэтага растрэслі раўнамерна па полю падрыхтаваны торфа-гнаёвы кампост з разліку 40—50 тон на га і зааралі яго. За некалькі дзён перад пасадкай бульбы мы дадаткова ўнеслі па 3 цнт. на га 40-процантнай калійнай солі і суперфасфату і забаранавалі глебу.

Насенны матэрыял бульбы мы адабралі яшчэ ў сакавіку месяцы, пры чым асаблівую ўвагу звярталі на якасць адбіраемага матэрыялу з такім разлікам, каб вялічыня адной бульбіны была не менш 100—150 грам; за становішчам пасеўнага матэрыялу быў ўстаноўлен сістэматычны нагляд.

Пасадку бульбы мы пачалі 3 мая, пад маркёр. Па намечаных крыжападобна маркёрам знаках на адлегласці 70 см. паміж радамі былі прааараны вузка пастаўленым акучнікам барозны глыбінёю на 12 см. Бульбу мы клалі не на дно баразны, а збоку ў пухкую зямлю і потым зноў прыкрылі яе акучнікам, праворваючы гэтыя барозны ў другі раз, але ўжо глыбей.

Для таго, каб не папсаваць паросткаў бульбы намі былі зроблены сцецыяльныя скрынкі для развозкі насеннага матэрыялу.

Наступная апрацоўка пасаджанай бульбы заключалася ў баранаванні, трохразовым акучванні і матыкаванні. У звязку з сухім надвор‘ем сёлета, нам давялося некалькі разоў рабіць паліўку пасаджанай бульбы.

Наша звяно пры ўборцы ўраджаю паказала высокую прадукцыйнасць працы. Сутачная выбарка бульбы адной жанчынай складала больш 100 пудоў. Ураджай бульбы з нашага ўчастка сабраны поўнасцю і своечасова.

Для ўліку ўраджаю бульбы з адвезенага нам участка была створана спецыяльная камісія з прадстаўнікоў: ад сельсовета, райкома КП(б)Б, райза і брыгадзіра. Паводле падлікаў паказанай камісіі, з выдзеленага нам участка зямлі мы атрымалі ў сярэднім ўраджай бульбы па 558 цнт. з гектара.

Такім чынам, не гледзячы на дрэнныя кліматычныя ўмовы ў бягучым годзе, наша звяно ўзятае на сябе абавязацельства—атрымаць 500 цнт. бульбы з га—выканала і перавыканала.

У наступным 1937 годзе наш калгас „Большэвік“ узяў на сябе абавязацельства атрымаць па 500 цэнтнераў бульбы з 14 га. Я-ж са сваім звяном узяў адсюль адзін гектар і абавязаўся атрымаць з яго 1000 цнт. бульбы, а т. Каган,—са сваім звяном—таксама ўзяў адзін гектар і абавязаўся атрымаць 800 цнт. Да выканання ўзятага на сябе абавязацельства ў 1937 г. мы са сваімі звеннямі прыступілі. Вядуцца падрыхтоўчыя работы па загатоўцы ўгнаенняў і т. д.

V. КАН'ЮНКТУРНЫ АГЛЯД

Р. Касцюковіч, Л. Сосін

Прамысловасць БССР за дзесяць месяцаў 1936 года

Прайшоўшыя 10 месяцаў 1936 стаханаўскага года насычаны яркімі фактамі ў рабоце прамысловасці БССР. За гэты перыяд прадукцыя саюзнай і рэспубліканскай прамысловасці БССР павялічылася супроць адпаведнага перыяда мінулага года на 29,5 проц. Гэты тэмп росту значна вышэйшы, чым мы мелі яго ў папярэднія гады. Так, за 10 месяцаў 1934 года прадукцыя вырасла супроць адпаведнага перыяда 1933 г. на 9 проц., а за 10 месяцаў 1935 г. супроць таго-ж перыяда 1934 г. рост складаў 22,2 проц.

На фоне гэтых паказальнікаў мясцовая прамысловасць ідзе з яшчэ больш высокімі тэмпамі росту прадукцыі к адпаведнаму перыяду 1935 г. і з больш высокім выкананнем гадавога плана; прадукцыя НКМясцпрома БССР за 10 месяцаў вырасла на 30,8 проц. супроць 10 месяцаў 1935 г. і гадавы план выканан на 87,9 проц., чым па сутнасці, прадвырашана чакаемае выкананне гадовага плана ў размеры звыш 108 проц. Гэтыя рэзультаты з усёй відавочнасцю паказваюць на велізарныя скрытыя рэзервы, якія мае наша мясцовая прамысловасць.

Параўноўваючы работу НКМясцпрома БССР з паказальнікамі работы НКМясцпромаў іншых саюзных рэспублік, мы бачым, што мясцовая прамысловасць БССР не толькі не адстае, але па шмат якіх галінах ідзе наперадзе. Так, напрыклад, па паасобных галінах гэтыя паказальнікі характарызуюцца наступнымі лічбамі:

Галіны прамысловасці	Валавая прадукцыя (у нязменных цэнах 1926 27 г.) за 9 месяцаў 1936 г. у проц.			
	Усяго па НКМясцпромах СССР	У тым ліку НКМясцпромы		
		РСФСР	УССР	БССР
Будматэрыялы				
Процант выканання гадавога плана. зацверджанага СНК СССР	76,9	74,7	81,6	107,3
У проц. да адпаведнага перыяда 1935 г.	157,9	157,6	164,6	177,8
Дрэваапрацоўчая				
Процант выканання гадавога плана	79,5	80,3	80,0	87,2
У проц. да адпаведнага перыяда 1935 г.	150,4	149,3	154,1	163,3
Шкляная				
Процант выканання гадавога плана	74,6	72,8	71,9	95,8
проц. да адпаведнага перыяда У1935 г.	135,1	132,2	141,1	149,7

Па паасобных галінах і відах прадукцыі мясцовая прамысловасць БССР за 9 месяцаў бягучага года ў параўнанні з тым-жа перыядам 1935 г. дала больш чым падвоены выпуск прадукцыі. Так, па апальнай цэгле (разам з сілікатнай) за 9 месяцаў 1936 г. гадавы план хоць і быў выканан па БССР толькі на 69,3 проц., але прырост прадукцыі супроць 9 месяцаў папярэдняга года ўжо складае 100,4 проц. пры 77,6 проц. адпаведна па НКМясцпрому УССР і 48,3 проц. па НКМясцпрому РСФСР.

Прамысловасць сістэмы промкааперацыі БССР, займаючай значную ўдзельную вагу ва ўсёй прамысловасці рэспублікі, таксама забяспечыла значныя зрухі ў сваей рабоце, што відаць з наступных даных:

Прадукцыя промкааперацыі ў цэнах 1932 г. за студзень—жнівень 1936 года.

	СССР	РСФСР	УССР	БССР
Процант выканання гадавога плана	73,1	72,3	76,3	77,6
У проц. да адпаведнага перыяда 1935 г.	143,3	140,3	154,4	143,7
Жнівень у проц. да жніўня 1935 г.	150,5	149,9	150,2	160,0

Аднак, было-б памылковым думаць, што на ўсіх участках і ва ўсіх без выключэння галінах прамысловасці БССР можна адзначыць такія-ж параўнаўча вялікія зрухі. За агульнымі, бясспрэчна не дрэннымі, рэзультатамі работы ў 1936 г. хаваецца рад прарыўных участкаў, паказальнікі якіх далёка не адпавядаюць патрабаванням 1936 стаханаўскага года. Так, саюзная прамысловасць БССР у кастрычніку месяцы не выканала месячнага плана ні па адным з чатырох саюзных наркаматаў. Напрыклад, фабрыка штучнага валакна за кастрычнік месяц свой план выканала на 74,2 проц., Крычаўскі цэментны завод—на 81,1 проц., уся папяровая прамысловасць—на 79,9 проц., панчошна-трыкатажная фабрыка „КІМ"—на 75,7 проц., ільнопрадзільная фабрыка імя Кагановіча—на 71,7 проц.

Пры агульным выкананні гадовага плана па НКМясцпрому за 10 месяцаў на 87,9 проц., больш нізкае выкананне гадавога плана маюць дзевяць галін, якія недадалі па аператыўных планах за 9 месяцаў прадукцыі на 9776 тыс. руб., аб чым сведчыць паданая ніжэй зводка выканання плана па валавой прадукцыі НКМяспрома БССР:

Галіны прамысловасці	План 1936 г.	Фактычна за 10 мес.	У процантах да	
			гадавога плана	10 мес. 1935 г.
Усяго па НКМП БССР	430,0	378,0	87,9	130,8
Тарфяная	9,04	8,42	93,1	131,7
Горна-хімічная	1,68	1,55	92,2	216,6
Металургічная	1,62	1,44	88,9	139,9
Машынабудаўнічая і металаапрацоўч.	78,37	70,13	89,5	129,9
Хімічная	5,17	4,23	81,8	127,2
У тым ліку ацэтонавы завод	1,37	0,64	46,7	600,3
Будматэрыялы	8,64	7,83	90,6	175,8
У тым ліку цагельная	6,87	6,03	87,7	186,9
Шкляная	16,3	14,58	89,5	153,1
Дрэваапрацоўчая	9,91	9,85	99,4	161,6
Паліграфічная	19,0	14,86	78,2	120,0
У тым ліку шпалерная	8,20	5,40	65,9	115,3
Тэкстыльная	14,13	11,66	82,6	126,1
У тым ліку пянькаджутавая	0,46	0,25	55,3	78,3
Швейная	114,30	98,80	86,5	115,7
Трыкатажная	6,2	4,98	80,3	185,8
Галантарэйная	8,26	7,34	88,9	159,7
Скурана-абутковая і шчацінна-шчотачная	80,45	72,45	90,1	136,1
Вытворчасць культтавараў	3,91	3,67	93,8	154,8
Харчовая	50,79	44,49	87,6	137,1
У тым ліку: рыбная	1,35	0,96	70,6	119,4
Крухмальная	4,37	2,73	62,5	117,8
Пладавінная	10,05	7,68	76,3	105,1
Майстэрні будпромтрэста	2,10	1,70	81,2	138,2

У выніку гэтага папярэдняя ацэнка чакаемага выканання гадавога плана па НКМясцпрому ў 467,5 млн. руб. (з улікам дадаткова ўзятых абавязацельстваў) знаходзіцца пад пагрозай невыканання, што асабліва пацвярджаюць ітогі работы за лістапад месяц, калі аператыўны план выканан толькі на 95,7 проц.

Пад пагрозай невыканання гадавога плана (з улікам узятых на сябе абавязацельстваў па дадатковаму выпуску прадукцыі) знаходзяцца наступныя галіны: паліграфічная, тэкстыльная, швейная, трыкатажная, крухмальная, хімічная, вінаробчая.

Асноўнымі прычынамі адставання пералічаных галін прамысловасці трэба лічыць, па-першае, тое, што пытанні арганізацыі працы і вытворчасці, укараненне новых тэхналагічных рэжымаў, поўнае выкарыстанне абсталявання, правільная расстаноўка рабочай сілы,— усё гэта яшчэ і на сёнешні дзень у большасці гэтых галін прамысловасці не знайшло свайго правільнага і належнага вырашэння; па-другое—наяўнасць адставання кіраўніцтва ад узроўню, дасягнутага стаханаўскім рухам, што характэрна ў той ці іншай ступені для ўсіх галін і што асабліва ярка праявілася ў гэтых прарыўных галінах прамысловасці.

Ці можна гаварыць аб барацьбе за павышэнне тэхнічных паказальнікаў работы штучных сушылак і наогул аб нармальнай рабоце цагельных заводаў, калі на значнай частцы з іх тэхналагічны рэжым не вытрымліваецца, начныя змены ў сэнсе тэхнічнага кіраўніцтва знаходзяцца беспрытульнымі і т. д. Далей, ці можа кіраўніцтва, скажам, садвінпрома забяспечыць выкананне плана, калі выключная яго безгаспадарчасць прывяла фінансы трэста да такога становішча, пры якім няма ніякай магчымасці закупіць сыравіны для патрэб вытворчасці.

Але нават і па тых галінах прамысловасці, дзе план у грашовым выражэнні выконваецца і перавыконваецца, усё-ж ёсць значныя адхіленні ад устаноўленага планам асартымента. У радзе выпадкаў мае месца яўнае імкненне гаспадарнікаў выпускаць менш працаёмкі асартымент і гэтым самым дабіцца высокіх паказальнікаў у цэнасным выкананні плана. Так, напрыклад, за кастрычнік месяц па металатрэсту план па выпуску настольных пяцікілограмных вагаў выканан на 30,8 проц., а па 500-кілограмных вагах Фалько—на 115,2 проц. і вазавых трохтонных—нават на 176,5 проц.; па шклотрэсту план па выпуску гаспадарчай пасуды за кастрычнік месяц выканан на 30 проц., па лямпаваму шклу—на 81,1 проц., па матэрыяльнай пасудзе—на 82,1 проц., затое па камерцыйных бутэльках ён выканан на 128,7 проц. і па парфумерных—на 175,6 проц.; па дрэўпромтрэсту план па выпуску гнутых крэслаў выканан на 73,1 проц., па шафах—на 80 проц., па сталах—на 107,4 проц.; па трыкатажу—план панчошна-шкарпетачных вырабаў выканан на 81,3 проц., па рукавіцах—на 75,7 проц., затое план бялізна-трыкатажных вырабаў выканан на 164,7 проц. і па верхняму трыкатажу—на 166,1 проц. і т. д.

На радзе прадпрыемстваў няма яшчэ належнай барацьбы за якасць вырабаў шырспажыву. Рад справядлівых нараканняў спажыўцоў сведчыць аб дрэннай якасці прадукцыі паасобных прадпрыемстваў НКМясцпрома. Значную долю віны трэба аднесці, бясспрэчна, і на гандлюючыя арганізацыі, якія да гэтага часу, не гледзячы на катэгарычныя ўказанні ўрадавых органаў, усё яшчэ ліберальна адносяцца да прыёму нізкасортнай прадукцыі ад прамысловасці, чым, па сутнасці, патураюць вытворчасці браку.

⁂

Высокія агульныя паказальнікі выканання плана па прамысловасці БССР, сваё найбольш яскравае тлумачэнне знаходзяць у росце прадукцыйнасці працы, як рэзультаце больш высокага класу асваення новай тэхнікі. Выпрацоўка на аднаго рабочага па рэспубліканскай прамысловасці НКМясцпрома за 9 месяцаў вырасла супроць мінулага года на 18,4 проц. (пры сярэднегадавым заданні ў 16,9 проц.), а па дзеннай—нават на 20 проц.

Рост прадукцыйнасці працы па НКМясцпрому характарызуецца наступнымі лічбамі (1936 г. у процантах да адпаведнага перыяда мінулага года):

	Месячная выпрацоўка на 1 рабочага	Дзённая выпрацоўка на 1 рабочага
Усяго па НКМясцпрому	118,4	120,0
У тым ліку: Белторф	120,3	123,0
Металатрэст	118,5	121,4
Будматэрыялы	114,3	112,6
Шкляная прамысловасць	126,3	129,2
Швейная „	116,9	119,7
Скурана-абутковая прамысловасць	124,7	128,7
Тэкстыльная „	130,4	131,3
Паліграфічная „	100,9	117,0
Шчацінна-шчотачная „	149,0	153,0
Харчовая „	106,2	108,1

Такія паказальнікі росту прадукцыйнасці працы маглі і быць дасягнуты толькі на базе шырока разгорнутага стаханаўскага руху які ад руху адзіночак разросся ў масавы рух рабочых. За час з 1 лістапада 1935 г. па 1 лістапада 1936 г. колькасць стаханаўцаў павялічылася ў 3,4 раза. Паводле даных учоту стаханаўскага руху па буйных прадпрыемствах БССР (з лікам рабочых звыш 100 чалавек) на 1 верасня 1936 г. лічыцца стаханаўцаў 32,7 проц. да агульнага ліку рабочых і ўдарнікаў—20,2 проц.

Не гледзячы на такую армію стаханаўцаў і ўдарнікаў усё-ж па раду галін прамысловасці ёсць значны процант рабочых, не асвайваючых новыя нормы выпрацоўкі (хоць у цэлым па прамысловасці яны перавыконваюцца), што ў значнай ступені паслабляе вытворчы эфект работы стаханаўцаў. Асабліва дрэнна ідзе асваенне новых норм выпрацоўкі ў тарфяной прамысловасці (36,5 проц. рабочых, не выконваючых нормы), цагельнай (48 проц.), цэментнай (53,7 проц.), запалкавай (40,7 проц.), лесапільна-фанернай (34,1 проц.), папяровай (41,6 проц.), тэкстыльнай (64,4 проц., у тым ліку па ільняной—86,8 проц.), трыкатажнай (43,8 проц.), шкляной (47,7 проц).

Такое нездавальняючае становішча з асваеннем новых норм сведчыць аб тым, што кіраўніцтва стаханаўскім рухам не стаіць яшчэ на належнай вышыні. Недастатковасць арганізацыйна-тэхнічнага кіраўніцтва і вытворчага інструктажа, слабасць работы па перадачы вопыту стаханаўцаў астатняй масе рабочых, нездавальняючае выкананне намечаных галіннымі канферэнцыямі арганізацыйна-тэхнічных мерапрыемстваў, значная цякучасць рабочай сілы, неўкамплектаванасць у сувязі з гэтым брыгад адпаведнай кваліфікацыйнай рабочай сілай,—вось тыя з асноўных прычын, якія ляжаць у аснове неасваення новых норм і сведчаць аб няўменні як належыць па-большэвіцку ўзначаліць стаханаўскі рух на радзе прадпрыемстваў і ў радзе галін прамысловасці.

Да ліку найбольш адмоўных з'явішч, меўшых месца ў рабоце прамысловасці за справаздачны перыяд часу, трэба аднесці і факт значнага перавыдатку фондаў заработнай платы. Калі валавая прадукцыя ўсёй буйнай прамысловасці БССР за першае паўгоддзе 1936 г. узрасла на 30 проц. да адпаведнага перыяда 1935 г., то фонды зарплаты адпаведна ўзраслі на 32 проц.

Перавыдатак фондаў заработнай платы аказаўся таксама вялікі і па прадпрыемствах НКМясцпрома, аб чыб сведчаць ніжэйпаданыя лічбы (у працантах):

	Выкананне плана							
	Па прадукцыі		Па фонду зарплаты рабочых		Па выпрацоўцы на аднаго рабочага		Па сярэдняй зарплаце	
	За 9 месяцаў	У тым ліку III квартал	За 9 месяцаў	У тым ліку III квартал	За 9 месяцаў	У тым ліку III квартал	За 9 месяцаў	У тым ліку III квартал
Усяго	102,5	101,4	106,7	108,4	100,3	99,1	104,4	106,0
У тым ліку:								
Торф	92,4	99,1	109,0	115,1	91,1	100,2	107,5	116,4
Металатрэст	102,2	102,0	106,2	108,4	100,8	99,2	104,7	105,4
Будматэрыялы	90,6	97,9	109,7	110,3	82,6	90,7	100,0	102,2
Шклопрамысловасць	108,1	109,1	108,8	109,1	103,6	102,4	103,8	102,4
Швейная прамысловасць	100,6	98,0	102,8	101,6	99,1	95,7	101,3	99,2
Скурана-абутковая „	106,1	102,1	107,9	109,1	105,4	101,3	107,1	108,2
Шчацінна-шчотачная пр-сць	103,6	103,0	104,0	108,4	104,7	103,7	104,7	109,1
Тэкстыльная ”	100,1	99,6	104,6	103,5	95,3	90,7	99,6	97,0
Паліграфічная ”	91,2	90,4	109,0	113,5	92,4	91,7	110,7	115,0
Харчовая ”	109,9	108,7	115,1	111,8	108,2	108,9	113,3	112,0

Прыведзеныя даныя паказваюць, што пры выкананні плана прадукцыі прамысловасцю НКМясцпрома за 9 месяцаў на 102,5 проц. фонды зарплаты скарыстаны на 106,7 проц. Такім чынам перавыдатак фонда заработнай платы складае 4,2 проц. або ў абсалютных лічбах каля 3 млн. руб.

Прычыны перавыдатку фондаў заработнай платы абумоўлены дрэнным ходам выканання вытворчай праграмы па раду галін прамысловасці (торф, будматэрыялы, шпалерная фабрыка), прарывам у выкананні вытворчай праграмы па НКМясцпрому ў ліпені месяцы, значнымі прастоямі ў першым паўгоддзі па раду прадпрыемстваў швейнай і скурана-абутковай прамысловасці і ростам незавяршонай прадукцыі ў металаапрацоўчай прамысловасці.

Перавыдатак па фондах зарплаты ў прамысловасці сведчыць адначасова і аб наяўнасці недахопаў, якія ідуць па лініі перагляду норм і расцэнак (спазненні ў радзе месц з увядзеннем новых норм і расцэнак, недастатковая часамі ўвязка ўстаноўленых расцэнак з планавымі фондамі зарплаты і інш.).

За тры кварталы бягучага года сабекошт прадукцыі прамысловасці НКМясцпрома (без падаражання на змененыя цэны) зніжана на 4,8 проц. супроць узроўню 1935 г. Эканомія ад зніжэння сабекошту склала ў абсалютных лічбах 15350 тыс. руб. Трэба, аднак, сказаць, што дасягнутыя рэзультаты ў галіне зніжэння сабекошту прадукцыі далёка яшчэ не забяспечылі поўнага выканання ўстаноўленага планам задання. Для таго, каб выканаць устаноўленае планам гадавое заданне па зніжэнню сабекошту прадукцыі, прамысловасць сістэмы НКМясцпрома павінна забяспечыць у IV квартале зніжэнне сабекошту каля 9 проц.

Ніжэй мы прыводзім даныя, характарызуючыя работу прамысловасці НКМясцпрома ў цэлым і яе паасобных галін па зніжэнню сабекошту за 9 месяцаў 1936 г.:

Галіны прамысловасці	Фактычнае зніжэнне фабрычна-заводскага сабекошту ў проц. да ўзроўню 1935 г. (без падаражанняў)			
	За I кварт. 1936 г.	За 6 мес. 1936 г.	За 9 мес. 1936 г.	Проц. зніжэння па гадав. плану
Усяго па НКМясцпрому	—2,8	—3,2	—4,8	—6,0
Горна-хімічная	—1,3	—5,3	—15,3	—12,9
Металургічная	—4,9	—8,4	—11,9	—10,2
Машынабудаўнічая	—4,1	—6,0	—7,5	—10,2
Хімічная	—11,6	—2,8	—2,1	—7,5
Будматэрыялы	+11,4	—0,7	—10,1	—19,3
Шкляная	—5,3	—4,1	—3,3	—7,5
Паліграфічная	+1,5	+0,5	+2,0	—4,5
Тэкстыльная	—3,4	—2,2	—2,1	—6,0
Швейная	—1,9	—3,3	—3,4	—3,7
Трыкатажная	+3,4	—0,9	—2,5	—11,4
Галантарэйная	—5,7	—8,0	—6,4	—6,9
Скурана-абутковая	—3,7	—6,4	—7,0	—5,0
Шчаціна-шчотачная	—7,0	—8,6	—9,6	—8,5
Харчовая	—2,6	—1,0	—1,6	—4,2
Лясная	—0,6	—6,0	—7,6	—7,9

Прыведзеныя даныя паказваюць, што горна-хімічная, металургічная прамысловасці і прамысловасць будматэрыялаў на працягу трэцяга квартала дасягнулі значных рэзультатаў у барацьбе за зніжэнне сабекошту выпускаемай прадукцыі. І наадварот, такія галіны прамысловасці, як паліграфічная, галантарэйная, тэкстыльная, шкляная і хімічная ў трэцім квартале ў гэтай галіне вышлі з пагоршанымі паказальнікамі сваёй работы.

Прамысловасць БССР уступіла ў апошні месяц 1936 стаханаўскага года. Побач з далейшым шпаркім ростам па ўсіх галінах ва ўвесь рост стаіць задача яшчэ больш рашучага паляпшэння якасці выпускаемай прадукцыі, забяспечання яе камплектнасці, дакладнай суадпаведнасці выпускаемай прадукцыі устаноўленаму асартыменту, зацверджаным стандартам і тэхнічным умовам. Пытанні якасці прадукцыі маюць рашаючае народна-гаспадарчае значэнне. Далейшая работа прамысловасці павінна прайсці пад знакам большэвіцкай барацьбы за якасць работы, за паспяховае завяршэнне стаханаўскага года, за стварэнне прадпасылак да новага яшчэ большага ўздыму ўсёй народнай гаспадаркі ў 1937 годзе—завяршаючым годзе другой пяцігодкі.

VI. КАПІТАЛІСТЫЧНЫ СВЕТ

Э. Львоўскі

К падзеям у Іспаніі

(Эканамічны нарыс)

Пяць месяцаў цягнецца гераічная барацьба іспанскага народу супроць фашызма. Грамадзянская вайна ў Іспаніі ўвайшла ў рашаючую і вельмі трудную стадыю. Гэта вайна ўсіх народаў Іспаніі за свабоду і дэмакратыю, за зямлю і працу, за незалежнасць і мір супроць фашызма, супроць рэакцыі памешчыкаў і каталіцкай царквы, супроць інтэрвенцыі, супроць падпальшчыкаў вайны.

У гэтай геаічнай барацьбе шчыльнымі радамі выступілі на абарону дэмакратыі рабочыя Мадрыда, Барселоны, Більбао, андалузскія і баскія сяляне, інтэлігенцыя і працоўнае гарадское насельніцтва ўсёй Іспаніі. На баку фашызма—генералы, рэакцыйнае афіцэрства, банкіры, спекулянты, памешчыкі і каталіцкая царква. Іх жывая сіла—гэта галаварэзы з іншаземнага легіёна, фашысцкія малойчыкі і ашуканыя мараканскія часці. Гэтыя сілы фашызма былі-б ужо даўно змецены з іспанскай зямлі, калі-б не велізарная дапамога з боку германскага, італьянскага і партугальскага фашызма не толькі ў выглядзе ваеннага снабжэння, але і жывой сілай.

* * *

Своеасаблівы ход рэвалюцыйнай барацьбы іспанскіх працоўных мас за апошняе дзесяцігоддзе знаходзіць сваё тлумачэнне ва ўнутраных эканамічных і соцыяльных адносінах у Іспаніі і таму варта спыніцца на характарыстыцы эканамічнага ладу і соцыяльных адносінах у гэтай краіне

Іспанія па сваёй вялікай тэрыторыі (500,5 тыс. кв. клм.), з'яўляючыся адной з самых вялікіх капіталістычных краін Еўропы, мае адначасова параўнаўча малое насельніцтва (24594341 чал.). У Іспаніі на 1 кв. клм. плошчы прыпадае каля 50 чалавек супроць 246—у Англіі, 140—у Германіі, 133—у Італіі і т. д. Іспанія з'яўляецца аграрнай краінай. 57 проц. самастойнага насельніцтва займаецца сельскай гаспадаркай. Аднак, не гледзячы на велізарныя магчымасці развіцця, сельская гаспадарка Іспаніі выдаецца вялікай адсталасцю. Ураджаю тут ледзь хапае для прахарчавання насельніцтва, а бываюць гады, калі даводзіцца нават хлеб прывозіць з-за межаў. Багатая іспанская зямля, на якой добра родзяць усе віды збожжа, гародніны, паўднёвыя фрукты (апельсіны, лімоны, аліўкі, вінаград і т. д.), апрацоўваецца толькі на 40 процантаў, ды і то адна чвертка апрацоўваемай плошчы знаходзіцца штогод пад папарам. Узровень тэхнікі сельскай гаспадаркі надзвычайна нізкі.

Для развіцця сельскай гаспадаркі ў Іспаніі рашаючае значэнне мае штучнае абвадненне. Аднак, за апошнія гады сістэма штучнага абваднення, стаяўшая на вялікай вышыні ў сярэднія стагоддзі ў часы панавання маўраў у Іспаніі, запушчана. Паводле іспанскіх даных за 1932 г., на плошчах са штучным абвадненнем ураджай павялічваўся да 5 разоў. Не гледзячы на гэтыя яўныя выгоды штучнага абваднення, за апошнія гады абваднялася менш чым 2 млн. га, або каля 10 проц. засяваемай плошчы.

Прычынай вялікай адсталасці сельскай гаспадаркі з‘яўляецца тое, што Іспанія—гэта адзіная заходня-еўрапейская краіна, у якой да пачатку грамадзянскай вайны 1936 г. фактычна захоўваўся поўфеадальны лад. Дзве трэці ўсёй зямельнай плошчы прыпадала буйным землеўласнікам. Паводле статыстычных даных, у 27 правінцыях (гэтыя даныя характарызуюць становішча ўсёй Іспаніі), 26 тыс. буйных землеўласнікаў, якія складаюць 2 процанты сельскагаспадарчага насельніцтва гэтых правінцый, уладалі 67 проц. ўсёй зямельнай плошчы. Паводле тых-жа даных, адзін мільён землеўласнікаў (каля 40 проц. сельскагаспадарчага насельніцтва Іспаніі разам з сем‘ямі) уладалі кожны ўчасткам не больш аднаго гектара. Усе яны разам уладалі толькі 1,1 проц. зямельнай плошчы. Прыкладна 32 проц. плошчы належала прамежным групам.

У Іспаніі да пачатку грамадзянскай вайны захоўваліся феадальна-прыгонніцкія формы зямельнай эксплаатацыі. У вёсцы панавала кабальная арэнда (больш паловы сялянскага землеўладання прыпадае на арэнду) і поўфеадальныя натуральныя павіннасці ў адносінах да памешчыкаў. Памешчыкі захоўвалі за сабой права агароджвання лясоў і палёў, выключнае права палявання і рыбнай лоўлі, у некаторых месцах сяляне павінны былі плаціць феадальныя падаткі нават за карыстанне вадой, дарогамі і т. д. Нават на зямлі, належачай селяніну фармальна, як уласнасць, ён павінен быў несці самыя рознастайныя феадальныя павіннасці, якія часта не былі запісаны ні ў якім законе і ўсё-ж мелі абавязковую моц.

Але не толькі выключная высокая арэндная плата і феадальныя падаткі з‘яўляліся прычынамі адсталасці іспанскай сельскай гаспадаркі. Разам з усім гэтым спалучаецца палітыка памешчыцкіх колаў, накіраваная на павышэнне высокіх цэн на сельскагаспадарчыя прадукты ўнутры краіны. Буйным землеўласнікам удалося ўвесці ў Іспаніі самыя высокія ў свеце мытныя пошліны на сельскагаспадарчыя тавары. У 1932 г. мытныя пошліны ў процантах да цаны сельскагаспадарчых тавараў у Іспаніі складалі:

Пшаніца	111	Цукар	167
Жыта	59	Траска	125
Авёс	60	Рыс	72
Кукуруза	60	Мяса	50

Паводле даных тав. Е. Варгі, за 1935 г. унутраныя цэны ў Іспаніі выраслі яшчэ больш з прычыны далейшай палітыкі пратэкцыянізма і забароны ўвозу раду прадуктаў.

Памешчыкі, з'яўляючыся манапалістамі на рынку сельскагаспадарчых прадуктаў Іспаніі, зацікаўлены ў далейшым павышэнні высокіх унутраных цэн, адначасова тармозяць агульнае развіццё сельскай гаспадаркі ў краіне. Рост прадукцыі сельскай гаспадаркі пры абмежаваным унутраным рынку, ва ўмовах агульнага падзення цэн на сусветным рынку, можа выклікаць падзенне ўнутраных цэн на сельскагаспадарчыя тавары і таму памешчыкі затрымліваюць рост пасеўных плошчаў, пашырэнне сістэмы штучнага абваднення і паляпшэнне тэхнікі сельскагаспадарчай вытворчасці.

Праведзеная пасля рэвалюцыі 1931 года рэформа мала ўнесла змен у аграрны лад Іспаніі. Да апошніх падзей у Іспаніі феадальная арэнда, нідзе апрача Каталоніі, не была закранута. Згодна аграрнай рэформы больш 500 тыс. га зямлі грандаў (іспанскай зямельнай арыстакратыі) падлягала адчужэнню. Аднак, да канца 1934 г. было адчужана толькі 75 тыс. га зямлі і 7 тыс. батрацкіх і бядняцкіх сем'яў атрымалі зямлю ў 2-гадовую арэнду.

Пасля прыходу да ўлады рэакцыйнага фашысцкага ўрада ў 1933 г. аграрная рэформа была адменена: гранды атрымалі назад сваю зямлю, 43 тыс. часова землеўпарадкаваных сялянскіх гаспадарак было прагнана з зямлі і 100 тыс. арандатараў, на аснове новага фашысцкага закона аб арэндзе, было выселена.

Пасля перамогі адзінага народнага фронту ў лютым 1936 г. лева-буржуазны ўрад пад націскам сялянскіх мас павінен быў прыняць рад мер, для аблягчэння становішча іспанскага сялянства. Пасля аднаўлення аграрнай рэформы, адмены фашысцкага закона аб арэндзе і звароту зямлі выселеным арандатарам, за пяць месяцаў (ад лютага да моманту паўстання мяцежнікаў) было адчужана яшчэ некалькі сот тысяч гектараў зямлі грандаў і было землеўпарадкавана некалькі дзесяткаў тысяч сялянскіх гаспадарак.

Толькі ў ходзе разгортвання, грамадзянскай вайны пасля прыходу да ўлады ўрада Кабальеро, у якім партфель міністэрства земляробства знаходзіцца ў руках комуніста тав. Урыбе, быў прынят рад сур'ёзных мерапрыемстваў па лініі вырашэння аграрнага пытання ў Іспаніі. У гэтых адносінах аграмадную ролю адыгрывае рашэнне аб нацыяналізацыі зямлі тых памешчыкаў, якія перайшлі на бок мяцежнікаў і аб перадачы яе сялянам, а таксама рад іншых мерапрыемстваў па пашырэнню сельскагаспадарчай вытворчасці.

Для ажыццяўлення закона аб канфіскацыі зямельных уладанняў асоб, проста ці ўкосна звязаных з мяцежнікамі, створаны спецыяльна камітэты ў складзе старасты, прадстаўнікоў мясцовага камітэта народнага фронту, профсаюза батракоў, саюза арандатараў і дробных сялян. Гэтыя камітэты ўстанаўляюць, хто з памешчыкаў звязан з фашысцкімі мяцежнікамі. Афіцыяльная газета публікуе спіс памешчыкаў, у якіх канфіскавана зямля. Зямлёй у першую чаргу надзяляюцца батракі і беднякі, якія актыўна ўдзельнічаюць у барацьбе супроць фашыстаў. У сувязі з тым, што памешчыкі ў большасці сваёй перайшлі на бок мяцежнікаў, пераважная частка памешчыцкіх зямель, відавочна, падпадае пад закон аб канфіскацыі. У звязку з гэтым у іспанскай вёсцы адбываецца жорсткая класавая барацьба. Для прадастаўлення танных грашовых пазык новым землекарыстальнікам урад стварае спецыяльны сельскагаспадарчы банк.

Зямельнае пытанне набывае рашаючае значэнне і з‘яўляецца галоўнейшым пытаннем разгортваючайся дэмакратычнай рэволюцыі ў Іспаніі.

Галеча шырокіх мас працоўных вёскі і адначасова высокія цэны на сельскагаспадарчыя прадукты выклікаюць вузасць унутранога рынку ў Іспаніі і тым самым з‘яўляюцца асноўнай прычынай адсталасці іспанскай прамысловасці.

Іспанія мае багацейшыя залежы карысных выкапняў: жалезная руда (700 млрд. тон.), свінцовая руда, медзь, ртуть, сера, фасфарыты, гіпс і т. д. Па рэсурсах каляровых металаў Іспанія з‘яўляецца аднэй з багацейшых краін Еўропы. Яна мае вялікія залежы вугалю (каля 8,8 млрд. тон). Не гледзячы на гэтыя багацці металургічная, металаапрацоўчая і машынабудаўнічая прамысловасці развіты слаба, мае перавагу лёгкая прамысловасць.

Асноўныя прадпрыемствы іспанскай прамысловасці, галоўным чынам здабываючай, металургічнай і тэкстыльнай, знаходзяцца пад уплывам іншаземнага капітала—англійскага, амерыканскага і французскага. Германскі капітал быў да нядаўняга часу нязначным, але за апошнія гады актывізуецца, галоўным чынам, у будаўніцтве буйных электрасілавых установак і ў перапрацоўцы вугалю ў нафтапрадукты.

Англійскі капітал у Іспаніі кантралюе амаль усю мядзяную прамысловасць, у яго руках знаходзяцца капальні Рыо-Тінто, капітал гэтых прадпрыемстваў складае 3,75 млн. фунтаў стэрлінгаў. Капітал гэтай краіны кантралюе суднабудаўнічую прамысловасць у Кадыксе, Більбао, Сантандэры, а таксама верфі ў Феролі і Картагене, адначасова ўдзельнічаючы ў кантролі каталонскай тэкстыльнай і хімічнай прамысловасці, часткова ў электрапрамысловасці і дарожна-чыгуначных кампаніях.

Французскі капітал зацікаўлен галоўным чынам у будаўніцтве чыгунак, у развіцці горнай і хімічнай прамысловасці. Бельгійскі капітал зацікаўлен вугальнай прамысловасцю, а таксама распрацоўкамі волава і цынку ў раёнах Авіедо і Сантандэры. Амерыканскі капітал мае інвестыцыі ў аўтамабільнай і тэлефоннай прамысловасці.

Германскі капітал, разам з французскім, кантралюе хімічную прамысловасць (вытворчасць анілінавых фарбаў): Крупу належаць жалезныя капальні ў Більбао і рад суднабудаўнічых верфей. У іспанскім Мароко буйны германскі канцэрн Манесман мае канцэсіі ў здабычы жалеза і свінцу. Германскія электратэхнічныя прадпрыемствы Сіменса кантралююць значную частку іспанскай электрапрамысловасці.

Цяжкая прамысловасць развіта ў Іспаніі слаба. Па выплаўцы сталі Іспанія займае адно с апошніх месц у Еўропе, адстаючы нават ад Польшчы. Паводле даных „Статыстычнага штогодніка“ Лігі нацый, прадукцыя сталі і жалеза па гадах складала (у тыс. тон):

	1929 г.	У сярэднім па гадах (з 1930 па 1934 гг.)
Сталь	1003	624
Жалеза	753	417

Металургічныя і металаапрацоўчыя заводы знаходзяцца пад кантролем англійскага і французскага капітала. Буйнейшыя металургічныя прадпрыемствы знаходзяцца ў г. Більбао і вакол яго, а таксама ў Біскаі.

Ваенная прамысловасць знаходзіцца ў Іспаніі часткова ў руках дзяржавы, часткова ў прыватных руках. Буйныя гарматныя заводы знаходзяцца ў Таледо і Авіедо, гарматны і снарадны заводы—у Трубіі (Астурыя), гарматны завод у Севільі. Ваенна-хімічны арсенал—у Гетафе (блізка Мадрыда). Парахавыя заводы знаходзяцца ў Таледо і Мурсіі. Авіяцыйная прамысловасць сканцэнтравана ў Мадрыдзе, дзе знаходзіцца адзін дзяржаўны і адзін прыватны авіязаводы. Апрача таго блізка Мадрыда знаходзіцца авіязавод фірмы „Лерын". Авіязаводы ёсць таксама ў Кадыксе і ў Барселоне. Авіяматорны завод знаходзіцца у Гвадалахары (на поўнач ад Мадрыда).

Здабываючая прамысловасць развіта ў Іспаніі шырэй. Прадукты яе, як жалезная руда, вугаль, свінец, медзь і ртуць ідуць на экспарт. $^2|_3$ гэтай прамысловасці знаходзяцца ў руках іншаземнага капітала.

Жалезнай руды здабываецца за апошнія часы ўсё менш і менш. У сувязі са скарачэннем вывазу, здабыча жалезнай руды знізілася да 2 млн. тон у год. Асноўны экспарт руды за апошні час ідзе галоўным чынам з іспанскага Мароко, прычым адным з галоўных пакупнікоў з'яўляецца Германія.

Вугаль у Іспаніі здабываецца, галоўным чынам, у Астурыі. Не гледзячы на вялікія залежы за апошнія гады здабыча яго хістаецца паміж 6 і 7 млн. тон у год.

Медзь здабываецца ў раёне Рыо-Тінто на поўдні правінцыі Андалузіі. За апошнія гады выплаўка медзі скарачаецца. Так, у 1929 г. было выплаўлена 28 тыс. тон медзі, а ў 1934 г.—толькі 11 тыс. тон.

Адна трэць сусветнай вытворчасці ртуці прыпадае на Іспанію. Апрача таго ў паўднёвых правінцыях здабываецца яшчэ свінец. Гэтыя галіны прамысловасці знаходзяцца галоўным чынам у руках іншаземнага капітала.

Электратэхнічная прамысловасць Іспаніі знаходзіцца пераважна ў руках амерыканскага і германскага капітала. Не гледзячы на аграмадны рост у пасляваенныя гады (прадукцыя электраэнергіі вырасла з 62,5 млн. квт. у 1913 г. да 2433 млн. квт. у 1929 г.), вытворчасць электраэнергіі адстае не толькі ад вытворчасці буйных дзяржаў, але нават і ад Польшчы (3023 млн. квт. у 1929 г.) У апошнія крызісныя гады вытворчасць электраэнергіі значна скарацілася.

Тэкстыльная вытворчасць—гэта важнейшая і лепш развітая галіна прамысловасці Іспаніі, згрупавана ў Каталоніі, дзе знаходзяцца $^9|_{10}$ усёй тэкстыльнай прамысловасці Іспаніі і галоўным чынам у сталіцы Каталоніі—Барселоне.

Для лепшай характарыстыкі і параўнання іспанскай прамысловасці падаем наступныя даныя:

Вытворчасць важнейшых прамысловых тавараў у 1929 г.

	Іспанія	Францыя	Італія	Польшча
Электрычная энергія (у млн. квт.)	2433	14319	9815	3023
Вугаль (у тыс. тон)	7108	53780	—	46236
Жалеза „	753	10362	727	706
Сталь „	1003	9716	2122	1377
Цэмент „	1820	5787	3497	1008
Колькасць баваўняна-папяровых верацён (у тыс.)	1875	9880	5210	1557
Штучны шоўк (у тонах)	900	16780	32340	2730

З гэтых лічбовых даных відаць, што, не гледзячы на багатыя прыродныя ўмовы, прамысловасць Іспаніі стаіць, прыблізна, на ўзроўні развіцця Польшчы. Адсталасць іспанскай прамысловасці выражаецца не толькі ў колькасным складзе прадукцыі, але і ў тым, што тут вельмі слаба развіты „новыя“ галіны прамысловасці: вытворчасці аўтамабіляў, рухавікоў, хімічнай прамысловасці, авіяцыйнай прамысловасці і т. д.

Прамысловасць Іспаніі адрозніваецца вельмі няроўнамерным размяшчэннем, пераважаннем дробных і поўрамесніцкіх прадпрыемстваў з застарэлым характарам абсталявання. Важнейшыя прадпрыемствы згрупаваны галоўным чынам на поўначы (вугаль—Астурыя, жалезная руда, металургія—Біскай, суднабудаўніцтва—Більбао і порт Эль-Фероль, тэкстыльная прамысловасць—Каталонія.

Не гледзячы на слабае развіццё прамысловасці, характэрнай асаблівасцю яе з'яўлялася адначасовая хранічная недагрузка і лішак у радзе галін сродкаў вытворчасці. Гэта тлумачыцца тым, што іспанская прамысловасць вырасла галоўным чынам у часе імперыялістычнай вайны і што іспанскія капіталісты пашыралі яе не з разліку ўнутраных патрэб, а з разліку вялікіх прыбыткаў ваенных паставак ваюючым краінам. Пры звужванні за апошнія гады ўнутранога рынку заўважаўся лішак вытворчага апарата ў радзе галін прамысловасці. Так, паводле справаздачных даных англійскіх консулаў у Іспаніі,—„размеры вытворчай магутнасці электрычных станцый перавышаюць спажыванне, прыкладна, на 1000 млн. квт.“ Лішак вытворчай магутнасці цяжкай прамысловасці складае ад 40 да 50 проц. Ёсць вялікі лішак партовых пабудоў і т. д.

Дрэннае скарыстанне вытворчай магутнасці прамысловасці, а таксама высокія цэны на сельскагаспадарчую сыравіну павышаюць цэны на прамысловыя тавары. З прычыны гэтага іспанскія тавары не могуць канкураваць на сусветных рынках. Каб забяспечыць сябе ад замежнай канкурэнцыі ўнутры краіны, прамыслоўцы дабіліся ад буржуазных урадаў высокіх пошлін на прамысловыя тавары. Гэта прыводзіць да вялікага росту ўнутраных цэн на прамысловыя тавары. Увозныя пошліны ў Іспаніі вышэй, чым у іншых краінах свету. Калі сярэдні размер абкладання ўвознымі пошлінамі (у працантах да кошту ўвозных тавараў) у Англіі складае 6, у Францыі—16, у Польшчы—23, то ў Іспаніі ён роўны 35. Высокія ўнутраныя цэны ў сваю чаргу звужваюць унутраное спажыванне, што ствараe для іспанскай прамысловасці зачараванае кола.

Пасля перамогі адзінага народнага фронту іспанская рэакцыйная буржуазія штучным парадкам—шляхам скарачэння вытворчасці, лакаутаў, звальнення рабочых без прычын хацела паглыбіць эканамічны крызіс у краіне, каб накіраваць масы супроць урада. Пасля выбуху мяцяжу, буржуазія і вышэйшы кіруючы склад прамысловасці арганізаваў шырокі сабатаж. Для рэгулярнага снабжэння фронту і ўнутраных патрэб рэспубліканскі ўрад узяў пад свой кантроль, пры ўдзеле рабочых арганізацый усе асноўныя прадпрыемствы ваеннага значэння і заводы тых уласнікаў, якія перайшлі на бок мяцежнікаў. Палепшанне снабжэння і насычанне рэспубліканскай арміі зброяй, дае права думаць, што ўраду ўдалося арганізаваць прамысловасць і выкарыстаць усе яе вытворчыя магчымасці.

Транспарт Іспаніі носіць на сабе адбітак адсталасці ўсёй эканомікі краіны. Сетка чыгуначнага транспарта вельмі слаба развіта. У гэтай вялікай краіне ёсць толькі 16700 клм. чыгуначнага шляху, ды і то скрозь амаль аднакалейнага. Важнейшыя цэнтры краіны не маюць прамой сувязі. На кожныя 100 клм. плошчы прыпадае 3,2 клм. чыгункі, у той час калі ў Англіі гэта колькасць дасягае 14,2 клм. У Германіі—12,5 клм., у Францыі—11,6 клм. Такое слабое развіццё чыгуначнага транспарта тлумачыцца слабым рухам насельніцтва, як вынік існуючага да нядаўняга часу поўфеадальнага ладу, і тым, што найбольш эканамічна развітымі з'яўляецца раёны ўзбярэжжаў і таму няма неабходнасці ў вялікім унутраным грузазвароце.

У Іспаніі амаль уся чыгуначная сетка, за выключэннем 275 клм., належачых дзяржаве, належала 77 прыватным чыгуначна-дарожным кампаніям. З той прычыны, што чыгункі ў Іспаніі з'яўляліся дэфіцытнымі, дзяржава штогод пакрывала гэты дэфіцыт з дзяржаўнага бюджэта за кошт шырокіх мас плацельшчыкаў падаткаў.

Пасля перамогі адзінага народнага фронту ў лютым 1936 г. урад прыняў рад мерапрыемстваў для ўпарадкавання чыгуначнай гаспадаркі. У маі 1936 г. былі нацыяналізаваны андалузскія чыгункі (1600 клм.). У чэрвені 1936 г. у картэсе быў унесен урадам праект аб уключэнні прадстаўнікоў дзяржавы і чыгуначных рабочых у праўленне прыватных чыгуначных кампаній.

Барацьба з фашысцкімі мяцежнікамі аб'яднала ўсіх чыгуначных рабочых вакол рэспубліканскага ўрада. У адказ на мяцеж рабочыя чыгунак 19 ліпеня пачалі ўсеагульную забастоўку, якая цягнулася да 24 ліпеня. Пасля гэтага рабочыя прыступілі да аднаўлення руху на тэрыторыях, якія знаходзіліся пад кіраўніцтвам рэспубліканскага ўрада. Сабатуючыя дырэктары і вышэйшыя служачыя былі зняты з работы і кіраўніцтва рухам пачало пераходзіць у рукі рабочых камітэтаў. Рабочыя чыгунак арганізавалі з аднаго боку рэгулярную дастаўку харчовых прадуктаў у Мадрыд, а з другога—чоткае абслугоўванне розных франтоў. Яны абсталявалі рад браневікоў, адыгрываючых часта рашаючую ролю на розных франтах грамадзянскай вайны.

Ужо да пачатку верасня рабочыя камітэты поўнасцю аднавілі нармальны чыгуначны рух, так што нават англійскія газеты ў верасні павінны былі прызнаць, што „транспарт наогул працуе, відавочна нармальна“.

Урад Хіраля выдаў 3 жніўня 1936 г. дэкрэт, у якім устанаўляе часовы пераход у рукі дзяржавы чыгунак на адлегласці 11164 клм. (каля 75 проц. усёй сеткі), прадугледжвае спыненне выплаты працантаў па аблігацыях розных чыгуначных кампаній і ўводзіць цэнтральны орган кіраўніцтва аб‘яднанай чыгуначнай сеткай. Гэты дэкрэт легалізуе існуючы ад пачатку мецяжу рабочы кантроль над чыгункамі рэспубліканскай Іспаніі.

Знешні гандаль Іспаніі адлюстроўвае адсталасць іспанскай эканомікі. $^{2}/_{3}$ іспанскага вывазу складаюць жыццёвыя прыпасы (фрукты галоўным чынам апельсіны і лімоны, віны, праванскае масла і т. д.), палову-ж увозу складаюць гатовыя вырабы прамысловасці.

Гэта становішча найлепш характарызуецца наступнымі лічбамі*).

Знешні гандаль Іспаніі (у млн. залатых пезет):

	1933 г.	1935 г.
Увоз		
Сыравіна	257	243
Гатовыя вырабы	306	350
Жыццёвыя прыпасы	114	98
Вываз		
Сыравіна	88	85
Гатовыя вырабы	89	82
Жыццёвыя прыпасы	350	284

* * *

Каб зразумець зацяжнасць адбываючайся грамадзянскай вайны ў Іспаніі, неабходна на аснове зробленага намі эканамічнага аналізу, мець уяўленне аб класавым падзеле да апошніх падзей у Іспаніі.

Поўфеадальны характар, вялікая эканамічная адсталасць абумоўляюць расстаноўку класавых сіл у Іспаніі. Найбольш моцным сярод пануючых класаў у Іспаніі з‘яўляўся клас памешчыкаў, уладаўшых $^{2}/_{3}$ усёй іспанскай зямлі. У руках верхняй групы гэтага класа— грандаў знаходзіліся цэлыя правінцыі (у герцага Альба—96 тысяч гектараў, у герцага Медзінасільі—79 тысяч гектараў). Гэта група з‘яўляецца галоўным абаронцам недатыкальнасці феадальных адносін у вёсцы. Ёсць таксама невялікі слой землеўласнікаў буржуазнага паходжання: гэта спекулянты, фабрыканты, якія скупліваюць буйныя маёнткі, каб такім чынам трапіць у рады арыстакратыі. Частка класа памешчыкаў, укладваючы свае грошы ў прамысловыя прадпрыемствы, зрастаецца з класам капіталістаў.

---

*) Паводле даных „Статыстычнага штогодніка“ Лігі Нацый.

Другім буйнейшым землеўласнікам і класавым саюзнікам памешчыкаў з'яўляецца каталіцкая царква, у руках якой знаходзіліся вялікія плошчы іспанскай зямлі. Яна з'яўляецца асноўнай апорай іспанскай рэакцыі. Апрача вялікіх памесцяў каталіцкай царквы Іспаніі належаць прамысловыя прадпрыемствы, чыгункі, капальні ў Біскаі і Мароко, параходныя кампаніі і банкі. У Іспаніі ёсць каля 38 тыс. сабораў і цэркваў, адна тысяча мужскіх і чатыры тысячы жаночых манастыроў, каля 200 тысяч асоб духоўнага звання. Каталіцкая царква Іспаніі не толькі з'яўляецца багацейшай арганізацыяй, але яна і па сёнешні дзень мае аграмадную ідэалагічную сілу, пастаўляючы контррэволюцыі прапагандыстаў і арганізатараў.

Апорай панавання памешчыкаў з'яўляліся шматлікі дзяржаўны апарат і афіцэрская каста іспанскай арміі, на ўтрыманне якой ішло 10 проц. агульнай сумы дзяржаўных выдаткаў. У 1931 г. на кожныя 538 салдат прыпадала—1 генерал, на кожныя 10 салдат—1 афіцэр у чыне ад капітана да палкоўніка і на кожныя 6 салдат—1 афіцэр.

Вядомы іспанскі палітык Мадар'яга, характарызуючы іспанскую армію, адзначае, што яна з'яўлялася „бюракратычнай машынай, існуючай галоўным чынам для ўтрымання генералаў і афіцэраў“. Гэта каста патрэбна была кіруючым класам для ўмацавання ўнутрыпалітычных пазіцый класа памешчыкаў, як узброеная гвардыя супроць нарастаючага гневу народу.

Іспанская буржуазія ў моц адсталасці развіцця капіталізма ў краіне з'яўляецца шмат слабейшай ад буржуазіі іншых заходніх дзяржаў. Яна, будучы сама звязана з класам памешчыкаў, не ў сілах выканаць стаячых перад краінай чарговых задач буржуазна-дэмакратычнай рэволюцыі. Напалоханая актыўнасцю іспанскага пролетарыята, буржуазія гэтай краіны ўвесь час хісталася паміж рэволюцыяй і рэакцыяй. Нарэшце яна канчаткова перайшла ў лагер рэакцыі і разам з феадальнымі элементамі выступіла для падаўлення паўстанняў пролетарыята і сялянства.

Гарадская дробная буржуазія адыгрывала ў палітычным жыцці Іспаніі буйную ролю. З прычыны эканамічнай адсталасці ў Іспаніі налічваецца шмат рамеснікаў і дробных гандляроў, ніжэйшых і сярэдніх чыноўнікаў. За апошні час, на фоне наступлення фашызма на жыццёвыя інтарэсы ўсяго іспанскага насельніцтва шырокія дробна-буржуазныя масы Іспаніі, галоўным чынам іспанская інтэлігенцыя, схіляецца ўсе больш на бок рэволюцыйнага пролетарыята.

Сяряднее сялянства і беднякі—гэта самая шматлікая частка насельніцтва Іспаніі. Паводле даных іспанскай статыстыкі, тут налічваецца, прыкладна, 200 тыс. гаспадарак памешчыкаў і буйных кулакоў; бядняцкіх і серадняцкіх гаспадарак налічваецца каля 3 мільёнаў і, апрача таго, 2 мільёны сельскагаспадарчых рабочых, у большасці зусім беззямельных. У выключна цяжкіх умовах знаходзяцца сельскагаспадарчыя рабочыя, якія ў поўным сэнсе гэтага слова круглы год галадаюць, з прычыны чаго ў Іспаніі нават склалася прыказка, што „батрак жывіцца сонцам“.

Колькасць рабочага класа складае каля 2 мільёнаў чалавек. Геаграфічна пролетарыят Іспаніі размяшчаецца вельмі няроўнамерна. Беспрацоўе ў апошнія гады надзвычайна вялікае. Рэальная зарплата значна ніжэйшая, чым у іншых краінах Заходняй Еўропы.

Не гледзячы на тое, што іспанскі пролетарыят праяўляе вялікую мужнасць і гатоўнасць да рэволюцыйных выступленняў, яго рэволюцыйная барацьба за апошняе дзесяцігоддзе давала нязначныя і кароткатэрміновыя рэзультаты. Гэта тлумачыцца расколам унутры рабочага класа і адсутнасцю ўзгаднення ў барацьбе пролетарыята з сялянствам.

У той час, калі ў іншых еўропейскіх краінах рабочы расколат на два лагеры (рэфармісцкі і рэволюцыйны), у Іспаніі анарха-сіндыкалізм карыстаецца яшчэ значным уплывам. Чым тлумачыцца тая акалічнасць, што анархізм, які даўно зжыў сябе амаль ва ўсім свеце ўсё-ж захаваў яшчэ свой уплыў у Іспаніі? Гэта тлумачыцца адсталасцю эканомікі, значнай роляй дробнай вытворчасці ў эканоміцы краіны. Гэта—рэзультат распыленасці і раскіданасці вытворчасці і рабочага класа, а таксама ўплыву дробнай буржуазіі на рабочы клас. Гэта тлумачыцца, па-другое, феадальнымі перажыткамі дзяржаўнай структуры Іспаніі. Асаблівасць правінцый стварае глебу для антыцэнтралісцкіх тэндэнцый. Ідэі цэнтралізаванага руху, згуртавання ўсяго пролетарыята анархізм заўсёды проціставіць раздробнасць і федэралізм. Па-трэцяе, гэта тлумачыцца наяўнасцю ў краіне вялікай колькасці дэкласаваных элементаў, якія вырадзіліся ў люмпен-пролетарыяў. Уплыў анархізма—асноўная слабасць рабочага руху Іспаніі. Анархісты і цяпер, у момант рашаючых баёў, высоўваючы рад недарэчных прапаноў аб „падштурхванні“ развіцця рэволюцыі, прыносяць тым самым вялікую шкоду дэмакратычнай рэволюцыі і барацьбе пролетарыята. Сапраўднасць паказвае здаровым пролетарскім элементам ўсю шкоднасць анархісцкага руху. За апошні час значная частка рабочых, ідучых за анархістамі, і нават частка найбольш чэсных правадыроў пачынае зжываць анарха-сіндыкалісцкія ілюзіі, разумеючы ўсё значэнне барацьбы за парадак, дысцыпліну, адзінае камандаванне, за ленінскае разуменне дзяржаўнай улады.

Сур'ёзнай перашкодай для знішчэння расколу і аб'яднання паасобных галін Іспаніі служыць невырашанае нацыянальнае пытанне. Каля $^1/_3$ насельніцтва Іспаніі складаецца з прыгнечаных нацыянальных меншасцей. Манархічная Іспанія была турмой народаў. Манархія тармазіла развіццё прадукцыйных сіл нацыянальных тэрыторый. У нацыянальных абласцях праводзіўся просты грабеж шырокіх народных мас шляхам падтрымкі феадальнай эксплаатацыі ў інтарэсах іспанскага ўрада і арыстакратыі. У Іспаніі пражывае рад нацыянальных меншасцей. Каталонцы, насяляючыя Каталонію, Балеарскія астравы, частку Арагоніі і Валенсіі, налічваюць, прыкладна, 4 млн. чалавек; баскі, насяляючыя вобласць Басконію, налічваюць каля 800 тыс. чал.; галісейцы блізкія да партугальцаў і насяляючыя вобласць Галісію, налічваюць 2,2 млн. чалавек.

Вялікае нацыянальнае прыгнечанне, сістэматычныя ўціскі і зневажанні нацыянальных пачуццяў выклікалі ўзрастаючую барацьбу нацыянальных меншасцей ў Іспаніі за сваё вызваленне. Вырашэнне нацыянальнага пытання ў Іспаніі з'яўляецца таксама адной з асноўных задач дэмакратычнай рэволюцыі.

Пасля перамогі адзінага народнага фронту ў 1936 г. лева-буржуазны ўрад аднавіў аўтаномную Каталонію, ліквідаваную ранейшымі фашысцкімі ўрадамі. У картэсах абмяркоўваўся праект аўтаномнага статута Басконіі, а таксама было пастаўлена пытанне аб правядзенні плебесцыту адносна аўтаномнага статута ў Галісіі. Урад Ларго Кабальеро зрабіў далейшы крок па лініі вырашэння нацыянальнага пытання ў Іспаніі, прыняўшы пастанову аб прадастаўленні аўтаноміі народу баскаў. У сучасны момант рэспубліканскі ўрад рыхтуе рад новых мерапрыемстваў для прадастаўлення аўтаноміі раду іншых нацыянальных меншасцей Іспаніі.

⁂

Раздробненасць характарызуе не толькі эканоміку і адміністрацыйны падзел Іспаніі, але і палітычныя партыі. У гэтай краіне ёсць ёсць каля 30 палітычных партый і ў адпаведнасці з палітычнай арыентацыяй кожнай, іх можна падзяліць на тры групы:

Правыя партыі—рэакцыйныя фашысцкія партыі, прымаўшыя ўдзел у арганізацыі фашысцкага мецяжу і складаючыя ў сучасны момант найбольш актыўную яго частку.

Партыі цэнтра—партыі буйнай гандлёва-прамысловай буржуазіі. Гэтыя партыі пасля лютаўскіх выбараў 1936 г. буйнага палітычнага значэння ў краіне не адыгрываюць.

Партыі народнага фронту—комуністычная, соцыялістычная і лева-буржуазныя партыі.

З правых партый самай буйнейшай з'яўляецца „Іспанская Фаланга" („Фаланхе Эспаньола")—фашысцкая партыя, якая арыентуецца на германскі і італьянскі фашызм. Гэта партыя, лідэрам якой з'яўляўся расстраляны нядаўна рэспубліканскім урадам Прымо дэ Рывера, пасля перамогі адзінага народнага фронту стварыла баявыя атрады з дэкласаваных элементаў: дваранства, буржуазіі, дробнай буржуазіі, беспрацоўных і люмпен-пролетарыята для тэрарыстычных дзеянняў супроць урада. У красавіку 1936 г. яна была забаронена, але праводзіла падпольную работу. Баявыя атрады іспанскай фалангі змагаюцца зараз на баку генерала Франко.

Другой буйнейшай фашысцкай арганізацыяй Іспаніі з'яўляецца так званая Сэда—іспанская канфедэрацыя аўтаномных правых партый. Яна прадстаўляе інтарэсы буйных памешчыкаў, фінансавага капітала, каталіцкай царквы і рэакцыйнага генералітэта. Важаком гэтай арганізацыі з'яўляецца Хіль Роблес. У гэту арганізацыю, як складаныя часткі, уваходзяць: фашысцкая партыя „Народнае дзеянне" („Аксіон популяр"), якая прадстаўляе інтарэсы буйных памешчыкаў, звязаных з фінансавай буржуазіяй. Яна выступае з дэмагагічнымі патрабаваннямі, разлічанымі на ашуканства сялян. Гэта партыя адыгрывае кіруючую ролю ў Сэда. Апрача таго ў Сэда уваходзяць: „Каталіцкае дзеянне", праводзячая сваю работу галоўным чынам у вёсцы. Яна арганізуе сіндыкаты сельскагаспадарчых рабочых, кааперацыю і г. д. У Сэда ўваходзіць яшчэ партыя „Іспанскае адраджэнне"—манархічная партыя, а таксама „Нацыянальная аграрная партыя", якая арганізуе кулацтва і заможныя пласты вёскі.

У склад партыі цэнтра ўваходзіць „Радыкальная партыя“, лідэрам якой з‘яўляецца Лерус, які ўзначальваў усе габінеты з канца 1933 г. да канца 1935 г. Гэта партыя прадстаўляе інтарэсы фінансавага капітала, гандлёва-прамысловай буржуазіі і звязана з іншаземнымі капіталістамі. Знаходзячыся ва ўладзе гэтая партыя настолькі сябе скампраментавала, што на апошніх выбарах 1936 г. яна была цалкам разгромлена: у картэсах (парламент) яна атрымала ўсяго 8 мандатаў замест 110. У пачатку мецяжу Лерус далучыўся да мяцежнікаў. У склад партыі цэнтра таксама ўваходзяць: „Цэнтрысты“—групоўка рэспубліканскіх буржуазна-памешчыцкіх элементаў, выступаючых разам з правымі партыямі; „Прагрэсіўная партыя“ (лідэрам якой быў былы прэзідэнт Алькала Замора), прадстаўляючая інтарэсы часткі прамыслоўцаў і сярэдніх памешчыкаў і „Нацыянал-рэспубліканская партыя“, прадстаўляючая інтарэсы сярэдняй буржуазіі і часткі буржуазнай інтэлігенцыі, якія адмовіліся далучыцца да народнага фронту.

У склад партыі народнага фронту ўваходзяць наступныя левабуржуазныя партыі: „Рэспубліканская левая“ („Іскіерда рэспублікана“). аб‘ядноўваючая дробную буржуазію і інтэлігенцыю, кіраўніком якой з‘яўляецца прэзідэнт Іспаніі Асанья; „Рэспубліканскі саюз“ („Уніён рэспублікана“), лідэрам якой з‘яўляецца старшыня картэсаў Мартынес-Барыос і якая прадстаўляе гарадскую дробную буржуазію і інтэлігенцыю; „Каталонская левая“ („Эскера“), аб‘ядноўваючая сярэднія дробна-буржуазныя партыі, у праграме якой—барацьба за аўтаномную Каталонію. Гэту партыю ўзначальвае прэзідэнт Каталоніі Луіс Кампаніс.

У адзіны народны фронт уваходзяць наступныя рабочыя партыі і арганізацыі: Комуністычная партыя Іспаніі, утвораная у 1920 г. Пачынаючы з 1931 года, калі ў данай партыі налічвалася 800 членаў, яна ўвесь час расце і мацнее і да 1934 г. колькасць членаў яе ўжо дасягае 20 тыс. чал., да пачатку 1936 г.—да 80 тыс. чал., а да пачатку мецяжу—каля 150 тыс. чал. Генеральным сакратаром партыі з‘яўляецца тав. Хосе Дыас.

Соцыялістычная партыя—арганізавана ў 1876 г. У 1934 г. рад арганізацый гэтай партыі ўдзельнічаў у кастрычніцкім выступленні 1934 г., аднак сама партыя займала хісткую пазіцыю. Пасля кастрычніка 1934 г. у соцыялістычнай партыі ўтварылася левае крыло, узначальваемае Ларго Кабальеро, правае крыло, узначальваемае Бестэйро, і цэнтр, узначальваемы Прыето. Левае крыло пасля кастрычніка 1934 г. пад ціскам рабочых пачало супрацоўнічаць з комуністамі. Правае крыло было супроць адзінага фронту. У выніку гэтага ўплыў соцыялістычнай партыі ў масах моцна ўпаў. Соцыялістычная партыя ўвайшла ў склад народнага фронту і прымае актыўны ўдзел у барацьбе супроць фашысцкага мецяжу.

Аб‘яднаная соцыялістычная партыя Каталоніі ўтварылася ў чэрвені 1936 г. з аб‘яднання комуністычнай партыі Каталоніі, каталонскай арганізацыі соцыялістычнай партыі Іспаніі, соцыялістычнага саюза і каталонскай пролетарскай партыі. Аб‘яднаная соцыялістычная партыя Каталоніі парашыла далучыцца да Комінтэрна. Аб‘яднаны саюз моладзі, які ўтварыўся пасля перамогі адзінага народнага фронту ў 1936 г. шляхам аб'яднання іспанскага комсамола, іспанскай соцыялістычнай федэрацыі моладзі. У красавіку гэтага года гэта арганізацыя налічвала 140 тыс. чал. і ўвесь час усё больш узрастае.

Усеагульны саюз рабочых, які з'яўляецца міжсаюзнай профарганізацыяй, заснаваны ў 1888 г. Звычайна кіраўніцтва ўсеагульнага рабочага саюза і соцыялістычнай рабочай партыі супадала. У канцы 1934 г., у сувязі з апартуністычнай палітыкай соцыялістычнай партыі і ростам нездавальнення мас кіраўніцтва пераходзіць да лідэра левага крыла соцыялістычнай партыі—Ларго Кабальеро. У канцы 1935 г. усеагульны саюз рабочых аб'яднаўся з Рэволюцыйнай унітарнай усеагульнай канфедэрацыяй працы. Гэта аб'дянаная арганізацыя налічвае зараз каля 1,5 млн. чалавек.

Анарха-сіндыкалісцкая канфедэрацыя працы (НКТ) з'яўляецца профсаюзнай базай і знаходзіцца пад кіраўніцтвам федэрацыі анархістаў Іберыі. Гэта арганізацыя налічвае каля 500 тыс. членаў, мае ўплыў галоўным чынам у Каталоніі. Яна сваёй палітыкай байкоту выбараў у картэсы ў 1933 г. забяспечыла перамогу правым у парламенцкіх выбарах. У кастрычніку 1934 г. яна сабатавала астурыйскае паўстанне. У лютым 1936 г. члены канфедэрацыі галасавалі за спісы народнага фронту. Да чэрвеньскага мецяжу гэта арганізацыя адмаўлялася ад усіх форм адзінства пролетарыята. У барацьбе супроць мяцежнікаў НКТ прымае актыўны ўдзел. Прадстаўнікі яе ўвайшлі ў новы каталонскі ўрад і супрацоўнічаюць з комуністычнай і соцыялістычнай партыямі.

Федэрацыя анархістаў Іберыі—у народны фронт не ўвайшла і фармальна сябе партыяй не прызнае, стоячы на пункце погляду „прынцыповай апалітычнасці“ і выключна эканамічнай барацьбы пролетарыята для неадкладнага ўстанаўлення бездзяржаўнага комунізма. Да пачатку мецяжу анархісты сваімі выступленнямі неаднаразова зрывалі барацьбу рабочага класа Іспаніі. Пасля таго, як выбухнуў мяцеж, анархісты прымаюць актыўны ўдзел у барацьбе супроць фашызма. Аднак іх устаноўкі, адсутнасць дысцыпліны, лозунгі аб „падштурхванні“ рэволюцыі прынеслі вялікую шкоду іспанскаму народу. За апошні час сярод рабочых анархістаў і нават сярод важакоў анарха-сіндыкалістаў растуць здаровыя настроі ў бок аб'яднання ўсіх сіл пролетарыята супроць фашызма.

* * *

Барацьба іспанскага народу за рэспубліку, за ажыццяўленне дэмакратычнай рэволюцыі супроць азвярэлых фашысцкіх генералаў і іх натхніцеляў у асобе германскага і італьянскага фашызма, набывае з кожным днём усё больш сілы, арганізаванасці, дысцыпліны, згуртаванасці і ярасці да ворагаў. Доказам гэтага з'яўляецца гераічная абарона Мадрыда.

Што-ж з'яўляецца ўмовай перамогі дэмакратычнай Іспаніі?

Далейшы рост авангарднай ролі комуністычнай партыі Іспаніі ў кіраўніцтве шырокімі працоўнымі масамі, згуртаванасць і адзінства народнага фронту, жалезная дысцыпліна на фронце і ў тыле, неаслабная ярасць мас у барацьбе супроць фашызма,—такавы ўмовы перамогі іспанскага народу.

Разгорнутыя падзеі паказваюць, што іспанскі народ мае гэтыя ўмовы для перамогі. Перамога над фашызмам у Іспаніі мае велізарнае значэнне для барацьбы „за агульную справу ўсяго перадавога і прагрэсіўнага чалавецтва“ і таму сімпатыя народаў вялікага Савецкага Саюза і працоўных усіх капіталістычных краін на баку змагаючагася гераічнага іспанскага народу.

Рэдкалегія
А. М. Любовіч
Г. Д. Лапцеў
Н. Н. Владзімірскі
Ф. І. Дмітрыеў

Адказны рэдактар *Г. Д. Лапцеў*

ЗМЕСТ

І. В. Сталін—Аб праекце Канстытуцыі Саюза ССР 3
Перадавы—Гістарычная дата 25
Перадавы—Трацкісты-Зіноўеўцы—штурмавы атрад капіталістычнай рэстаўрацыі . 30
Н. Владзімірскі—Арганізавана правесці перапіс насельніцтва . . . 39

I. К плану 1937 года.

А. Чолах—Па шляху далейшага прамысловага развіцця 43
Ф. Дмітрыеў—Сельская гаспадарка ў плане 1937 г. 50
М. Матусевіч—За рашучае ўмацаванне фінансавай дысцыпліны . . . 56
Акад. Я. Афанасьеў—Аб севазваротах і асваенні новых зямель . . . 58
Крэчмер—Эканоміць электраэнергію 61
Л. Дзегірэўскі—Аб няўвязках у планаванні 62
З. Горкін—Некалькі заўваг к плану 1937 г. 64
В. Палякоў—Больш увагі пытанням планавання 66

II. Савецкае будаўніцтва.

Ф. Стаселько—Жанчына ў советах Беларусі 68

III. Лясная гаспадарка.

Г. Нісневіч, Ф. Шумінскі—Лесазагатоўкі ў сувязі з пастановай аб лесаахоўнай зоне 73

IV. Трыбуна стаханаўцаў.

Е. Мініна—Як я атрымала 13,1 цнт ільновалакно з гектара . . . 85
М. Шэршац—Наш вопыт, нашы дасягненні 87

V. Кан'юнктурны агляд.

Р. Касцюковіч, Л. Сосін—Прамысловасць БССР за дзесяць месяцаў 1936 г. . 89

VI. Капіталістычны свет.

Э. Львоўскі—К падзеям у Іспаніі 97

Здана ў набор 29|XI 1936 г. Падпісана да друку 28|XII 1936 г.
Папера 72×105 1|16. Аб'ём 7 друк. аркушаў. Тыраж 900

Друкарня Кір. спраў СНК БССР Уп. Галоўлітбела 5456. Зак. 1548

ПАПРАЎКА

У № 6—7 нашага часопіса, на 25 стар, у 2-м абзацы, у паданых лічбах аб капіталаўкладаннях у 1935, 1936 і 1937 г.г. дапушчана памылка друку. Усе гэтыя лічбы адносяцца не толькі да капіталаўкладанняў прамысловасці рэспубліканскага падпарадкавання, як паказана ў артыкуле, а да капіталаўкладанняў па ўсёй народнай гаспадарцы БССР (рэспубліканскага падпарадкавання) за паказаныя гады.

Библиотека ООН
Академии Наук СССР

1149

1964 г.

ЦАНА 2 р.

АДКРЫТА ПАДПІСКА НА 1937 год

на палітыка-эканамічны ЧАСОПІС— орган ДЗЯРЖПЛАНА і Кіраўніцтва НАРГАСУЧОТА БССР

„СОЦЫЯЛІСТЫЧНАЕ БУДАЎНІЦТВА“

Часопіс „СБ“ разлічан на работнікаў планавай і ўчотнай сістэмы, шырокі актыў партыйных, прафесіянальных і гаспадарчых арганізацый, на эканамістаў і рацыяналізатараў, інжынераў і тэхнікаў, даследчыкаў і навуковых работнікаў.

„СБ“ асвятляе асноўныя пытанні эканомікі як БССР у цэлым, так і паасобных яе раёнаў, асабліва у частцы выяўлення, вывучэння і выкарыстання прыродных багаццяў рэспублікі, размяшчэння яе прадукцыйных сіл; асвятляе стаханаўскі рух у прамысловасці, сельскай гаспадарцы, транспарце і т. д.

„СБ“ асвятляе пытанні перспектыўнага і бягучага планавання і соцучота, народна-гаспадарчыя гадавыя і квартальныя планы, распрацоўку і ход выканання іх; асвятляе практыку планавай і ўчотнай работы як цэнтральных, так і нізавых органаў у раёне, на прадпрыемствах, у соўгасах, калгасах і МТС.

„СБ“ усямерна садзейнічае абмену вопытам і інфармацыі, змяшчаючы на сваіх старонках карэспандэнцыі аб пастаноўцы планавай і ўчотнай работы.

Падпіска прымаецца праз усе паштовыя ўстановы—аддзяленні і пісьманосцаў

Падпісная плата: на год—12 руб., на 6 мес.—6 руб., на 3 мес.—3 руб.

ЦАНА асобнага №—1 руб.

Адрас рэдакцыі: Менск, Дом Урада, 4-ы паверх,
пакой № 452. Тэл. 23-771.

B000000 1929094